

	хизматчиёни давлатӣ, шаҳрвандон, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ғайра) - ро муқаррар менамояд.
Қисми махсус	Қисми махсус меъёрҳоеро дар бар мегирад, ки муносибатҳои ҷамъиятиро дар соҳаҳои мушаххаси иқтисодиёти кишвар (иқтисодӣ, иҷтимоӣ-фарҳангӣ ва маъмурию сиёсӣ) танзим мекунад.
Институт	
Институтҳои ҳуқуқи маъмурӣ проблемаҳои муҳим ва умумии танзими маъмурию ҳуқуқии муносибатҳои ҷамъиятиро инъикос намуда, имкон медиҳад, ки ба ҳалли бисёр масъалаҳои вобаста ба фаъолияти тамоми системаи ҳокимияти иҷроия ҳамаҷониба муносибат карда шавад.	
Намудҳо	• принципҳои идоракунии давлатӣ; • вазъи маъмурӣ-ҳуқуқии шаҳрванд; • вазъи маъмурӣ-ҳуқуқии мақомоти ҳокимияти иҷроия; • хизмати давлатӣ; • вазъи маъмурӣ-ҳуқуқии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ; • вазъи маъмурӣ-ҳуқуқии корхона, муассиса ва ташкилот; • шаклҳои идоракунии давлатӣ; • усулҳои идоракунии давлатӣ; • ҷавобгарии маъмурӣ; • муҳофизати маъмурӣ; • таъмини қонуният дар идоракунии давлатӣ; • асосҳои маъмурӣ-ҳуқуқии идоракунӣ дар

**ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ВАЗОРАТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ
АКАДЕМИЯ**

ҲУҚУҚИ МАЪМУРӢ ДАР НАҚШАҲО

(Воситаи таълимӣ)

Душанбе – 2024

ТДУ 342.9 (075.8)
ТКБ Я 73 67.99 (2) 1
Ш – 32
ISBN 978-99985-63-14-8
Воситаи таълимӣ дар шуъбаи адъюнктура ва кафедраи ҳуқуқӣ маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети № 2 мураттаб гардида бо қарори Шурои татбиқ ва нашри корҳои илмӣ-тадқиқотии Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба чоп тавсия шудааст.

Шарифзода П.Р., Вализода Н.Д., Ғафурзода Д.А., Акрамзода Ш.М., Шарифзода Б.Р. Ҳуқуқи маъмурӣ дар нақшаҳо. Воситаи таълимӣ. Душанбе: 2024. – 179 саҳ.

Муаллифон:

Шарифзода Парвини Раҳмулло – муовини сардори шуъбаи адъюнктураи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х.

Вализода Наврӯз Дустмурод – сардори кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети № 2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х.

Ғафурзода Далер Азалшо – муаллими калони кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети № 2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Акрамзода Шукрона Муҳаммадӣ – муаллими калони кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети № 2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Шарифзода Барзу Раҳмулло – муаллими кафедраи мурофияи ҷиноятии факултети № 2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Муқарризон:

Соибов Зайниддин Маҳмадшарифович – дотсенти кафедраи ҳуқуқи конституционии факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, д.и.х.

Каримов Ҳусейн Мухторович – дотсенти кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ, молиявӣ ва зиддикоррупсионии Донишгоҳи давлатии молиявӣ ва иқтисодии Тоҷикистон, н.и.х.

Шарифзода Содикҷон Шариф – муовини сардори факултети № 2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х.

Воситаи таълимии мазкур муқаррароти асосии назарияи ҳуқуқи маъмуриро, ки дар тӯли даҳсолаҳои охир таҳия шудаанд, инчунин, муқаррароти асосии қонунгузори соҳаи маъмурии муосирро дар бар мегирад. Мавод дар шакли нақшаҳо тайёр карда шуда, ба курсантон, донишҷӯён, шунавандагон ва аспирантон имкон медиҳад, ки маълумоти зарурӣ аз фанни ҳуқуқи маъмурӣ дар шакли оддӣ пайдо намоянд.
Воситаи таълимӣ хусусияти комплексиро доро буда, ба курсантон, донишҷӯён, шунавандагон ва аспирантон, ки дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ бо ихтисосҳои ҳуқуқшиносӣ таълим мегиранд, тавсия карда мешавад. Инчунин, омӯзгорон дар рафти машғулиятҳои таълимӣ, кормандони мақомоти хифзи ҳуқуқ ва шунавандагон дар рафти тақмили ихтисос истифода бурда метавонанд.

© Шарифзода П.Р., Вализода Н.Д., Ғафурзода Д.А., Акрамзода Ш.М., Шарифзода Б.Р. 2024

Фарқият аз дигар соҳаҳои ҳуқуқ
Ҳуқуқи маъмурӣ аз дигар соҳаҳои ҳуқуқи (алалхусус ҳуқуқи хусусӣ) вобаста ба батанзимдарории принципҳо, функцияҳо ва методҳои худ фарқ мекунад.
Муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ ҳамчун ҷузъи муҳими танзимсозии маъмурию ҳуқуқии муносибатҳои ҷамъиятӣ дар доираи амалисозии ҳокимияти давлатӣ ба вуҷуд меояд, яъне предмети танзими он аз муносибатҳои ҷамъиятиё иборат мебошад, ки он дар идоракунии давлатӣ ба вуҷуд меояд, тағйир меёбад ва қатъ мегардад.

6. Низомии ҳуқуқи маъмурӣ

Низомии ҳуқуқи маъмурӣ
Мафҳум
Низомии ҳуқуқи маъмурӣ – сохтори дохилии ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун як соҳаи ҳуқуқ, маҷмӯи институтҳо ва меъёрҳои ҳуқуқии ба ҳам алоқаманд ва ба ҳам вобаста, ки муносибатҳои ҷамъиятиро дар соҳаҳои гуногуни идоракунӣ ба танзим медароранд, фаҳмида мешавад.
Мундариҷа
Қисми умумӣ Қисми умумӣ аз маҷмӯи меъёрҳои иборат мебошад, ки танзимкуандаи муносибатҳои ҷамъиятии барои ҳамаи соҳаҳо ва институтҳои идоракунии давлатӣ умумӣ мебошанд. Чунин меъёрҳои ҳуқуқiero дар бар мегирад, ки он принципҳо ва мазмуни идоракунии давлатӣ, ҳокимияти иҷроия, механизми танзими маъмурию ҳуқуқӣ, вазъи ҳуқуқии субъектҳо (ҳокимияти иҷроия, шахсони мансабдори онҳо,

намуда, салоҳияти мақомоти ҳокимияти иҷроия, механизми ҳуқуқии татбиқи ҳуқуқ ва озодихои шаҳрвандонро муайян мекунад.
Алоқамандӣ бо ҳуқуқи молиявӣ
Ҳуқуқи молиявӣ муносибатҳои ҷамъиятиро, ки дар қараёни ғайриқонунии молиявии давлат ба вучуд меоянд, тағйир меёбанд ва қатъ мегарданд ба танзим дароварда, ҳуқуқи маъмурӣ ташкили қори мақомоти амаликунандаи ин ғайриқонунӣ ва ҳолати ҳуқуқии онҳоро муайян мекунад.
Алоқамандӣ бо ҳуқуқи меҳнат
Бисёр муносибатҳои меҳнатӣ дар асоси санадҳои яктарафаи маъмурӣ ба вучуд меоянд, ки пеш аз онҳо шартномаҳо дар бораи шартҳои қори оянда гузошта шудаанд. Чунин санад ҳам барои қатъи муносибатҳои меҳнатӣ ва ҳам барои бақайдгирии ҳуқуқи вобаста ба ғайриқонунии меҳнатӣ (рухсатӣ, ба нафақа баромадан ва ғ.) зарур аст.
Алоқамандӣ бо ҳуқуқи ҷиноятӣ
Барои дуруст ҳал кардани проблемаи қирдори ҳуқуқвайронкунии ҷиноят дар бисёр мавридҳо меъёрҳои дахлдори қонунгузори ҷиноятӣ ва маъмуриро муқоиса қардан лозим меояд.
Алоқамандӣ бо ҳуқуқи маданӣ
Баъзан муносибатҳои қолумулқӣ яқхела, қале бо усулҳои қуноғуни танзими ҳуқуқи ба қох қонда мешавад. Ҳуқуқи маданӣ муносибатҳоеро, ки дар асоси қаробарии қарафҳо (дар асоси шартнома) ба вучуд меоянд, танзим қамуда, ҳуқуқи маъмурӣ бошад қобаробарии онҳоро (қартиби яктарафа) танзим мекунад.

МУНДАРИҶА

Сарсухан.....	4
Боби 1. Ҳуқуқи маъмурӣ қамчун соҳаи ҳуқуқ, илм ва қанни таълими.....	6
Боби 2. Идорақуни қамчун объекти батанзимдарории маъмурӣ - ҳуқуқи. Ҳокимияти иҷроия.....	19
Боби 3. Қринсипҳои идорақунии давлатӣ.....	24
Боби 4. Қетодҳои идорақунии давлатӣ.....	26
Боби 5. Қеъёрҳои маъмурию – ҳуқуқи.....	32
Боби 6. Қуносибатҳои маъмурию ҳуқуқи.....	36
Боби 7. Шаҳрқанд қамчун субъекти ҳуқуқи маъмурӣ....	41
Боби 8. Иттиҳодияҳои қамъияти қамчун субъекти ҳуқуқи маъмурӣ.....	75
Боби 9. Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ қамчун субъекти ҳуқуқи маъмурӣ.....	101
Боби 10. Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ қамчун субъекти ҳуқуқи маъмурӣ.....	117
Боби 11. Ҳизмати давлатӣ.....	127
Боби 12. Вазъи маъмурию ҳуқуқии ташқилот, қорҳона ва муассиса.....	144
Боби 13. Ҳуқуқвайронқунии маъмурӣ.....	147
Боби 14. Қавобқарии маъмурӣ.....	149
Боби 15. Қазои маъмурӣ.....	162
Боби 16. Қонтрол ва қазорат.....	174
Руйҳати адабиёт.....	177

САРСУХАН

Ҳукуки маъмурӣ ҳамчун соҳаи мустақили ҳуқуқ дар низоми ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб рафта, гурӯҳи махсуси муносибатҳои ҷамъиятиро ба танзим мебарорад, ки он дар соҳаи идоракунии давлатӣ ба вучуд меоянд, тағйир меёбанд ва қатъ мегарданд. Зоҳиран предмети омӯзиши фанни ҳуқуқи маъмуриро муносибатҳои ҷамъияти ташкил мекунад, ки онҳо бо фаъолияти давлатию идоракунӣ алоқаманданд, бинобар ҳамин онҳоро «муносибатҳои идоракунӣ» меноманд.

Ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун соҳаи асосии низоми ҳуқуқи Тоҷикистон дар баробари ҳуқуқи конститусионӣ, маданӣ ва ҷиноятӣ асоси танзими ҳуқуқи муносибатҳои «идоракунӣ», «ҳокимияту тобеият» дар тамоми соҳаҳои ҳаёти давлатӣ ва ҷамъиятӣ ба ҳисоб меравад. Масалан, идоракунии муносибатҳои ҷамъиятӣ вобаста ба истифодаи замин, молия, иттилоот, гумрук, экологӣ ва ғ.

Омӯзиши ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун фанни таълимӣ, фанни ҳатмӣ барои ҳама муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омодакунандаи мутахассисони риштаи ҳуқуқ буда, дорои системаи донишҳои зарурӣ оид ба идоракунии давлатӣ дар асоси дастовардҳои илми ҳуқуқи маъмурӣ ба шумор меравад.

Маводи дар ин воситаи таълимӣ пешниҳодшуда дар асоси барномаи таълимии фанни «Ҳуқуқи маъмурӣ» тартиб дода шудааст. Масъалаҳое, ки дар дастури таълимӣ матраҳ шудаанд, асосан дар шакли нақшаҳо, барои аз бар намудан ва дар хотир нигоҳ доштан қулай аст.

Истифода аз воситаи мазкур ба хонандагон имкон медиҳад, ки диққати худро ба ҷанбаҳои муҳимтарини фанни

Ташкилотҳои ғайридавлатӣ	• иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ; • коллективҳои меҳнатӣ; • сохторҳои тичоратӣ.
Вазъи маъмурӣ-ҳуқуқӣ	
Қобилияти маъмурӣ-ҳуқуқӣ	Қобилияти маъмурӣ-ҳуқуқӣ гуфта ин қобилияти ҳуқуқҳои муайян доштани шаҳрвандон мебошад, ки бо меъёрҳои маъмурӣ – ҳуқуқӣ муқаррар гардида, ухдадорихи бар дӯши у гузошташударо дар соҳаи идоракунии давлатӣ иҷро менамояд.
Қобилияти амалкунии маъмурӣ	Қобилияти амалкунии маъмурӣ гуфта ин қобилияти бо амалҳои худ ба даст овардан ва амалсозии ҳуқуқ ва ухдадорихи пешбининамудаи меъёрҳои маъмурӣ – ҳуқуқӣ буда, дар ин росто ҷавобгар будан тибқи меъёрҳои мазкур мебошад.

5. Ҷойи ҳуқуқи маъмурӣ дар низоми ҳуқуқи Тоҷикистон

Ҷойи ҳуқуқи маъмурӣ дар низоми ҳуқуқи Тоҷикистон
Алоқамандӣ бо ҳуқуқи конститусионӣ
Ҳуқуқи конститусионӣ барои тамоми соҳаҳои ҳуқуқ, аз ҷумла ҳуқуқи маъмурӣ нуқтаи ибтидоиро муқаррар мекунад.
Бо муайян кардани меъёрҳои ҳуқуқи конститусионӣ ҳуқуқи маъмурӣ тавассути меъёрҳои худ татбиқи принципҳоро дар соҳаи идоракунии давлатӣ таъмин

	хукуки маъмурӣ, ғайриқонунӣ татбиқ намудани меъёрҳои хукуки маъмурӣ, бевичдонона иҷро кардани вазифаҳои худ ва дигар вайронкунии меъёрҳои хукуки маъмурӣ ба ҷавобгари маъмурӣ ё интизомӣ кашида мешавад.
--	--

4. Мафҳум ва низомии субъектони ҳукуки маъмурӣ

Мафҳум ва низомии субъектони ҳукуки маъмурӣ	
Мафҳум	
Субъектони ҳукуки маъмурӣ – ин мақомот ва шахсоне мебошанд, ки тибқи қонунгузори амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд иштирокчиёни муносибатҳои идоракунии бо ҳукуки маъмурӣ танзимшаванда бошанд.	
Намудҳо	
Инфироидӣ	
• шахрвандон; • шахрвандони хориҷӣ; • шахсони бешахрванд; • шахсони мансабдор.	
Коллективӣ	
Ташкилотҳои давлатӣ	• мақомоти ҳокимияти иҷроия (Ҳукумат); • корхона, муассиса ва ташкилотҳо; • воҳидҳои сохтори мақомоти ҳокимияти иҷроия, ки ваколат доранд.

омӯхташаванда равона созанд, инчунин ба машғулиятҳои амалӣ ҳарчи зудтар тайёр шаванд.

Воситаи таълимӣ барои курсантон, донишҷӯён, шунавандагон ва аспирантони факултетҳои ҳуқуқшиносии муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ пешбинӣ шудааст.

Ҳангоми таҳияи воситаи таълимӣ тамоми тағйироти охири дар қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба назар гирифта шудааст.

БОБИ 1. ҲУҚУҚИ МАЪМУРӢ ҲАМЧУН СОҲАИ ҲУҚУҚ, ИЛМ ВА ФАННИ ТАЪЛИМӢ

1. Мафҳум, моҳият ва предмети фанни ҳуқуқи маъмурӣ

Мафҳум, моҳият ва предмети фанни ҳуқуқи маъмурӣ
Мафҳум
Ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун соҳаи мустақили низоми ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор рафта муносибатҳои ҷамъиятиро дар соҳаи идоракунии давлатӣ ба танзим медарорад.
Моҳият
Ҳуқуқи маъмурӣ ҳуқуқи оммавӣ мебошад, ки барои таъмини манфиатҳои ҷамъиятӣ тавассути танзими муносибатҳои идоракунӣ дар соҳаҳои гуногуни хоҷагии халқ миёни субъекти ҳуқуқи маъмурӣ ба вучуд меояд. Меъёрҳои ҳуқуқи маъмурӣ манфиатҳои ҷамъият, давлат, субъектҳои гуногуни коллективӣ, ҳуқуқ ва манфиатҳои шаҳрвандон, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти давлат, ҳифзи сарҳади давлатиро таъмин мекунанд.
Ҳуқуқи маъмурӣ барои танзими ҳуқуқи муносибатҳои гуногуни ҷамъиятӣ, ки ҳамагӯза дар ҳаёти ҷамъиятӣ ва давлатӣ ба вучуд меоянд (масалан, бақайдгирӣ ва гирифтани шиносномаи шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, бақайдгирии давлатии корхонаҳо ҳамчун шахси ҳуқуқӣ, субъектҳои хоҷагии халқ, ки барои гирифтани иҷозат (литсензия) барои баъзе намудҳои фаъолият, таъин намудан ба мансабҳои давлатии хизмати давлатӣ) равона гардидааст.

	фаъолияти, ки ба раванди ташкили ҳуқуқичрокуни дар соҳаи идоракунӣ равона гардидааст.
Ҳамоҳангсозӣ	Дар таъмини ҳамкории муассир ва ҳамоҳангшудаи ҳамаи субъектҳои дар раванди идоракунӣ иштироккунанда бо меъёрҳои ҳуқуқи маъмурӣ ифода меёбад.
Принсипҳо	
Принсипи афзалияти шахсият, ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои ӯ	Дар раванди амалисозии ҳокимияти иҷроӣ ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд таъмин карда шуда, манфиатҳои қонунии онҳо ҳифз карда мешаванд.
Принсипи тақсимои ҳокимият	Ҳокимияти иҷроия дар доираи меъёрҳои муқаррарнамудаи Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мустақил аст.
Принсипи қонуният	низоми риояи бечунучарои қонун дар идоракунӣ давлатӣ мебошад.
Принсипи ошкорбаёнӣ	Ошкорбаёнӣ барои дастрасии натиҷаҳои дар раванди фаъолияти идоракунӣ давлатӣ ба даст овардашуда таъмин менамояд.
Принсипи ҷавобгарӣ	Чунин маъно дорад, ки шахси мансабдор барои вайрон кардани талаботи меъёрҳои умумихатмӣ

мебошад, ки тавсифи ҳуқуқи маъмуриро чун соҳаи мустақили ҳуқуқи Тоҷикистон ва хислатҳои берунии онро дар низоми ҳуқуқӣ аниқтар мекунад ² .	
Намудҳо	
Танзимкунанда	Аз ҷониби меъёрҳои маъмури - ҳуқуқӣ эҷод намудани низоми ҳуқуқии ташкил ва фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроия, аз ҷумла муқаррар намудани ҳуқуқу уҳдадориҳо байни субъектҳои дахлдор ва муайян намудани мақоми ҳуқуқии онҳо.
Муҳофизаткунанда	Риояи низоми ҳуқуқии муқарраршударо дар соҳаи ҳокимияти иҷроия ва ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои иштирокчиёни муносибатҳои идоракуниро таъмин мекунад.
Ҳуқукэҷодкунанда	Ба субъектони ҳокимияти иҷроия додани ваколат оид ба қабул намудани меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ дар соҳаи идоракунии давлатӣ ифода меёбад.
Ташкилӣ	Аз ҷониби меъёрҳои маъмури - ҳуқуқӣ батанзимдарории

² Х. Ойев Ҳуқуқи маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қисми 1 - ДМТ. Душанбе. 2013. – С. 55.

Предмети ҳуқуқи маъмури
Предмети омӯзиши фанни ҳуқуқи маъмуриро маҷмӯи муносибатҳои ҷамъиятӣ ташкил мекунад, ки дар рафти ташкил ва фаъолияти ҳокимияти иҷроия ба амал меоянд.
Хусусиятҳои асосии предмети ҳуқуқи маъмури
• шакл ва усулҳои идоракунии давлатиро муайян намуда, тарзҳои таъмини қонуниятро дар идоракунии давлатӣ муқаррар менамояд; • вазъи ҳуқуқии шаҳрвандон, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар ташкилотҳои ғайридавлатиро муайян менамояд; • муносибатҳои идоракуниро дар соҳаи иҷтимоӣ – сиёсӣ, иҷтимоӣ – маъданӣ ва иқтисодӣ ба танзим медарорад; • тартиби таъсиси мақомоти ҳокимияти иҷроия, салоҳият ва ваколатҳои шахсони мансабдори онҳоро ба низом медарорад.
Таъсири ҳуқуқи маъмури ба муносибатҳои ҷамъиятӣ
Ҳуқуқи маъмури муносибатҳои ҷамъиятиро дар ҳама соҳаҳо - иқтисодӣ, иҷтимоӣ маданӣ ва сиёсӣ танзим намуда, низом ва сохтори мақомоти дар ин муносибатҳо иштироккунандаро муайян мекунад. Ҳуқуқи маъмури барои шаҳрвандон, шахсони мансабдор ва шахсони ҳуқуқӣ қоидаҳои рафтор (масалан, қоидаҳои рафтор дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳ, ҳифзи санитария эпидемиологӣ, савдо ва ғайра) муқаррар мекунад. Барои вайрон кардани ин қоидаҳо ҳуқуқи маъмури ҷавобгарӣ пешбинӣ менамояд, ки тартиби баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури, тартиби шикоят кардан аз қарорҳои қабулшуда ва ғайраро муайян мекунад.

2. Усулҳои (методҳои) ҳукуки маъмурӣ

Усулҳои ҳукуки маъмурӣ	
Мафҳум	
Усули ҳукуки маъмурӣ - маҷмӯи тарзу воситаҳои таъсиррасонии ҳуқуқӣ ба рафтори иштирокчиёни муносибатҳои идоракунӣ мебошад.	
Усулҳои асосӣ	
Мукаддасот	
Мафҳум	Мукаддасот – ин вогузоштани уҳдадорӣ бевоситаи ҳуқуқӣ вобаста ба содир намудани амалҳои муайяни пешбининамудаи талаботи меъёрҳои ҳуқуқ мебошад.
Мазмун	Мазмуни мукаддасот дар муайян кардани меъёрҳои ҳуқуки маъмурӣ, вазифа ва функцияҳои мақомоти ҳокимияти иҷроия ва ҳуқуқ уҳдадорҳои шахсони мансабдори он ифода меёбад.
Манъакунӣ	
Мафҳум	Манъакунӣ – ин вогузоштани уҳдадорӣ ҳуқуқӣ оид ба содир накардани амалҳои муайян тибқи талаботи пешбининамудаи меъёрҳои ҳуқуқ мебошад.
Татбиқкунӣ	• фиристодани шикоят барои баррасӣ ба шахсони мансабдор; • татбиқи ҳабси маъмурӣ нисбат ба занони ҳомила, занони кӯдакони то чордаҳсола дошта, шахсони ба синни ҳаҷдаҳсола нарасида, маъҷубони гурӯҳҳои I

	ва II, инчунин шахсоне, ки ба синни нафақа расидаанд; • татбиқи маҳрум кардан аз ҳуқуки махсус дар намуди ҳуқуки машғул шудан ба шикор нисбати шахсоне, ки шикор манбаи асосии пешбурди зиндагонии онҳо мебошад ва ғ.
Иҷозатдиҳӣ	
Мафҳум	Иҷозатдиҳӣ – ин имконоти ҳуқуқии анҷом додани амалҳои муайян бо шартҳои пешбининамудаи меъёрҳои ҳуқуқ ё ин ки худдорӣ намудан аз иҷрои онҳо мувофиқи салоҳдиди худ мебошад ¹ .
Татбиқкунӣ	Татбиқ ва имкони амал кардан бо салоҳдиди худ, яъне иҷрои амалҳои муайяни пешбининамудаи меъёрҳои ҳуқуки маъмурӣ ё иҷро накардани онҳо, ки хусусияти амалишавии ҳуқуқҳои субъективиро дорад.

3. Функсия ва принципҳои ҳукуки маъмурӣ

Функсия ва принципҳои ҳукуки маъмурӣ
Мафҳум
Функсия – иҷрои амалҳои муайян аз ҷониби субъектони дахлдор вобаста ба ҳалли вазифаҳои дар назди онҳо гузошташуда фаҳмида мешавад.
Функсия ин таъинот, нақш самтҳои асосии фаъолият

¹ Ниг.: Административное право: Учебник / Под ред. Л.Л. Попова. – М., 2002. – С. 45.

Чораи барқарорсозии маъмурӣ
Яке аз чораҳои пешгирии маъмурӣ буда, мақсади он товони зарари аз кирдорҳои ғайриқонунӣ расида ба ҳисоб меравад. Аксар вақт ин чораҳо хусусияти моддӣ доранд. Масалан, муассисаи бучетӣ, ки маблағҳои бучетии аз рӯи сметаи даромад ва хароҷоти муассисаи бучетӣ ҷудошударо нодуруст истифода бурдааст, вазифадор аст, ки маблағҳои ба ин тариқ сарфшударо ба бучет баргардонад.
Ба чораҳои барқарорсозии маҷбуркунии маъмурӣ инчунин вайрон кардани сохтмони худсарона, берун кардан аз биноҳои истиқомати худсарона ишғолшуда, мусодираи молу мулкҳои ғайриқонунӣ ба даст овардашуда ва дигар чораҳои шабеҳ дохил мешавад.
Чораи ҷавобгариҳои ҳуқуқӣ
Чораи мазкур дар ҳуқуқи маъмурӣ нисбат ба шахсоне, татбиқи мегардад, ки тибқи тартиби муқарраргардида дар содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ гунаҳкор доништа шудаанд.

БОБИ 5. МЕЪЁРҲОИ МАЪМУРИЮ ҲУҚУҚӢ

1. Мафҳум ва хусусиятҳои меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ

Мафҳум ва хусусиятҳои меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ
Мафҳум
Меъёри маъмурию ҳуқуқӣ ин қоидаи рафторест, ки аз ҷониби давлат бо мақсади танзими муносибатҳои иҷтимоие, ки дар соҳаи фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроия ё идоракунии давлатӣ ба вучуд меоянд, тағйир меёбанд ва қатъ мегарданд, қабул карда мешавад.

соҳаи иқтисодиёт;
- асосҳои маъмурӣ-ҳуқуқии идоракунии дар соҳаи иҷтимоию фарҳангӣ; - асосҳои маъмурӣ-ҳуқуқии идоракунии дар соҳаи маъмурию сиёсӣ.

7. Ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун илм: мафҳум, предмет, вазифаҳо ва методология

Ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун илм: мафҳум, предмет, вазифаҳо ва методология
Мафҳум
Илми ҳуқуқи маъмурӣ як қисми таркибии илми ҳуқуқшиносии Тоҷикистон буда, тартиби нигоҳи ҳуқуқӣ, муқаррароти назариявӣ оид ба ин соҳаи ҳуқуқ, концепсия ва мавқеи ғуногун оид ба инкишофи ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун як соҳаи ҳуқуқ, ки предмети онро муносибатҳои ҷамъиятӣ ташкил медиҳад, фаҳмида мешавад.
Предмет
Предмети омӯзиши илми ҳуқуқи маъмурӣ ин қонуниятҳои умумии инкишоф ва фаъолияти идоракунии давлатӣ, инчунин таҳлили ҳолат ва дурнамои рушди қонунгузориҳои ҳуқуқи маъмурӣ мебошад.
Вазифаҳо
- муайян намудани мушкilot ва душвориҳои фаъолияти ин соҳаи ҳуқуқ, инчунин таҳияи вариантҳои самараноки ҳалли онҳо; - санҷиши самарани меъёрҳои худ, омӯختани амалии татбиқи онҳо, муайян намудани қоидаҳое, ки дар амал ба натиҷаҳои номатлуб оварда мерасонад, пешгӯӣ кардан ва

пешниҳод намудани тавсияҳо оид ба такмили ҳуқуқи маъмурӣ.	
Методҳои омӯзиши фан	
Методҳои умумии илмӣ	
Диалективӣ	Методи дарки зухуроти воқеият дар робита ва инкишофи онҳо.
Анализ	Тақсим кардани объект ба унсурҳои таркибии он.
Синтез	Пайвасти кардани методҳо бо мақсади ягона.
Қиёс	Хулосаи боварибахши эҳтимоли дар бораи шабоҳати ду предмет.
Методҳои илмӣ, шахсӣ	
Системавӣ	Баррасии объект ҳамчун система, муайян кардани робитаҳои он ҳам дар дохили система ва ҳам берун аз он.
Ҳуқуқӣ-муқоисавӣ	Омӯзиши системаи ҳуқуқи маъмурӣ бо ҳамбастагии он бо системаҳои шабеҳи кишварҳои хориҷӣ.
Ҳуқуқӣ-расмӣ	Методи тадқиқотӣ, ки дар он ҳуқуқи маъмурӣ омӯхта мешавад дар шакли «соф» дар ҷудо аз падидаҳои дигари иҷтимоӣ ҳуқуқӣ, аз қабилӣ иқтисод, сиёсат, экология ва ғ.

	• санҷишҳо, тафтишҳо; • тартиби бақайдгирӣ ва иҷозатномадиҳӣ.
Чораи пешгирии маъмурӣ	
Барои қатъ кардани рафтори ғайриқонунӣ (рафторе, ки бо аломатҳои берунии ғайриқонунӣ тавсиф мешавад) нигаронида шудааст. Чораҳои пешгирӣ метавонад нисбат ба шахси бегуноҳ (агар ӯ ғайри қобили амал бошад ё бо дигар асосҳо гунаҳкор доништа нашавад), инчунин нисбати рафторе, ки аломатҳои таркиби ҳуқуқвайронкуниро доро намебошад (масалан, дар ҳолати таъқиби пинҳонӣ) татбиқ кардан мумкин аст.	
Намуд	• чораҳои, ки нисбати шахсияти ҳуқуқвайронкунанда татбиқ мешаванд; • чораҳои дорои хусусияти молумулкӣ дошта (гирифтани силоҳ, вайрон кардани сохтмони худсарона); • тадбирҳои техникӣ (манъ кардани истифодабарии нақлиёти вайроншуда, боздоштани қор бо сабаби вайрон кардани қоидаҳои беҳатарӣ); чораҳои дорои хусусияти молиявӣ дошта (кам кардани маблағгузорӣ, қатъ кардани қарздиҳӣ); • тадбирҳои дорои хусусияти тиббӣ санитарӣ дошта (қатъ гардидани фаъолияти қорхона бинобар риоя накардани меъёрҳо ва қоидаҳои санитарӣ); • тадбирҳои вобаста ба татбиқи низоми иҷозатдиҳӣ (боздоштани амали иҷозатнома); • чораҳои таъиноти махсус ва истисноӣ дошта (истифодаи воситаҳои махсус).

4. Аломатҳо ва чораҳои маҷбурсозии маъмурӣ

Аломатҳо ва чораҳои маҷбурсозии маъмурӣ	
Аломатҳо	
• маҷбурсозӣ дар асоси қонун амалӣ шуда, он танҳо дар ҳолатҳо ва тартиби муқаррарнамудаи қонун татбиқ карда мешавад; • танҳо аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдор амалӣ карда мешавад; • асосан бо истифодаи ғайрисудӣ амалӣ мешавад; • ба муносибати тобеияти хизматӣ алоқамандӣ надорад, (субъекти татбиқкунандаи чораи мазкур бо объекте, ки нисбаташ чора татбиқ мегардад); • нисбати шахсони воқеӣ, ҳуқуқӣ, шахрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд татбиқ мегардад; • асоси татбиқи маҷбурсозии маъмурӣ на танҳо содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ, балки ба вучуд омадани ҳолатҳои махсуси маъмурию ҳуқуқӣ шуда метавонад.	
Чораи огоҳисозии маъмурӣ	
Моҳият	
Огоҳисозии маъмурӣ ҳамчун чораи таъсиррасонии маъмурӣ аз чораи маҷбурсозии маъмурӣ бо он фарқ мекунад, ки он пеш аз фарорасии оқибатҳои номатлуби рафтори ғайриқонунӣ ё зиддиҷамъиятии шахс татбиқ карда мешавад. Мақсад аз татбиқи он пешгирӣ аз расонидани зарар ба манфиатҳои давлату ҷамъият мебошад.	
Намуд	• карантин; • азназаргузаронӣ ва кофтукови бағоч; • мусодираи бор; • муоинаи тиббӣ;

8. Ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун фанни таълимӣ

Ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун фанни таълимӣ
Мафҳум
Ҳуқуқи маъмурӣ ҳамчун фанни таълимӣ-ҳатмӣ барои тамоми муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва миёнаи ҳуқуқӣ ба ҳисоб рафта, дорои системаи донишҳои зарурӣ оид ба идоракунии давлатӣ буда, ба талаботҳои методикаи таълим ва гирифтани маълумоти ҳуқуқшиносӣ ҷавобгӯ мебошад.

БОБИ 2. ИДОРАКУНӢ ҲАМЧУН ОБЪЕКТИ БАТАНЗИМДАРОРИИ МАЪМУРӢ – ҲУҚУҚӢ. ҲОКИМИЯТИ ИҶРОИЯ

1. Мафҳуми идоракунӣ, намуд ва хусусиятҳои асосии он

Мафҳуми идоракунӣ, намуд ва хусусиятҳои асосии он
Мафҳум
Идоракунӣ – ин раванди таъсиррасонии мақсадноки субъект ба объект барои расидан ба мақсади дар пеш истода мебошад ³ .
Идоракунии давлатӣ – як намуди мушаххаси фаъолияти Ҳукумат мебошад, ки аз дигар зухуроти он, инчунин аз сохторҳои идоракунии ғайридавлатӣ фарқ мекунад.
Хусусиятҳои асосӣ
• якпорчагии дохилӣ ва мавҷудияти доимӣ дар низоми субъект (унсури идоракунӣ) ва объекти идоракунӣ (унсурҳои идорашаванда);

³ Тихомиров Ю.Л. Курс административного права и процесса. — М, 1998. — С. 38-39.

- муносибати субъект ва объекти идоракуни ба тобеият асос меёбад;

2. Идоракунии иҷтимоӣ: мафҳум, хусусият ва намудҳои он

Идоракунии иҷтимоӣ: мафҳум, хусусият ва намудҳои он

Мафҳум

Идоракунии иҷтимоӣ гуфта ҳамчун механизми ташкилӣ ва ба ҳам пайвастанӣ алоқаҳои ҷамъиятӣ мебошад.

Хусусиятҳо⁴

- танҳо дар он ҷое вуҷуд дорад, ки фаъолияти якҷояи одамон зуҳур меёбад, яъне маъмурият одамонро махсус барои фаъолияти муштарак ба дастаҳои муайян ташкил мекунад;
- мақсади асосии он расонидани таъсири мутақобила ба иштирокчиёни фаъолияти муштарак, муташаккилӣ ба ҳамкориҳои одамон;
- ба сифати объекти асосии таъсир рафтори (амали) иштирокчиёни фаъолияти муштарак мебошад, яъне идоракунии рафтори одамонро ифода мекунад;
- дар доираи алоқаи ҷамъиятӣ, ки муносибатҳои идоракуни мебошанд, ба мақсадҳои худ мерасад;
- ба механизми махсуси амалисозӣ ниёз дорад, ки онро субъектҳои идоракуни эҷод ва амалӣ месозанд. Ин нақшхоро гурӯҳҳои муайяни одамон иҷро мекунанд, ки аз ҷиҳати ташкилӣ дар шакли мақомотҳои дахлдори роҳбарикунанда ба расмӣ дароварда шудаанд.

⁴ Административное право: Учебник / Под ред. Л.Л. Попова. — М., 2002. — С. 19-20.

корманди беҳтарини соҳа ё инки осон кардани тартиби гузаштани аттестатсияи давлатӣ ва ғ.

Ҳавасмандгардонии иҷтимоӣ баҳри муқаррар намудани низоми имтиёзҳои иҷтимоӣ барои қишри ҷомеа равона гардидааст.

3. Мафҳум ва моҳияти маҷбурсозии маъмурӣ

Мафҳум ва моҳияти маҷбурсозии маъмурӣ

Мафҳум

Маҷбурсозии маъмурӣ як намуди махсуси маҷбурсозии давлатӣ, усули танзими ҳуқуқӣ дар соҳаи идоракунии давлатӣ мебошад, ки аз меъёрҳои ҳуқуқи маъмурӣ сарчашма гирифта, аз ҷониби мақомоти ваколатдор бо мақсади таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ истифода мешавад.

Моҳияти маҷбурсозии давлатӣ

Ҳама ҷораҳои маҷбурсозии маъмурӣ хусусияти ҳокимиятӣ-маҷбурӣ доранд, зеро таъсиррасонии маҷбурӣ аз ҷониби мақомоти ҳокимияти иҷроия (шахсони мансабдор) дар ҳама ҳолатҳо, новобаста аз иродаи субъект, ҳоҳ ҳуқуқвайронкуни бошад ҳоҳ дигар манъкуниҳое, ки бо амали ғайриқонунӣ алоқаманд нестанд, амалӣ карда мешавад. Масалан: санҷиши гумрукӣ ё маҳдудиятҳои хангоми вазъияти фавқулода). Тадбирҳои маҷбурсозии маъмурӣ ҳамчун ҷораи ниҳой барои таъмин ва ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ дар соҳаи идоракунии давлатӣ, вақте, ки ҷораҳои боваркунони натиҷаи дилхоҳ надодаанд, истифода мешаванд. Ин тадбирҳо барои маҷбур кардани субъект баҳри иҷрои амалҳои муайян ё худдорӣ аз иҷрои онҳо истифода мешаванд.

Фардӣ	муносибатҳои ҳукукии доираи муайяни субъектҳоро муайян мекунад.
Аз рӯи шакли ҳал	
Умумӣ	ба ҳамаи субъектони ҳукуки маъмурӣ баробар татбиқ карда мешавад.
Коллективӣ	дар асоси қарори якҷояи як қатор намоёндогони субъектони ҳокимият истифода мешавад.

2. Мафҳуми чораҳои боварикунонии маъмурӣ

Мафҳуми чораҳои боварикунонии маъмурӣ	
Мафҳум	
Боварикунонӣ усули таъсиррасонии маъмуриест, ки ба рафтори одамон равона гардида, дар он амалҳои муайян аз ҷониби охирин ихтиёран ва бошуурона иҷро карда мешаванд.	
Чораҳои боварикунонӣ	
Ҳавасмандгардонӣ	
Намуд	Ҳавасмандгардонии иқтисодӣ бисёртар дар шакли моддӣ татбиқ карда мешавад, ки намудҳои он гуногун мебошанд. Масалан: тибқи тартиби муқарраршуда додани манзили истиқоматӣ ба хизматчиҳои давлатӣ инчунин додани қитъаи замин наздиҳавлигӣ.
	Ҳавасмандгардонии характери ташкилдошта ин як намуд ҳавасмандкунии маънавӣ ва ҳам моддӣ қой дорад. Масалан: додани тухфаи арзишнок ба

Намудҳо	
Давлатӣ	Дар идоракунии субъектоне ифода меёбад, ки дар тобеияти давлат қарор доранд.
Коллективӣ	Дар танзими коллективи муайян ифода меёбад, ки кормандони он корхона, ташкилот ё муассиса шуда метавонад.
Оилавӣ	Идоракунии дар сатҳи оилаи муайян баромад мекунад.

3. Идоракунии давлатӣ ва аломатҳои он

Идоракунии давлатӣ ва аломатҳои он	
Мафҳум	
Идоракунии давлатӣ - ин доираи ягонаи доимоамалкунандаи батанзимдарории муносибатҳои гуногун аз тарафи давлат ба воситаи татбиқкунии ҳокимияти давлатӣ ва истифодаи бурдани алоқаҳои мустақим ва баръакси субъект ва объекти (объектони) идора мебошад.	
Бо маънои васеъ	
Идоракунии давлатӣ ба маънои васеъ - ин фаъолияти ташкилкунанда, батанзимдарорандаи давлат, идоракунии давлатии муносибатҳои гуногуни ҷамъиятӣ ба воситаи фаъолияти ҳамаи шохаҳои ҳокимияти давлатӣ - қонунгузорӣ, иҷроия ва судӣ, ва хизматчиёни онҳо фаҳмида мешавад.	
Бо маънои маҳдуд	
Идоракунии давлатӣ ба маънои маҳдуд - ин фаъолияти маъмурӣ, иҷроиявӣ - амрдиҳандаи давлат фаҳмида мешавад.	

Аз ин нуктаи назар идоракунии давлатӣ, қисман аз тарафи ҳуқуқи маъмурӣ низ омукта мешавад. Ба сифати объекти омузиши он - шаклҳои ҳуқуқии идоракунии давлатӣ баромад мекунад.

Нуктаи назари олимони оид ба мафҳуми идоракунии давлатӣ

Г.В. Атаманчук қайд менамояд, ки «Дар кушодани мафҳуми идоракунии давлатӣ ва дар асоси он ҳамаи боигарии донишҳои илмие, ки ба он дахл доранд, аҳамияти муҳимро таҳлили ду ҷузъи таркибии он «идора» ва «давлатӣ» ишғол менамоянд⁵.

Н.М. Конин идоракунии давлатиро ҳамчун таъсири бонуфуз, ботартибонаи субъекти идоракунӣ, фаъолияти мақсадноки ташкилӣ, тобей, иҷроиявию-маъмурӣ ва танзими системаи мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, ки вазифаҳои идораи давлатиро дар асос ва иҷрои қонунҳо дар соҳаҳои гуногуни иҷтимоию фарҳангӣ, иқтисодӣ ва маъмурию сиёсӣ иҷро менамояд, шарҳ додааст.

Х. Ойев идоракунии давлатиро як намуди идоракунии иҷтимоӣ мешуморад, ки ҳамчун намуди махсуси фаъолияти давлатӣ аз дигар шаклҳои зухуроти фаъолияти қонунгузорӣ, судӣ, назорати прокурорӣ, инчунин аз фаъолияти идоракунии ташкилоту иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ бо хусусияти худ фарқ мекунад⁶.

⁵ Атаманчук Г.В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы): Учебн. пособие. — М., 2000. — С. 253.

⁶ Ойев Х. Ҳуқуқи маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қисми 1. Душанбе. 2013. 564 с.

Хусусиятҳои асосии усули идоракунии давлатӣ¹⁰

- ба мавҷудияти шояхи дахлдори ҳокимият вобаста буда, аз ҷониби мақомоти ҳокимияти иҷроия истифода бурда мешавад;
- хусусияти алоқавӣ дошта, муносибате, ки байни субъект ва объекти идоракунии давлатӣ ба вучуд меояд, инъикос менамояд;
- воситаи амалигардонии ваколати субъектони идоракунии давлатӣ мебошад;
- дар ҳар як ҳолати мушаххас вобаста ба хусусиятҳои объекти идоракунӣ, вазъият ва дигар ҳолатҳои ба ин монанд муҳим, интиҳоб карда мешавад;
- аксар вақт ба омилҳои субъективӣ, аз ҷумла омилҳои дорои хусусияти сиёсӣ вобастагӣ дорад;
- бо шаклҳои идоракунии давлатӣ алоқаи зич дорад.

Намудҳо

Аз рӯи шакли зоҳирӣ

Ҳуқуқӣ	Тавассути меъёрҳои ҳуқуқӣ идоракунии беруниро бо муносибатҳои ҷамъиятӣ танзим мекунад.
Ташкилӣ	Ташкили системаи дохилиро амалӣ месозад.

Аз рӯи хусусиятҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ

Меъёрӣ	Тавассути меъёрҳои ҳуқуқӣ нисбати доираи номуайяни субъектҳо амал мекунад.
---------------	--

¹⁰ Старилов Ю.Н. Указ. соч. — С. 227—228; Административное право / Под ред. Л.Л. Попова и др.

	худ хислати расмӣ мебахшад.
Қонуният	низомии риояи бечунучароӣ қонун дар идоракунии давлатӣ мебошад.
Таҷзияи ҳокимият	маъноӣ онро дорад, ки ҳокимияти давлатӣ ба се шоха: қонунгузор, иҷроия ва судӣ тақсим карда мешавад. Ҳар як шохаи ҳокимияти давлатӣ дар фаъолияти худ мустақил буда, дар навбати худ ба фаъолияти дигар шохаи ҳокимияти давлатӣ дахлат намекунад.

БОБИ 4. МЕТОДИ (УСУЛИ) ИДОРАКУНИИ ДАВЛАТӢ

1. Мафҳум, хусусият ва намудҳои усулҳои идоракунии давлатӣ

Мафҳум, хусусият ва намудҳои усулҳои идоракунии давлатӣ
Мафҳум
Усули идоракунии давлатӣ ҳамчун воситаи ҳуқуқӣ, ки барои ноил шудан ба ҳадафҳо, ҳалли мушкилот ва иҷрои вазифаҳои фаъолияти идоракунии давлатӣ равона гардидааст, фаҳмида мешавад.
Мақсади истифодабарии усули маъмурӣ-ҳуқуқӣ
Таъмини идоракунии давлатӣ ва фаъолияти субъектони идоракунанда дар идоракунии давлатӣ мебошад

Ю.М. Козлов идоракунии давлатиро ҳамчун як намуди фаъолияти ҳукумат медонад, ки дар доираи он ҳокимияти иҷроия амалӣ карда мешавад ⁷ .
Ю.Н. Старилов бошад идоракунии давлатиро як намуди фаъолияти танзимкунандаи давлат, яъне фаъолияти мақомоти суд ва прокуратура меҳисобад ⁸ .
Аломатҳо
Ҳудуди
Аломати қонунӣ будани таъсири идоракунӣ ба ҳудуди муайян ё вобаста ба он.
Истофҳои маҷбурӣ
Имконияти истифодаи маҷбурӣ, аз ҷумла зӯрварӣ нисбат ба объектҳои назоратшаванда.

4. Ҳокимияти иҷроия: мафҳум, аломатҳо. Муносибати ҳокимияти иҷроия бо идоракунии давлатӣ

Ҳокимияти иҷроия: мафҳум, аломатҳо. Муносибати ҳокимияти иҷроия бо идоракунии давлатӣ
Мафҳум
Ҳокимияти иҷроия як шохаи мустақил ва мустақили ҳокимияти давлатӣ дар доираи принсипи тақсими ҳокимияти давлатӣ буда, бо хусусияти ҳамаҷониба, моддӣ ва ташкилӣ фарқ мекунад ва дар як низомии ягонаи мақомот, ки иҷроӣ қонунҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқиро таъмин менамояд, ташкил карда шудааст.

⁷ Ниг.: Козлов Ю.М. Административное право. – М., 2002. – С. 20.

⁸ Старилов Ю.Н. Административное право. – Воронеж, 2001.

Аломатҳои ҳокимияти иҷроия
• шохҳои мустақили ҳокимияти давлатӣ мебошад; • фаъолияти он иҷроия буда бефосила мебошад; • ташкилоти давлатӣ мебошад; • ҳокимияти иҷроия дар салоҳияти худ мустақилияти фаврӣ дорад; • шахсони мансабдори ҳокимияти иҷроия дар муносибатҳои мушаххас аз номи мақомоти ҳокимияти иҷроия баромад мекунад.
Таносуби ҳокимияти иҷроия ва идоракунии давлатӣ
Ҳокимияти иҷроия бо мафҳуми «идоракунии давлатӣ» робитаи зич дорад, ки дар он ҳокимияти иҷроия имконият ва қобилияти таъсиррасонии ҳалқунанда ба рафтор, ҳуқуқ ва қобилияти тобеъ гардонидани дигарон аст. Идоракунии давлатӣ бошад тобеи иҷроия мебошад, ки дар раванди роҳбарии ҳамаҷуза ва бевоситаи иқтисодиёт, иҷтимоию фарҳангӣ ва маъмури ба амал бароварда мешавад⁹.

БОБИ 3. ПРИНЦИПҲОИ ИДОРАКУНИИ ДАВЛАТӢ

1. Мафҳум ва намудҳои принципҳои идоракунии давлатӣ

Мафҳум ва намудҳои принципҳои идоракунии давлатӣ
Мафҳум
Принципҳои идоракунии давлатӣ гуфта ин дар натиҷаи ба ҳам омадани арзишҳои ҷамъиятию сиёсӣ, ки дар

⁹ Административное право / Под ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова. — М., 2000. - С. 28.

раванди фаъолияти идоракунии давлатӣ ташаккул меёбанд ва худро дар ин раванд ҳамчун ҷанбаҳои ногустирании идоракунии давлатӣ нишон медиҳанд.	
Намудҳои принцип	
Воқеият	яке аз принципҳои асоситарин дар системаи идоракунии давлатӣ мебошад. Ӯ критерияи илмияти дигар принципҳо мебошад. Яъне агар он набошад мавҷудияти дигар принципҳо зарурат надорад.
Демократизм	барои идоракунии давлатӣ яке аз принципҳои муҳимтарин аст. Он аз калимаи «демократия» - ҳокимияти халқ сарчашма гирифта, талаб мекунад, ки дар раванди идоракунии давлатӣ ҳама вақт иродаи мардум ба инobat гирифта шавад.
Танзими ҳуқуқи идоракунии давлатӣ	асосҳои меърию ҳуқуқи идоракунии давлатиро муайян намуда, идораро дар ҷорҷубаи санадҳои меърию ҳуқуқӣ қарор медиҳад. Ҳар як фаъолияти идоравӣ тибқи санади меърию ҳуқуқӣ ва дар асоси он амалӣ мегардад ва муносибани идора дар раванди амалӣ шуданаш фишангҳои ҳуқуқиро фаровон истифода намуда, ба фаъолияти

Қоидаҳои бақайдгирии шиносномаҳои шахрвандони хориҷӣ ва намунаи варақаи бақайдгириро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ менамояд.

Шахрвандони хориҷие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тартиби бераводид будубоши муваққатӣ доранд, ба муҳлати на зиёда аз муҳлатҳои муқаррарнамудаи шартномаҳои байналмилалӣ Тоҷикистон ба қайд гирифта мешаванд. Дар ҳолати набудани чунин шартномаҳои байналмилалӣ Тоҷикистон, агар муҳлати будубоши бераводид дарҷ нашуда бошад, бақайдгирӣ ба муҳлати дар аризаи шахрванди хориҷӣ ё дархости ташкилоти қабулкунандаи шахрванди хориҷӣ нишондодашуда, вале на зиёда аз 1 сол амалӣ карда мешавад.

Шахрвандони хориҷие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон будубоши муваққатӣ доранд, уҳдадоранд бо тартиби муқарраргардида то ба итмом расидани муҳлати будубош муҳлати раводид ва бақайдгириро тамдид намоянд.

Шахрвандони хориҷие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон будубоши муваққатӣ дошта, шахрванди давлатҳое мебошанд, ки бо Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби рафту омади бераводид доранд, уҳдадоранд бо тартиби муқарраргардида муҳлати амали бақайдгириро ба муҳлати зарурӣ, вале на зиёда аз 1 сол тамдид намоянд.

Ҳуқуқҳои шахрвандони хориҷӣ ва шахсони бешахрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

- ҳуқуқ ба фаъолияти меҳнатӣ;
- ҳуқуқ ба истироҳат;
- ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ;
- ҳуқуқ ба ҳифзи иҷтимоӣ;
- ҳуқуқ ба манзил;

Мақсади меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ

Таъмини ҳуқуқии механизми ҳокимияти иҷроия (идоракунии давлатӣ) бо мақсади ба тартиб даровардани ташкил ва фаъолияти самараноки тамоми системаи ҳокимияти иҷроия (идоракунии давлатӣ) ва бандҳои алоҳидаи он, фароҳам овардани низоми мустаҳкамаи қонуният ва интизоми давлатӣ дар фаъолияти идоракунии давлатӣ мебошад.

Хусусиятҳои меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ

- заминаи асосии танзимкунандаи муносибатҳои ҷамъиятӣ мебошад;
- ҳудуди рафтори муайянро дар соҳаи идоракунии давлатӣ муайян мекунад;
- таъсири бевосита доранд;
- дар асоси Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо, қарорҳои ҳукумат ва амру фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис ёфтаанд;
- дуҷумдараҷа мебошанд, зеро маҳз ҳамин меъёрҳо механизми татбиқи меъёрҳои дар қонунҳо муайяншударо муайян мекунанд;
- императивӣ, яъне ҳатмӣ мебошанд ва бояд яктарафа иҷро карда шаванд.

2. Сохтори меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ

Сохтори меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ

- шартҳои татбиқи қоидаҳои муайяни рафторро нишон медиҳад;
- дорои шароити мушаххаси воқеии татбиқи меъёри ҳуқуқ мебошад;
- фақат тавсифи умумии шартҳоро дар бар мегирад, ки меъёр дар он амалӣ шуданаш мумкин аст;

• ҳам барои як санад ва ҳам барои дигар санадҳои ба ин монанд умумӣ ба ҳисоб меравад.
Гипотеза
қисми таркибии меъёр буда, шарту шароити татбиқсозии онро муқаррар мекунад.
Диспозитсия
қисми асосии меъёр мебошад, ки дар он қоидаи рафтор дарҷ гардидааст.
Санксия
он дар сурати иҷро накардани диспозитсияи меъёр имконияти татбиқсозии ҷораҳои таъсиррасонии маъмурӣ ва интизомиро пешбинӣ мекунад.

3. Намудҳои меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ

Намудҳои меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ ¹¹	
Аз ҷиҳати мазмуни ҳуқуқӣ	
Уҳдадоркунанда	содир намудани ин ва ё он амалҳои муайянро тибқи шартҳои муқаррарнамудаи меъёр муқаррар мекунад.
Манъкунанда	содир намудани амал, ғайриқоида ва рафтори ғуноғунро манъ мекунад.

¹¹ Ҳамаи меъёрҳои ҳуқуқи маъмурӣ метавонанд характери дохилисистемавӣ бошанд (ба зинаҳои поёнии ҳокимияти иҷроия дахл доранд) ё умуман характери ҷатмӣ (таъсири онҳо ба ҳамаи иштирокчиёни муносибатҳои идоракунии дахл дорад).

истифода мебаранд ва баробари шаҳрвандони Тоҷикистон вазифа ва масъулият доранд, ба истиснои ҳолатҳое, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст.

Шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистонновобаста аз миллат, наҷод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил ва молу мулкдар назди қонун баробаранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба шаҳрвандони давлатҳое, ки дар онҳо ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳдуд карда мешаванд, маҳдудиятҳои мувофиқ муқаррар мекунад.

Аз тарафи шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шудани ҳуқуқу озодиҳо набояд ба манфиатҳои давлат, ҳуқуқу манфиатҳои қонунии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони дигар зарар расонад.

Будубоши доимӣ ва муваққатии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Истиқоматкунандагони доимӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон он шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванде эътироф мешаванд, ки дорои ғувоҳномаи истиқомати аз ҷониби мақомоти қорҳои дохилӣ ё додашуда мебошанд.

Шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд уҳдадоранд, ки дар муддати 10 рӯзи қорӣ аз санаи ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шуданашон бо тартиби муқарраргардида аз қайд гузашта, баъд аз ба охир расидани муҳлати истиқоматашон Ҷумҳурии Тоҷикистонро тарк намоянд, агар тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шартномаҳои байналмилалӣ Тоҷикистон тартиби дигар пешбинӣ нагардида бошад.

Асосҳои ҳукукии фарқкунандаи вазъи маъмурӣ – ҳукукии шаҳрвандӣ
• Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» аз 10 майи соли 2002 таҳти № 50; • Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳимояи маъҷубон» аз 29 декабри соли 2010 таҳти № 675; • Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи собиқадорон» аз 7 апрели соли 1995 таҳти № 59.
2. Вазъи маъмурӣ – ҳукукии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд
Вазъи маъмурӣ – ҳукукии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд
Мафҳумҳои асосӣ
шаҳрванди хориҷӣ – шахсе, ки шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро надошта, шаҳрванди давлати хориҷӣ мебошад.
шахси бешаҳрванд – шахсе, ки тибқи қонунгузори ягон давлат шаҳрванди он ҳисобида намешавад.
Асосҳои ҳукукии вазъи маъмурӣ – ҳукукии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
• Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (моддаи 16); • Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳукукии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 02.01.2018 сол таҳти № 1471.
Вазъи ҳукукии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
Шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳукуку озодиҳои муқарраргардида

Ваколатдоркунанда	меъёре мебошад, ки ба мақомоти идоракунии давлатӣ ё шахсони мансабдори онҳо имконияти содир намудани ин ё он амалро дар доираи талаботи меъёри мазкур баҳуди онҳо додааст.
Ҳавасмандкунанда	таваҷҷути онҳо ба иштирокчиёни муносибатҳои идоракунии давлатӣ чораҳои ҳавасмандкунии моддӣ ва маънавӣ татбиқ карда мешавад.

4. Сарчашмаҳои ҳукуки маъмурӣ: мафҳум ва намуди онҳо

Сарчашмаҳои ҳукуки маъмурӣ: мафҳум ва намудҳои он
Мафҳум
Сарчашмаҳои ҳукуки маъмурӣ – гуфта шакли зохиршавии меъёрҳои маъмуриро меноманд, ки ифодагари манфиатҳои сиёсӣ ҳукуқӣ ва характери меъёри доранд фаҳмида мешавад.
Намудҳои сарчашмаҳои ҳукуки маъмурӣ
• Конститутсия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо роҳи райъпурсии умумихалқӣ қабул шудаанд; • санадҳои ҳукуки байналмилалӣ эътирофнамудаи Тоҷикистон; • санадҳои, ки аз ҷониби мақомоти қонунгузор Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул карда шудаанд; • санадҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон; • санадҳои маъмурию давлатӣ; • санадҳои судӣ; • одатҳои маъмурӣ.

БОБИ 6. МУНОСИБАТҲОИ МАЪМУРИЮ ҲУҚУҚӢ

1. Мафҳум ва хусусиятҳои муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ

Мафҳум ва хусусиятҳои муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ
Мафҳум
Муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ – ин муносибатҳои ҷамъиятие мебошанд, ки дар соҳаи ҳокимияти иҷроия (идоракунии давлатӣ) ба вучуд омада, бо меъёрҳои ҳуқуқи маъмурӣ танзим мешаванд ¹² .
Хусусиятҳои асосии муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ
Фарқи муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ аз муносибатҳои дигари ҳуқуқӣ дар он аст, ки муносибатҳои мазкур муносибати ҳокимиятию тобеиятӣ буда, хангоми амалисозии ҳокимияти иҷроия ба вучуд меоянд.
Муносибатҳои ҳуқуқии ҷамъиятие мебошанд, ки ба манфиатҳои ҷамъиятӣ ва давлатӣ асос ёфтаанд. Субъекти идоракунии давлатӣ ҳамчун яке аз тарафҳои муносибатҳои ҳуқуқи маъмурӣ ба ҳисоб меравад.
Муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ бевосита бо татбиқи вазифаҳои ҳокимияти иҷроия дар раванди идоракунии давлатӣ алоқаманданд.
Муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ дорои объекти худ мебошанд, ки ба сифати он ирода, шуур баромад намуда,

¹² Козлов Ю.М. муносибатҳои маъмурию ҳуқуқиро ҳамчун «муносибати ҷамъиятии маъмурӣ, ки бо меъёри маъмурию ҳуқуқӣ танзим мешавад, дар он тарафҳо ҳамчун барандаи ухдадорихо ва ҳуқуқҳои мутақобила баромад мекунанд, ки бо меъёри маъмурию ҳуқуқӣ муқаррар ва кафолат дода шудаанд.». Ниг.: Административное право: Учебник / Под ред. Л.Л. Попова. — М., 2002. - С. 80.

	Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20 март соли 2008 таҳти № 372; - Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ёрии руҳӣ» аз 2 декабри соли 2002 таҳти № 90; - Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» аз 17 майи соли 2004 таҳти № 34.
Салоҳияти умумии Ҳукумати (мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ) Ҷумҳурии Тоҷикистон	
Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон: - дар татбиқи сиёсати дохили ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирок мекунад; - роҳбарии самараноки иҷтимоию иқтисоди ва фарҳангиро таъмин мекунад; - ба системаи мақомоти ҳокимияти иҷроия роҳбарӣ мекунад; - барномаҳои мақсадноки давлатиро таҳия менамояд ва татбиқи онҳоро таъмин мекунад; - ҳуқуқи ташаббуси қонунгузорӣ дорад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон хангоми зарурат ҳалли баъзе масъалаҳои идоракунии давлатиро, ки ба салоҳияти вай дохил мешаванд, ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, вазоратҳо ва кумитаҳои давлатии ҷудогонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар мақомоти идоракунии давлатӣ дода метавонад, агар ҳалли ин масъалаҳо мутабоқи Конститутсия, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба салоҳияти истисноии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мансуб набоянд.	

	• ҳукуқи идоракунии воситаи нақлиёт; • ҳукуқ ба меҳнат, интихоби касб ва намуди касб.
Вазифаҳои асосии шаҳрвандӣ дар соҳаи идоракунии давлатӣ	
• риояи қонунҳо ва санадҳои зерқонунӣ • саривақт пардохтани андоз тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонун; • хизмат дар сафи қувваҳои мусаллаҳ; • риояи меъёрҳои маъмурӣ – ҳуқуқӣ ва дарҳости мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии маҳаллӣ; • ғамхорӣ намудан ва ҳифзи меросҳои таърихӣ, фарҳангӣ, риоя намудани санитарияи гигиенӣ; • риояи интизоми меҳнатӣ; • риояи қоидаҳои ҳаракат дар роҳ; • бақайдгирӣ ва азқайдбарории шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста бо ҷои истиқомат.	
Таҳкими ҳуқуқи ҳуқуқ ва вазифаҳои шаҳрванд	
Мақомоти қонунгузор	• Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 ноябри соли 1994; • Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 8 августи соли 2015 таҳти № 1208; • Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Маҷлиси олий» аз 10 декабри соли 1999 таҳти № 856; • Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар

тавассути онҳо қоидаҳои рафторе, ки ба ғайри ҳокимияти иҷроия алоқаманданд дар идоракунии давлатӣ амалӣ карда мешаванд.	
Ҳамчун қоида яке аз тарафҳои асосии бавучудоии муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ мақомоти ваколатдори ҳокимияти иҷроия ва шахсони мансабдори он баромад мекунад.	
2. Сохтори муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ	
Сохтори муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ	
Субъект	
Мафҳум	
Субъекти муносибатҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ ду ва зиёда иштирокчиёне мебошанд, ки ҳадди ақал яке аз онҳо манфиати ҷамъиятиро (давлатиро) дар муносибатҳои ҳуқуқӣ ифода мекунад, яъне дар соҳаи идоракунии давлатӣ салоҳияти махсус дорад.	
Намуд	
Инфироӣ	Ба ин ҳама шахсони воқеии дорои мақоми гуногуни маъмурию ҳуқуқӣ (гурезагон, шаҳрвандони хориҷӣ, хизматчиёни давлатӣ, шахсони мансабдор, нафақахӯрон, донишҷӯён ва ғ.), инчунин шахсони мансабдори мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ дохил мешаванд.
Коллективӣ	Чун қоида, шахсони ҳуқуқӣ дорои ҳама гуна мақоми ҳуқуқӣ, аз ҷумла мақомоти гуногуни давлатӣ мебошанд.

Хусусиятҳо
• бояд ба талаботи қобилияти маъмурӣ-ҳуқуқӣ ҷавобгӯ бошад, яъне имконияти эҳтимоли иштирок дар муносибатҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ, доштани ҳуқуқу уҳдадорихои муқаррарнамудаи меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ ва талаботи қобилияти маъмурӣ (аз ҷумла қобилияти амалкунӣ); • бояд ба талаботи қобилияти махсуси маъмурӣ-ҳуқуқӣ ҷавобгӯ бошад, яъне он ба мақоми махсуси маъмурию ҳуқуқӣ ниёз дорад, зеро ҳар як шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ, ки ба муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ ворид мешавад дорои ҳуқуқи махсус (дорои иҷозатнома), хизматчиӣ давлатӣ, ҳуқуқи мурочиат намудан ва ғайра мегардад.
Объект
Мафҳум
Объекти муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ он арзише ба ҳисоб меравад, ки ҳуқуқ ва уҳдадорихои субъективии иштирокчиёни муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ ба он нигаронида шудаанд ¹³ .
Ақидаи олимони онд ба мафҳуми объект
Ю. М. Козлов, Р.О. Халфина ва ғ., кирдор ва рафтори одамонро ҳамчун объекти ягонаи муносибатҳои ҳуқуқӣ эътироф намудаанд ¹⁴ .

¹³ Тибқи консепсияи монистӣ танҳо амали субъектҳо метавонад объекти муносибатҳои ҳуқуқӣ бошад, зеро маҳз амали одамон бо меъёрҳои ҳуқуқӣ танзим карда мешаванд. Ниг.: Теория государства и права: Курс лекций. 2-е изд., перераб. и доп. / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. — М., 2001. — С. 530.

¹⁴ Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. — М., 1974; Козлов Ю.М. Административные правоотношения. — М., 1976.

	• ҳуқуқи иштирок дар чорабиниҳои фарҳангӣ.
Сиёсӣ	• ҳуқуқи иштирок дар идоракунии ҷаҳолияти давлатӣ ба монанди : • озолии фикр; • озолии ҳаракат; • ҳуқуқ ба мурочиати шахсӣ ҳамчунин равона кардани мурочиати шахсӣ ва коллективӣ дар мақомотҳои давлатӣ ва мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ; • ҳуқуқи аз ҷониби давлат руёнидани зарар аз амали (беамалии) ғайриқонунии мақомоти давлатӣ ё шахсони мансабдори онҳо расонидашуда; • ҳуқуқ ба шикоятӣ маъмурӣ; • ҳуқуқ ба шикояти судӣ; • ҳуқуқ ба иттиҳодшавӣ; • ҳуқуқ оид ба осоишта ва бешилоҳ гузаронидани ҷамъомад, гирдиҳамоӣ ва пикетгузориҳо.
Шахсӣ	• ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсӣ; • ҳуқуқи бо худ нигоҳ доштан ва истифодабарии силоҳ (дар асоси муайяннамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи силоҳ» аз 19 март соли 2013 таҳти № 939); • ҳуқуқ ба ивази ному насаб • ҳуқуқи озодона истифодабарии истеъдоди худ ва моликияти худ, ки қонун манъ накардааст;

- дар натиҷаи барқарор намудан ба шаҳрвандӣ; - бо роҳи интихоби шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сурати тағйир ёфтани Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон.	
Асосҳои қатъ намудани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон	
- баромадан аз шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон; - аз даст додани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон; - бекор кардани қарор оид ба қабул намудан ба шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон; - бо роҳи интихоб намудани шаҳрвандии давлати дигар дар сурати тағйир ёфтани Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон¹⁸.	
Мақомоти ваколатдор оид ба масъалаҳои шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон	
- Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон; - комиссия оид ба масъалаҳои шаҳрвандии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон; - мақомоти қорҳои дохилӣ; - мақомоти қорҳои хориҷӣ.	
Асосҳои ҳуқуқии шаҳрвандӣ дар соҳаи идоракунии давлатӣ	
Иқтисодӣ - иҷтимоӣ	• ҳуқуқ ба таҳсилот (ҳуқуқи дохил шудан ба муассисаҳои мактабӣ, ҳуқуқи дохил шудан ба муассисаҳои олии таълимӣ); • ҳуқуқ ба ҳақи истиқомат; • ҳуқуқ ба озодии адабиёт, тасвирӣ, илмӣ ва дигар намуди эҷодиёт

¹⁸ Қонуни конституцониюнии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 8.08.2015 таҳти №1208.

Н.Г. Александров, В.М. Манохин, Г.И. Петров ва ғ., Объекти муносибатҳои ҳуқуқӣ ду намуд мешавад: объекти муносибатҳои молумулкӣ (предмети муносибати ҳуқуқӣ), ки ба сифати он арзишҳои моддӣ ва ашё баромад мекунад ва объекти муносибатҳои ғайримолумулкӣ яъне, рафтор ва кирдори одамон¹⁵. Д.Н. Бахрах объектҳои бевосита (амал ва рафтор) ва иловагӣ (объектҳои моддӣ, иттилоот, маҳсули эҷодиёти маънавӣ) ҳамчун муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ муайян намудааст¹⁶.

3. Факти ҳуқуқӣ дар ҳуқуқи маъмурӣ

Факти ҳуқуқӣ дар ҳуқуқи маъмурӣ	
Мафҳум	
Факти ҳуқуқӣ ҳолате мебошад, ки хангоми руҳ додани он мутобиқи талаботи меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ муносибатҳои мушаххаси ҳуқуқӣ байни тарафҳо ба вуҷуд меояд, тағйир меёбад ва қатъ гардад.	
Амал	
Қонунӣ	Ин рафторе мебошад, ки мутобиқи меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ дар доираи муқаррароти он содир карда мешавад. Масалан, муроҷиати шаҳрванд ба

¹⁵ Александров Н.Г. Право и законность в период развернутого строительства коммунизма. — М., 1961; Манохин В.М. Советская государственная служба. — М., 1966; Петров Г.И. Советское административное право. — М., 1961.

¹⁶ Бахрах Д.Н. Административное право России: Учебник для вузов. — М., 2000. - С. 48.

	мақомоти ҳокимияти иҷроия оид ба чудо намудани қитъаи замин боиси бавучудоии муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ мегардад.
Ғайриқонунӣ	Амалҳои ғайриқонунӣ боиси ба миён омадани як қатор муносибатҳои мурофиавии ҳуқуқӣ мегардад, ки ба ҷавобгариӣ маъмурӣ (интизомӣ) марбут аст (масалан, вайрон кардани қоидаҳои ҳаракат дар роҳ барои ба вучуд омадани муносибатҳои ҳуқуқии маъмурӣ байни вайронкунанда ва мақоми ваколатдори давлатӣ асос шуда метавонад).
Беҳаракатӣ	
Субъект рафтори ғайрифайзоли содир намуда, аз иҷро намудани вазифаҳои дар наздаш гузашташуда даст мекашад ё худдорӣ мекунад, ҳол он ки мебоист ва метавонист рафтори фазолеро содир кунад.	
Ҳодиса	
Зухуроте мебошад, ки аз иродаи одамон вобастагӣ надорад (масалан, марг, офати табиӣ ва ғайра). Меъёрҳои маъмурию ҳуқуқӣ ба вучуд омадан, тағйир додан ё қатъ гардидани муносибатҳои маъмурӣ ҳуқуқиро, аз ҷумла вобаста ба ҳолатҳое, ки ба иродаи субъектҳои муносибатҳои ҳуқуқӣ алоқаманд нестанд (масалан, марги шахрванд боиси қатъ гардидани муносибати маъмурӣ ҳуқуқӣ мегардад) пешбинӣ менамояд.	

БОБИ 7. ШАХРВАНД ҲАМЧУН СУБЪЕКТИ ҲУҚУҚИ МАЪМУРӢ

1. Асосҳои маъмурӣ – ҳуқуқии ҳолати шахрвандӣ. Ҳуқуқ ва вазифаҳои шахрванд дар соҳаи идоракунии давлатӣ

Ҳуқуқ ва вазифаҳои шахрванд дар соҳаи идоракунии давлатӣ
Мафҳуми вазъи маъмурӣ – ҳуқуқии ҳолати шахрвандӣ
Вазъи маъмурӣ – ҳуқуқии шахрвандӣ – ин қисми умумии дарбаргирандаи вазъи ҳуқуқии шахсият, ки дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд ҚТ), қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон, фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрӣ – ҳуқуқӣ нишон дода шудааст номида мешавад ¹⁷ .
Принсипҳои шахрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон
- ҳуқуқи ҳар шахс ба шахрвандӣ; - баробарҳуқуқии шахрвандон новобаста ба асосҳои соҳиб шудан ба шахрвандӣ; - мусоидат ба пешгирии бешахрвандӣ; - нигоҳ доштани шахрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон, новобаста аз ҷойи истиқомат, бастан ва бекор кардани ақди никоҳ.
Асосҳои соҳиб шудан ба шахрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Шахрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо асосҳои зерин ба даст оварда мешавад: - аз рӯи таваллуд; - дар натиҷаи қабул намудан ба шахрвандӣ;

¹⁷ Қонуни Конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Шахрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 8.08.2015 сол таҳти № 1208.

сабабҳое, ки ӯ гуреза доништа шуда буд, даст кашида натавонад, агар ин сабабҳо дигар вучуд надошта бошанд.

Шахс дар ҳолатҳои зерин аз мақоми гуреза маҳрум карда мешавад, агар :

- дидаю доништа маълумоти бардурӯғ ё ҳуччатҳои қалбакие пешниҳод намуда бошад, ки барои гуреза дониستاني ӯ асос шуда бошанд;

- яке аз ҳолатҳои пешбиниамудаи моддаи 3 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» ошкор гардад;

- ба амнияти миллӣ, асосҳои сохти конституционӣ, тартиботи ҷамъиятӣ, саломатӣ ва ахлоқии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳдид намояд.

4. Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Вазифаҳои асосии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон

Вазифаҳои асосии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мусоидат намудан ба:

- а) риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- б) барқарор намудани ҳуқуқи озодиҳои вайроншудаи инсон ва шаҳрванд;
- в) тақмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- г) баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, шаклҳо ва воситаҳои ҳифзи он;
- д) ҳамкориҳои мақомоти ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ оид ба ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд;

- ҳуқуқҳои молумулкӣ ва ғайримолумулкӣ;
- ҳуқуқ ба таҳсил;
- ҳуқуқ ба истифодаи дастовардҳои фарҳангӣ;
- иштирок дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ;
- озодии виҷдон;
- муносибатҳои оилавӣ;
- дахлнопазирии шахс ва манзил.

Муносибат ба хизмати ҳарбӣ

Шаҳрвандони ҳориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд барои хизмати ҳарбӣ дар сафи Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар сохторҳои ҳарбӣ уҳдадор намебошанд.

Уҳдадориҳои шаҳрвандони ҳориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд оид ба риояи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон

Шаҳрвандони ҳориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон уҳдадоранд, ки Конститутсия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро эҳтиром ва риоя кунанд, расму анъанаи халқҳои сокини ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистонро ғиромӣ доранд¹⁹.

Ҷавобгарӣ барои шаҳрвандони ҳориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд

Ҷавобгарӣ барои амалҳои зиддихуқуқӣ

Шаҳрвандони ҳориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон амалҳои зиддихуқуқӣ содир кардаанд, тибқи асосҳои умумӣ ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд, ба истиснои ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шартномаҳои байналмилалӣ Тоҷикистон.

¹⁹ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони ҳориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 2.01.2018 таҳти № 1471.

Намуд	
Бо роҳи маъмури аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд	Шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд барои риоя накардани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба будубош, ворид ва баромадан аз Ҷумҳурии Тоҷикистон, гузаштани транзитӣ тавассути ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳолатҳои дигар бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси санади судӣ бо роҳи маъмури аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун карда мешавад. Қарор дар бораи бо роҳи маъмури аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд ба мақомате, ки парвандаро оғоз намудааст, мақомоти корҳои дохилӣ, корҳои хориҷӣ ва амнияти миллӣ фиристода мешавад. Бо роҳи маъмури берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби ҳуди шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд ё аз ҳисоби шахси даъваткунанда ва ё аз ҳисоби шахсони сеюм амалӣ карда мешавад. Мақомоти дахлдор қарорро дар бораи бо роҳи маъмури берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси

оила, вазъияти оилавӣ, дар бораи соҳиб шудан ба шаҳрвандии дигар давлат ва дар бораи гирифтани иҷозат барои истиқомати доимӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот пешниҳод кунанд; - аз мақсади тағйир додани ҷойи истиқомат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ё кӯчида рафтани берун аз Ҷумҳурии Тоҷикистон мақомоти корҳои дохилоро хабардор намоянд; - дар сурати иваз намудани ҷойи истиқомат аз қайди мақомоти корҳои дохилӣ бароянд ва дар давоми се рӯзи корӣ пас аз расидан ба маҳалли нави истиқомат дар мақомоти корҳои дохилии он маҳал аз қайд гузаранд; - дар мӯҳлатҳое, ки мақомоти корҳои дохилӣ муқаррар менамояд, ҳар сол аз нав аз қайд гузаранд; - дигар уҳдадориҳоеро, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон барои шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон доимӣ истиқоматкунанда пешбинӣ намудаанд, иҷро кунанд.
Қатъ гардидани мақоми гуреза ва маҳрум намудан аз он Мақоми гуреза қатъ мегардад, агар шахс: - барои истиқомати доимӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат гирифта бошад; - шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё дигар давлатро соҳиб шуда бошад; - барои истиқомати доимӣ аз Ҷумҳурии Тоҷикистон рафта бошад; - ихтиёран аз ҳимояи давлати мансубияти шаҳрвандӣ ё истиқомати худ аз нав истифода барад; - ихтиёран ба кишвари мансубияти худ, ки қаблан бинобар ҳавфи таъкибот тарк карда буд, баргардад; - аз ҳимояи давлати мансубияти шаҳрвандии худ бо

асосҳое, ки ба мақоми гуреза вобастагӣ надоранд ё мувофиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон соҳибшудан ба мақоми шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон; – ихтиёран баргаштан ба давлати мансубияти шаҳрвандии (маҳалли истиқомати пештараи) худ; – рафтан ба давлати дигар барои истиқомат; – гирифтани ёрдампулӣ ва дигар навъи кӯмак тибқи тартибе, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд; – истифода аз дигар ҳуқуқҳое, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванди ба таври доимӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқоматкунанда пешбинӣ намудааст.
Уҳдадорихои шахси гуреза ва аъзои оилаи он инчунин дигар шахсоне, ки онҳоро ҳамроҳӣ мекунанд
Шахси гуреза донисташуда ва аъзои оилаи ӯ, ки ӯро ҳамроҳӣ мекунанд, уҳдадоранд: - талаботи Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя намоянд; - ҳангоми сокиншавии мустақилона дар мӯҳлати на дертар аз се рӯзи корӣ пас аз гирифтани шаҳодатнома дар мақомоти корҳои дохилии маҳалли истиқомат аз қайд гузаранд; - пас аз гирифтани роҳхат барои сукувати муваққатӣ аз мақомоти корҳои дохилӣ дар мӯҳлати на дертар аз се рӯз ба маҳалли аҳолинишини нишондодашуда омада, баъди расидан дар мӯҳлати на дертар аз се рӯзи корӣ дар мақомоти маҳаллии корҳои дохилӣ аз қайд гузаранд; - дар мӯҳлати на дертар аз як ҳафтаи корӣ ба мақомоти корҳои дохилӣ дар хусуси тағйири ному насаб, ҳайати

	бешаҳрванд иҷро намуда, аз натиҷааш ба суде, ки қарорро қабул намудааст, хабар медиҳанд. Мақоми давлатие, ки қарорро дар бораи берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро менамояд, намоёндагии дипломатӣ ва муассисаҳои консулии давлати хориҷиро, ки шахси берункардашаванда шаҳрванди он мебошад ва ё дар ҳудуди он истиқомат мекунад, ба воситаи мақомоти корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон огоҳ месозад. Шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд, ки нисбати ӯ қарор дар бораи бо роҳи маъмурий берун кардан аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул гардидааст, метавонад то иҷрои қарори мазкур бо қарори суд дар муассисаи махсус ҷудокардашудаи мақомоти корҳои дохилӣ ва мақомоти амнияти миллӣ нигоҳ дошта шавад ё ба кафилии шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон супорида шавад.
Кам кардани муҳлати будубош дар Ҷумҳурии Тоҷикистон	Муҳлати муайяни будубоши шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони

	бешахрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва дигар санадҳои конунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя намеkunанд, кам карда мешавад. Мухлати будубоши шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешахрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳолатҳое низ кам карда мешавад, ки асос барои будубоши минбаъдаи ӯ аз байн рафта бошад. Дар чунин ҳолат шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешахрванд уҳдадор аст дар муҳлати муайяннамудаи мақомоти ваколатдор, вале на дертар аз даҳ рӯзи тақвимӣ ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистонро тарк намояд. Қарор дар бораи кам кардани муҳлати будубоши шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешахрванд аз тарафи мақомоти қорҳои дохилӣ, қорҳои хориҷӣ ва амнияти миллӣ қабул карда мешавад.
--	---

3. Вазъи маъмурӣ – ҳуқуқии гурезаҳо

Вазъи маъмурӣ – ҳуқуқии гурезаҳо
Мафҳумҳои асосӣ
Гуреза – шахсе, ки шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон набуда, дар қаламрави он қарор дорад ва бинобар сабабҳои қомилан асосноки дар давлати мансубияти

Ҳуқуқ ва уҳдадорӣҳои шахси гуреза донишашуда
Шахси гуреза донишашуда ва аъзои оилаи ӯ, ки ҳамроҳаш омадаанд, ҳуқуқҳои зеринро доранд: - гирифтани иттилоот дар бораи ҳуқуқ ва уҳдадорӣҳои худ, инчунин иттилооти дигар мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо»; - истиқомат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи гуреза будан дар маҳалҳои аҳолинишини, ки номгӯи онҳо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, муайян кардааст; – сокиншавии мустақилона дар оилаи шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ё шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешахрванд мувофиқи конунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон; – иштирок дар барномаҳои ҳамгироие, ки мақомоти қорҳои дохилӣ таҳия менамояд; – ёрии тиббӣ, таъминшавӣ бо қор, қор дар асоси қироя ё фаъолияти соҳибқорӣ, мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, агар тартиби дигар муқаррар нашуда бошад; – гирифтани таҳсилоти ибтидоӣ ва миёна; – қўмаки мақомоти қорҳои дохилӣ дар дарёфти маълумот дар бораи ҳешовандоне, ки дар давлати мансубияти шаҳрвандии (маҳалли истиқомати пештараи) шахси гуреза истиқомат меkunанд; – мурочиат ба мақомоти қорҳои дохилӣ дар маҳалли будубоши худ бо мақсади расонидани қўмак ба ӯ ва аъзои оилааш дар барасмиятдарории ҳуҷҷатҳои сафарӣ дар мувофиқа бо мақомоти амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон; – аз мақомоти қорҳои дохилии маҳалли истиқомат мувофиқи тартиби муқарраргардида гирифтани иҷозати зист ва дигар ҳуҷҷатҳои дахлдор; – бо ариза мурочиат намудан дар ҳусуси додани иҷозат барои истиқомати доимӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо

Шаҳодатнома дар баробари пешниҳодоти мақомоти корҳои дохилӣ барои гирифтани и ҷозати зист ба мӯҳлати гуреза донишони шахси гуреза донисташуда ва аъзои оилаи ӯ асос мебошад.

Шахси паноҳчӯянда ба мӯҳлати 3 сол гуреза дониста шуда, ба ӯ ба ин муддат шаҳодатномаи гуреза дода мешавад. Ҳангоми дар давлати мансубияти шаҳрвандии (ё маҳалли истиқомати пештараи) ӯ боқӣ мондани ҳолатҳое, ки ӯ мавриди таъқиб қарор гирифта буд, дар асоси қарори комиссияи муштараки доимоамалкунандаи назди мақомоти корҳои дохилӣ оид ба муайяннамудани мақоми гуреза мӯҳлати гуреза дониста шудани ӯ ва мӯҳлати амали шаҳодатномаи гуреза ба ҳар 3 соли минбаъда тамдид карда мешавад.

Мақомоти корҳои дохилӣ мақомоти дахлдорро аз қабули қарори ниҳой дар хусуси рад намудани гуреза донишони шахс хабардор сохта, онро аз қайд мебарорад ва ба вай ва ба аъзои оилааш барои додани раводиди хуруҷ аз Ҷумҳурии Тоҷикистон дархост мекунад.

Шахсе, ки тибқи талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» дар бораи рад гардидани гуреза донишони огоҳнома гирифтааст, дар сурати надоштани дигар асосҳои қонунӣ барои истиқомат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, уҳдадор аст дар мӯҳлати на дертар аз як моҳ пас аз гирифтани огоҳнома дар хусуси рад гардидани дархосташ як ҷоя бо аъзои оилаи худ Ҷумҳурии Тоҷикистонро тарк намояд.

Шахсе, ки гуреза донишони ӯ рад карда шудааст, бинобар пайдо шудани ҳолатҳои нав ҳуқуқ дорад бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» такроран барои гирифтани мақоми гуреза ба мақомоти корҳои дохилӣ дархост пешниҳод намояд.

шаҳрвандии худ бо аломатҳои наҷодӣ, эътиқоди динӣ, шаҳрвандӣ, мансубият ба гурӯҳи муайяни иҷтимоӣ ё эътиқоди сиёсӣ дучори таъқиб гашта, аз таъсири ин сабабҳо наметавонад ё намехоҳад аз ҳимояи он давлат истифода намояд, ё шахсе, ки шаҳрвандии муайян надошта, бинобар чунин ҳолатҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад ва бо сабаби мавҷуд будани ҳамин гуна хавф наметавонад ё намехоҳад ба давлати истиқомати доимии худ баргардад;

– **шахси паноҳчӯянда** – шаҳрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванде, ки давлати шаҳрвандии худ ё ҷои истиқомати пештараашро бо мақсади пешниҳод намудани дархост барои гирифтани мақоми гуреза дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тарк намудааст;

– **ҷойи зисти муваққатӣ** – ҷойи сукувати муваққатии шахсони паноҳчӯянда ва аъзои оилаи онҳо, ки дар хусуси гуреза донишони шуданашон дархост пешниҳод намудаанд ё гуреза донишони шудаанд;

– **шаҳодатномаи муваққатии паноҳчӯянда** – ҳуҷҷати тасдиқкунандаи шахсияти шахсони паноҳчӯянда ва вазъи ҳуқуқии онҳо, ки мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» ҷиҳати дар Ҷумҳурии Тоҷикистон гуреза донишони шуданашон дархост пешниҳод мекунад;

– **маркази ҷойгиркунии муваққатӣ** – Маркази махсусгардонидашудаи мақомоти корҳои дохилӣ барои ҷойгиркунии муваққатии шахсони паноҳчӯянда ва аъзои оилаи онҳо, ки дар бораи гирифтани мақоми гуреза дар давраи гузаронидани ҷорабинҳои ибтидоии айнияткунонӣ ва бақайдгирии пешбинигардида дархост пешниҳод намудаанд;

– **ҳуҷҷати сафарӣ** – ҳуҷҷате, ки аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ ба шахсони гуреза донисташуда барои аз қаламрави

Ҷумҳурии Тоҷикистон берун баромадан ва ба қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудан дода мешавад;

– **шаҳодатномаи гуреза** – ҳуҷҷати намунааш муқарраргардида, ки шахсияти шахсони паноҳҷӯяндаи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон гуреза донисташударо тасдиқ менамояд;

– **мақоми гуреза** – вазъи ҳуқуқии (маҷмӯи ҳуқуқҳои умумӣ, озодихо, уҳдадорихо ва манфиатҳои қонунии муайяннамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон) шахсони паноҳҷӯянда, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон гуреза дониста шудаанд.

Тартиби мурочиат ва баррасии дархост дар бораи гуреза дониستاني шахсони паноҳҷӯянда

Шахсе ки хоҳиши дар Ҷумҳурии Тоҷикистон паноҳ ҷустан дорад, метавонад ба намояндагҳои дипломатӣ ё консулии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давлати суқунати вай бо дархост оид ба гирифтани мақоми гуреза мурочиат намояд.

Шахси паноҳҷӯянда, ки изҳори хоҳиши гуреза дониста шудан намуда, ба синни ҳаждаҳ расидааст, уҳдадор аст шахсан ё ба воситаи намояндаи ваколатдоршуда ба мақомоти зерин бо дархости хаттӣ мурочиат намояд:

– дар гузаргоҳи Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мақомоти амнияти миллӣ ва мақомоти қорҳои дохилӣ дар сурати убури иҷбории ғайриқонунии Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давоми як шабонарӯз аз лаҳзаи убури Сарҳади давлатӣ. Дар сурати ҷой доштани ҳолатҳои аз шахсони паноҳҷӯянда вобаста набуда, ки барои сари вақт бо дархост оид ба гуреза дониста шудани ӯ мурочиат намуданаш монеъ мешаванд, мӯҳлати мурочиат метавонад аз

амали бақайдгирӣ низ ба ҳамин муддат дароз карда мешавад.

Мӯҳлати баррасии дархост дар сурати мавҷуд будани мушкилот дар муайян намудани асоснокии ҳавфи таҳти таъкиб қарор гирифтани аризадиҳанда аз ҷониби мақомоти қорҳои дохилӣ мумкин аст, дароз карда шавад, вале на бештар аз 3 моҳи пас аз ба қайд гирифта шудани дархост дар хусуси гуреза донистан.

Расмиёти гуреза донистан метавонад дар ҳар марҳила боздошта шавад, агар дар ҷараёни баррасии дархост маълум гардад, ки шахс дидаю дониста дар бораи худ маълумоти бардурӯғ пешниҳод намудааст ё кирдоре содир намудааст, ки амнияти давлати истиқоматро таҳти ҳатар мегузорад ё тартиботи ҷамъиятиро ҳалалдор месозад.

Қарор дар бораи гуреза донистан ё дар хусуси рад намудани гуреза донистан аз ҷониби мақомоти қорҳои дохилӣ дар асоси ҳулоаси комиссияи муштараки доимоамалкунандаи назди мақомоти қорҳои дохилӣ оид ба муайян намудани мақоми гуреза, ки бо назардошти расмиёти анҷомдодаи баррасии дархост ва ҳуҷҷатҳои парвандаи шахсони паноҳҷӯянда пешниҳод гардидааст, қабул карда мешавад. Ба шахси паноҳҷӯяндаи гуреза донисташуда, ки ба синни ҳаждаҳ расидааст, мақомоти қорҳои дохилӣ мутобиқи Дастурамали шаҳодатномаи гуреза, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ намудааст, шаҳодатномаи намунааш муқарраргардида медиҳад. Ҳамчунин ба шахси гуреза донисташудаи ба синни ҳаждаҳ расидае, ки бе ҳамроҳии намояндаи қонунӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудааст, бо назардошти фикру мулоҳизаҳои мақомоти васоят ва парасторӣ метавонад шаҳодатнома супурда шавад.

Комиссияи муштраки доимоамалкунандаи назди мақомоти корҳои дохилӣ оид ба муайян намудани мақоми гуреза аз намояндагони Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти корҳои дохилӣ, мақомоти тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, мақомоти меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли, мақомоти амнияти миллӣ, мақомоти корҳои хориҷӣ иборат мебошад. Тартиби ташкил ва ҷаъолияти комиссияи муштраки доимоамалкунандаи назди мақомоти корҳои дохилӣ оид ба муайян намудани мақоми гуреза аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад²⁰.

Тартиби гуреза дониستاني шахсони паноҳҷӯянда

Асосҳо ва тартиби гуреза дониства шудани шахси дар Ҷумҳурии Тоҷикистонпаноҳҷӯянда аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ бо роҳи муқаррарнамудани талаботи зерин муайян карда мешаванд:

- натиҷаи маълумотҳои анкетавии шахси паноҳҷӯянда дар асоси доир намудани сӯҳбатҳои инфиродӣ;
- дурустии маълумоти бадастомада дар бораи шахси паноҳҷӯянда ва аъзои оилааш, ки ўро ҳамроҳӣ мекунанд;
- сабабҳои ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудан;
- мазмуни ҳуҷҷатҳои пешниҳодшуда;
- баёноти ба тариқи расмӣ таҳияшуда, агар онҳо мавҷуд бошанд;
- дигар ҳуҷҷатҳо.

Дархости гуреза дониستاني шахс дар мӯҳлати на дертар аз се моҳи пас аз ба қайд гирифта шудани он аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ баррасӣ карда мешавад. Мӯҳлати

ду шабонарӯз зиёд бошад, вале на бештар аз давраи чой доштани ҳолатҳои бамиёномада;

– шахси дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қонунӣ қарордошта, бинобар ҳолатҳои дар кишвари мансубияташ баву ҷудомада, метавонад бо тартиби пешбиниамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» бо дархост дар бораи гирифтани мақоми гуреза муроҷиат намояд;

– ба мақомоти корҳои дохилӣ дар ҳолатҳои ба таври қонунӣ омадан ба Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мӯҳлати на дертар аз як моҳ.

Агар шахси паноҳҷӯянда бинобар вазъи саломатӣ имкони шахсан дар хусуси гуреза дониства шудан муроҷиат кардан надошта бошад, ин корро метавонад намояндаи ваколатдори ў бо пешниҳоди ҳуҷҷати тиббӣ оид ба вазъи саломатии пешниҳодшаванда анҷом диҳад.

Шахсе, ки Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро иҷборан ғайриқонунӣ убур намудааст ва дар хусуси дар Ҷумҳурии Тоҷикистон гуреза дониства шудан изҳори хоҳиш кардааст, бе истифодаи чораҳои ҷазои муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбати ў барои ғайриқонунӣ ворид шудан ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ғайриқонунӣ қарор доштан дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби ҷузъу томҳои кӯшунҳои сарҳадии мақомоти амнияти миллӣ боздошт мешавад.

Ҷузъу томҳои кӯшунҳои сарҳадии мақомоти амнияти миллӣ дар хусуси хоҳиши шахсони паноҳҷӯянда барои гуреза дониства шудан ба наздиктарин мақомоти дахлдори корҳои дохилӣ барои баррасии масъалаи бақайдгирии дархост дар муддати 72 соат хабар медиҳанд.

Маълумот дар бораи аъзои оилаи шахсони паноҳҷӯяндаи ба синни ҳаждаҳ нарасида, ки ҳамроҳи ў

²⁰ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» аз 10.05.2002 сол таҳти № 50.

омадаанд, ба дархости падар ё модар, дар сурати набудани падару модар ба дархости намояндаи қонунии онҳо ё ба дархости яке аз аъзои оилаи онҳо, ки ба синни ҳаҷдаҳсолагӣ расидааст ва ихтиёран масъулияти ахлоқу тарбия ва нигоҳубини аъзои оилаи синнашон ба шонздаҳ нарасидаро ба зиммаи худ гирифтааст, ворид карда мешавад.

Дар ҳолати бе ҳамроҳии намояндаи қонунӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудани шахсоне, ки ба синни ҳаҷдаҳ нарасидаанд ва хоҳиши гуреза дониста шуданро изҳор намудаанд, мақомоти қорҳои дохилӣ бо онҳо пурсиш гузаронида, варақаи пурсишнома пур мекунад. То қабули қарор оид ба муайян намудани вазъи ҳуқуқии онҳо мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ба мақомоти васоят ва парастории Ҷумҳурии Тоҷикистон супурдани ин шахсон тадбирҳо андешида мешаванд.

Вазъи ҳуқуқии шахсони паноҳҷӯянда, ки ғайри қобили амал дониста шудаанд ва хоҳиши гуреза дониста шуданро доранд, мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Баррасии дархости шахсони паноҳҷӯянда, ки аъзои як оила мебошанд, нисбат ба ҳар як узви ба синни ҳаҷдаҳ расидаи оила, дар алоҳидагӣ бо назардошти талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» анҷом дода мешавад.

Дар сурати ҷой надоштани ҳолатҳои пешбининамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» нисбати яке аз аъзои ба синни ҳаҷдаҳ расидаи оила, бо мақсади таъмини муттаҳидшавии оила ин узви оила низ бо хоҳиши ӯ гуреза дониста мешавад.

Қарор дар бораи бақайдгирии дархости шахс, дар хусуси гуреза донистани ӯ аз ҷониби комиссияи муштаракӣ доимоамалкунандаи назди мақомоти қорҳои дохилӣ оид ба муайян намудани мақоми гуреза дар мӯҳлати даҳ рӯзи қорӣ пас аз лаҳзаи пешниҳод гардидани дархост тибқи натиҷаҳои тартиб додашудаи анкетавии шахси паноҳҷӯянда, тартиб додани варақаи баёноат дар асоси доир намудани сӯҳбати инфиродӣ, инчунин тибқи натиҷаҳои тафтиши дурустии маълумотҳои бадастомада дар бораи ин шахс ва аъзои оилаи ӯ, ки ҳамроҳаш омадаанд, қабул карда мешавад.

Маълумот дар бораи аъзои оилаи ба синни ҳаҷдаҳ нарасидаи шахсони паноҳҷӯянда, ба шаҳодатномаи падар ва модар, дар сурати набудани волидайн – ба шаҳодатномаи намояндаи қонунии онҳо ё ба шаҳодатномаи яке аз аъзои оилаи онҳо, ки ба синни ҳаҷдаҳсолагӣ расидааст ва ихтиёран масъулияти ахлоқу тарбия ва нигоҳубини аъзои оилаи синнашон ба шонздаҳ нарасидаро ба зиммаи худ гирифтааст, сабт карда мешавад.

Ҳамчунин ба шахси паноҳҷӯяндаи ба синни ҳаҷдаҳ нарасида, ки бе ҳамроҳии намояндаи қонунӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудааст ва дар хусуси гуреза дониста шудан дархост пешниҳод намудааст, бо назардошти таклифҳои мақомоти васоят ва парасторӣ метавонад шаҳодатнома супурда шавад.

Шаҳодатнома барои бо тартиби муқарраргардида дар мақомоти қорҳои дохилии ҷои истиқомат ба қайд гирифтани шахс ва аъзои оилаи ӯ, ки дар хусуси гуреза дониста шудан дархост пешниҳод намудааст, дар мӯҳлати дида баромадани дархост асос мегардад.

Шаҳодатнома ҳамчунин дар сурати зарурат барои сукунати муваққатӣ роҳхат гирифтани шахси паноҳҷӯянда ва аъзои оилаи ӯ асос мебошад;

Дастгирии давлатӣ дар шакли маблағҷудокунии мақсаднок (грантҳои давлатӣ) ба барномаҳои ҷудогонаи барои ҷомеа муфиди иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ мувофиқи дархости онҳо, бастанӣ шартномаҳои гуногун, аз он ҷумла барои иҷро кардани кор ва хизматрасонӣ, супориши иҷтимоӣ барои иҷрои барномаҳои гуногуни давлатӣ ба доираи номаҳдуди иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар асосҳои озмун ифода ёфта метавонад.

Масъалаҳое, ки ба манфиатҳои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дахл доранд, дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонун аз тарафи мақомоти ҳокимият ва идоракунии давлатӣ бо иштироки иттиҳодияҳои ҷамъиятии дахлдор ё бо мувофиқаи онҳо ҳал карда мешаванд.

Ба кормандони кироии дастгоҳи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи меҳнат ва суғуртаи иҷтимоӣ» паҳн мегардад.

Таъсиси иттиҳодияи ҷамъиятӣ

Иттиҳодияи ҷамъиятӣ бо ташаббуси муассисони он – на камтар аз се нафар шахси воқеӣ таъсис дода мешавад.

Муассисони иттиҳодияи ҷамъиятӣ дар қатори шахсони воқеӣ шахсони ҳуқуқӣ – иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ низ шуда метавонанд.

Қарорҳо дар бораи таъсиси иттиҳодияи ҷамъиятӣ, дар бораи тасдиқ кардани оинномаи он ва дар бораи ташкили мақомоти роҳбарикунанда ва назорату тафтиш дар анҷуман, конференсия, маҷлиси умумӣ ё маҷлиси таъсисӣ қабул карда мешаванд. Аз вақти қабули қарорҳои мазкур иттиҳодияи ҷамъиятӣ таъсисёфта ҳисобида мешавад. Муассисоне, ки иттиҳодияи ҷамъиятиро ба сифати шахси ҳуқуқӣ таъсис медиҳанд, уҳдадоранд дар мӯҳлати як моҳи

е) дастрасӣ ба иттилоот, баррасӣ ва санҷиши муроҷиатҳои шахсони воқеӣ оид ба ҳуқуқи дастрасӣ ба иттилоот;

ё) рушд ва ҳамроҳангсозии ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, тасдиқ кардан ё ҳамроҳ шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон мебошад.

Бо мақсади иҷрои вазифаҳои худ Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон маълумотро аз мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот (ҷамоат), корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо, новобаста аз шакли ташкили ҳуқуқиашон, инчунин шаҳрвандони алоҳида, воятаҳои ахбори омма ҷамъ ва таҳлил менамояд.

Шикоят кардан ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон

Бо мақсади мусоидат кардан ба барқароркунии ҳуқуқи озодиҳои вайроншудаи инсон ва шаҳрванд, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон шикоятҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандро (минбаъд муроҷиаткунандагонро) нисбат ба қарор ё амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот (ҷамоат), шахсони мансабдор ва хизматчиёни давлатӣ, роҳбарон ва шахсони мансабдори корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо, новобаста аз шакли ташкили ҳуқуқиашон, ки ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро вайрон кардаанд, баррасӣ менамояд, агар муроҷиаткунанда нисбат ба ин қарор ё амали (беамалии) ба тариқи судӣ ё маъмурий шикоят карда бошад, вале бо қарори оид ба шикояти ӯ қабулгардида розӣ набошад.

Шикоят дар шакли хаттӣ ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон на дертар аз як сол аз рӯзи вайрон шудани ҳуқуқи озодиҳои муроҷиаткунанда ё аз рӯзе, ки ба ӯ вайрон шудани ин ҳуқуқҳо маълум шудааст, пешниҳод карда мешавад.

Мурочиатҳое, ки дар онҳо ном, номи падар, фамилия ва суроғай шаҳрванди муро чиатнамуда зикр нашудаанд ва ё онҳо ба воқеият мувофиқ нестанд, мурочиатҳои беном буда, мавриди баррасӣ қарор намегиранд.
Қабули қарор оид ба шикоят
Аз рӯи шикояти воридшуда Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ҳуқуқ дорад: а) шикоятро барои баррасӣ қабул намояд; б) ба мурочиаткунанда дар бораи воситаҳое, ки ӯ метавонад барои ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои худ истифода барад, шарҳ диҳад; в) ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот (ҷамоат), шахсони мансабдоре, ки ба салоҳияти онҳо ҳалли шикояти зерин дахл дорад, онро ғиристонад; г) қабули шикоятро барои баррасӣ тибқи қонун рад намояд. Аз рӯи қарори қабулгардида Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ба аризадиҳанда тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон хабар медиҳад.
Баррасии шикоят
Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон шикоятҳоро оид ба баҳсҳои байни шаҳрвандон, инчунин шикоятҳои такрорӣ, агар дар онҳо маълумот дар бораи ҳолатҳои навошкоршуда набошад, баррасӣ наменамояд. Ҳангоми баррасии шикоят Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ҳуқуқ дорад ба мақомоти салоҳиятдори давлатӣ ва шахсони мансабдор дар бораи мусоидат намудан барои баррасӣ мурочиат намояд. Санҷиш ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот (ҷамоат), шахсони

меёбад. Иттиҳодияи ҷамъиятӣ дар муайян кардани сохтори дохилӣ, мақсад, шакл ва тарзу усулҳои фаъолияти худ оғоз мебошад. Фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ ошкоро буда, маълумот дар бораи ҳуҷҷатҳои таъсисӣ ва барномавии он бояд дастраси омма бошад. Сохтор ва фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ бояд ба меъёрҳои демократӣ мувофиқ бошанд. Фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ набояд ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро, ки Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор додааст, вайрон ва ё маҳдуд намояд.
Маҳдудият барои таъсис ва фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ
Таъсис ва фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ, ки наҷодпарастӣ, миллатгарой, ҳусумат, бадбинии иҷтимоӣ ва мазаҳиро тарғиб мекунад ва ё барои зӯран сарнагун кардани сохтори конститутисионӣ ва ташкили гурӯҳҳои мусаллаҳ даъват менамояд, манъ аст. Таъсис ва фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ, ки ба ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон, ба саломатии одамон ва ба ахлоқи ҷамъиятӣ сӯиқасд мекунад, манъ аст.
Давлат ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ
Дахлати мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва шахсони мансабдори онҳо ба фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳамчунин дахлати иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва шахсони мансабдори онҳо манъ аст. Давлат риояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии иттиҳодияҳои ҷамъиятиро таъмин мекунад, ба онҳо додани имтиёзҳо ва афзалиятҳои андозсупорӣ ва дигар имтиёзҳо ба тариқи қонунгузорӣ танзим менамояд.

таъсис диҳанд. Ба чунин иттифоқҳо (ассотсиатсияҳо, шуроҳо) шаҳрвандон, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, шахсони ҳуқуқӣ, мақомоти давлатӣ ҳуқуқи шомил шудан доранд.

Ҳудуди фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иттиҳодияҳои ҷамъиятии байналмилалӣ, ҷумҳуриявӣ ва маҳаллӣ таъсис ёфта, амал мекунанд.

Иттиҳодияи ҷамъиятии байналмилалӣ иттиҳодияи ҷамъиятиё мебошад, ки он дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар ҳудуди як ё якчанд давлатҳои хориҷӣ фаъолият намуда, филиал ва намояндагии худро дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ва як ё якчанд давлатҳои хориҷӣ дорад ё мақсад дорад мувофиқи оиннома ин воҳидҳоро дошта бошад.

Иттиҳодияи ҷамъиятии ҷумҳуриявӣ иттиҳодияи ҷамъиятиё мебошад, ки фаъолияти худро мувофиқи мақсадҳои оинномавӣ метавонад дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ намояд, филиалҳо ва намояндагиҳо дошта бошад.

Иттиҳодияи ҷамъиятии маҳаллӣ иттиҳодияи ҷамъиятиё мебошад, ки мувофиқи мақсадҳои оинномавиаш дар ҳудуди воҳиди марзию маъмурии вилоят, шаҳр ва ноҳия фаъолият мекунад.

Иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ метавонанд дар номи худ калимаҳои «Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Тоҷикистон»-ро бе иҷозати махсуси мақоми давлатии салоҳиятнок ва бе супоридани ҳама гуна пардохтҳо истифода намоянд.

Принсипҳои таъсис ва фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ

Фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ ба принципҳои ихтиёрӣ, баробарҳуқуқӣ, худидоракунии ва қонуният асос

мансабдоре, ки нисбати қарор ё амали (беамалии) онҳо шикоят карда мешавад, вогузор карда намешавад.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот (ҷамоат) ва шахсони мансабдорро, ки нисбати қарор ё амали (беамалии) онҳо шикоят карда шудааст, хабардор менамояд, инчунин ба онҳо имконият медиҳад то баёнотиҳои худро оид ба масъалаҳои дар раванди санҷиш бавучудода пешниҳод намоянд ва дар маҷмӯъ мавқеи худро асоснок намоянд.

То қабули қарори ниҳой маводхое, ки дар натиҷаи баррасии шикоят ҷамъ оварда шудаанд, ошкор карда намешаванд.

Оид ба натиҷаи баррасии шикоят Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон муроҷиаткунандаро дар мӯҳлати муқаррарнамудаи қонун хабардор менамояд.

Ҳангоми муайян намудани ҳолати вайронкунии ҳуқуқи озодиҳои муроҷиаткунанда Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон уҳдадор аст дар доираи салоҳияти худ чораҳо андешад²¹.

Ҳулосаи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон уҳдадор аст ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот (ҷамоат), шахсони мансабдор, ки дар қарор ё амали (беамалии) онҳо вайронкунии ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд муайян карда шудааст, ҳулосаи худро, ки дорои тавсияҳо нисбат ба имкониятҳо ва чораҳои зарурии барқарор намудани ҳуқуқи озодиҳои мазкур мебошад, ирсол намояд.

²¹ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20.03.2008 таҳти № 372.

5. Мурочиатҳои шахрванд

Мурочиатҳои шахрванд
Мафҳуми асосӣ
Мурочиатҳо – ариза, дархост, таклиф, шикоятҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки дар шакли хаттӣ, электронӣ ё шифохӣ ба мақомоту ташкилотҳои дахлдор пешниҳод шудаанд.
Намуд
- ариза; - дархост; - таклиф; - шикоят; - мурочиаткунанда; - мурочиати электронӣ; - мурочиати шифохӣ; - мурочиат тавассути воситаи ахбори омма; - мурочиати дастчамбона; - мурочиати такрорӣ; - шахсони баррасикунандаи мурочиат; - китоби арзу шикоятҳо
Ариза – хоҳиш дар бораи мусоидат намудан ба амалисозии ҳуқуқу озодиҳо ва манфиати қонунии худ, ҳуқуқу озодиҳо ва манфиати қонунии шахсони дигар ё пешниҳод намудани маълумот дар бораи вайрон кардани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии дигар, норасоӣҳо дар фаъолияти мақомоту ташкилотҳои дахлдор ё танқиди фаъолияти шахсони мансабдор, роҳбарон ва кормандони мақомоту ташкилотҳои дахлдор.
Дархост – хоҳиш дар бораи аз ҷониби шахси ваколатдор дар доираи муқаррароти қонунгузории Ҷумҳурии

Мақомоти олии роҳбарикунандаи ташкилоти ҷамъиятӣ анҷуман, конференсия ё маҷлиси умумӣ мебошад. Мақомоти роҳбарикунандаи ташкилоти ҷамъиятӣ мақомоти интихобии дастаҷамъӣ мебошад, ки он ба анҷуман, конференсия ё маҷлиси умумӣ ҳисоботдиҳанда аст.
Ҳаракати ҷамъиятӣ
Ҳаракати ҷамъиятӣ иттиҳодияи ҷамъиятии оммавӣ мебошад, ки аз иштирокчиён иборат буда, узвият надорад, амалӣ намудани мақсадҳои иҷтимоӣ ва дигар мақсадҳои ҷамъиятии муфидро дорад, ки онҳоро иштирокчиёни ҳаракати ҷамъиятӣ дастгирӣ менамоянд.
Мақомоти олии роҳбарикунандаи ҳаракати ҷамъиятӣ анҷуман, конференсия ё маҷлиси умумӣ мебошад. Мақомоти роҳбарикунандаи ҳаракати ҷамъиятӣ мақомоти машваратии интихобӣ мебошад, ки на камтар аз даҳ нафар иборат буда, ба анҷуман, конференсия ё маҷлиси умумӣ ҳисоботдиҳанда аст.
Дар сурати ба қайди давлатӣ гирифта шудани ҳаракати ҷамъиятӣ мақомоти роҳбарикунандаи он ҳуқуқи шахси ҳуқуқиро аз номи ҳаракати ҷамъиятӣ амалӣ менамояд ва вазифаҳои онро мувофиқи оиннома иҷро мекунад.
Мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ
Мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ иттиҳодияи ҷамъиятии беузвият ва ғайрирасмӣ буда, тартиби таъсис ва фаъолияти онро қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим медиҳад.
Иттифокҳои (ассотсиатсияҳои, шӯроҳои) иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ
Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҳуқуқ доранд иттифокҳои (ассотсиатсияҳои, шӯроҳои) иттиҳодияҳои ҷамъиятиро

гардидан ба мақсадҳои умумӣ таъсис додани иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, шомил шудан ба иттиҳодияҳои ҷамъиятии мавҷуда ё худдорӣ кардан аз шомилшавӣ ба онҳо, инчунин аз ин иттиҳодияҳо бе мамониат баромаданро дар бар мегирад.
Шаҳрвандон ҳуқуқ доранд мустақилона, бе иҷозати пешакии мақомоти давлатӣ иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ таъсис диҳанд, инчунин ба ин гуна иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ бо шартҳои риоя кардани меъёрҳои оинномавии онҳо дохил шаванд.
Аломатҳои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ
а) бо хоҳиши худ;
б) ғайритиҷоратии иттиҳоди шаҳрвандон;
в) муттаҳид шудан барои расидан ба ҳадафҳо дар асоси манфиатҳои умумӣ;
г) тибқи муқаррарнамудани иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ указанных в уставе общественного объединения.
Шаклҳои ташкилию ҳуқуқии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ
Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар шаклҳои ташкилию ҳуқуқии зерин метавонанд таъсис дода шаванд:
- ташкилоти ҷамъиятӣ;
- ҳаракати ҷамъиятӣ;
- мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ.
Ташкилоти ҷамъиятӣ
Ташкилоти ҷамъиятӣ иттиҳодияи ҷамъиятиё мебошад, ки чун қоида, дар асоси узвият таъсис ёфта, барои фаъолияти якҷояи шаҳрвандони муттаҳидшуда ҷиҳати ҳифзи манфиатҳои умумӣ ва ба даст овардани мақсадҳои оинномавӣ таъсис дода шудааст.

Тоҷикистон иҷро намудани амали муайян барои қонун намудани талаботи муроҷиаткунанда;
Таклиф – тавсия оид ба тақмили қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии дигар, фаъолияти мақомоти ташкилоти дахлдор, рушди муносибатҳои ҷамъиятӣ, беҳгардонии соҳаҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва дигар самтҳои фаъолияти давлат ва ҳаёти ҷомеа.
Шикоят – изҳори норозигӣ нисбат ба амали (беамалии) шахсони мансабдор, роҳбарон ва шахсони ваколатдоршудаи мақомоти ташкилоти дахлдор ҷиҳати ҳимоя ва барқарор намудани ҳуқуқи озодиҳо ё манфиати қонунии вайронгардидаи худ ё шахсони дигар ²² .
Муроҷиаткунанда – шахси воқеӣ ва ҳуқуқӣ ё намоёндаи қонунии ӯ, ки ба мақомоти ташкилоти дахлдор оид ба ҳимояи ҳуқуқи озодиҳо ва манфиати қонунии худ, ҳуқуқи озодиҳо ва манфиати қонунии шахсони дигар муроҷиат намудааст.
Муроҷиати электронӣ – муроҷиате, ки ба суроғаи расмӣ почтаи электронии мақомоти ташкилоти дахлдор ворид гардидааст ё дар сомонии расмӣ мақомоти ташкилоти дахлдор дар шабакаи Интернет ҷойгир карда шудааст ²³ .
Муроҷиати шифоҳӣ – муроҷиате, ки зимни қабули шахсӣ ба шахси мансабдор ё ваколатдоршудаи мақомоти ташкилоти дахлдор изҳор гардидааст ё тавассути алоқаи телефонӣ (мобилӣ) баён шудааст;
Муроҷиат тавассути воситаҳои ахбори омма – муроҷиати дар матбуоти даврӣ ва дигар воситаҳои ахбори омма

²² Ойев Х. Ҳуқуқи маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қисми 1. Душанбе 2013.

²³ Головистикова А.Н. Административное право в России в альбом и схемах. 2006 г.

вобаста ба ғаъолияти мақомоту ташкилоти дахлдор нашр ё тавассути воситаи ахбори омма паҳнгардида.
Мурочиати дастҷамъона – мурочиати ду ва зиёда шахсон ё аз номи гурӯҳи шаҳрвандон пешниҳодгардида.
Мурочиати такрорӣ – мурочиати хаттӣ, шифоҳӣ ё электронии такрорӣ ба ҳамон як мақомоту ташкилот, ки дорои далелҳои нав намебошад, бо зикри масъалаҳое, ки доир ба онҳо вобаста ба мурочиати қаблӣ моҳиятан ҷавоб гардониди шудааст ва дар мурочиати навбатӣ ва ё ҳолатҳои нав оварда нашудаанд.
Шахсони баррасикунандаи мурочиат – шахсони мансабдор ва шахсони ваколатдори мақомоту ташкилоти дахлдор, ки бо тартиби муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ мурочиатҳоро моҳиятан баррасӣ менамоянд.
Китоби арзу шикоятҳо – китоби шакли ягона, ки барои қайди мурочиатҳо доир ба ғаъолияти мақомоту ташкилоти дахлдор, соҳибқорони инфиродӣ, сифати хизматрасонӣ, иҷрои қарорҳои муайян, молҳои истиснонамунаи онҳо ва дигарҳо пешбинӣ шудааст.
Манъ будани маҳдудкунии ҳуқуқ ҳангоми пешниҳоди мурочиатҳо
Ҳангоми амалӣ намудани ҳуқуқи мурочиат маҳдудкунӣ вобаста ба миллат, наҷод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсилот ва молу мулк, инчунин шакли моликият, маҳалли ҷойгиршавӣ, шакли ташкилию ҳуқуқии шахсони ҳуқуқӣ манъ аст.
Қафолати амнияти шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ вобаста ба мурочиати онҳо
Таъқиб намудани шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бинобар мурочиати онҳо ба мақомоту ташкилоти дахлдор вобаста ба

Мӯҳлати пешниҳоди мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ
Барои пешниҳоди ариза, дархост, тақлиф аз ҷониби шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ мӯҳлат муқаррар карда намешавад.
Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳуқуқ доранд шикоятҳои худро дар муддати се сол аз рӯзи огоҳ шудани онҳо оид ба вайронгардидани ҳуқуқу озодиҳо ва манфиати қонунии худ пешниҳод намоянд.
Барқарор намудани муҳлати бо сабабҳои узрнок гузаронидашуда (бемории вазнин, маъҷубӣ, сафари хизмати дарозмуддат ва ғайра), ки бо ҳуҷҷатҳои дахлдор тасдиқ гардидаанд, ба ваколати роҳбари мақомоту ташкилоти дахлдор (шахси бо супориши ӯ баррасикунандаи мурочиат) мансуб мебошад.

БОБИ 8. ИТТИҲОДИЯҲОИ ҶАМЪИЯТӢ ҲАМЧУН СУБЪЕКТИ ҲУҚУҚИ МАЪМУРӢ

1. Мафҳум, аломат ва намудҳои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ

Мафҳум, аломат ва намудҳои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ
Мафҳум
Иттиҳодияи ҷамъиятӣ – иттиҳоди ихтиёрӣ, худидора ва ғайритиҷоратии шаҳрвандон мебошад, ки дар асоси умумияти манфиатҳо барои амалӣ намудани мақсадҳои муттаҳид гардидаанд, ки дар оинномаи иттиҳодияи ҷамъиятӣ нишон дода шудаанд.
Ҳуқуқи шаҳрвандон ба муттаҳидшавӣ
Ҳуқуқи шаҳрвандон ба муттаҳидшавӣ ҳуқуқи дар асоси ихтиёрӣ бо мақсади ҳифзи манфиатҳои умумӣ ва ноил

намуда, ба истифодаи ифодаҳои қабел, таҳқиқкунанда, таҳдид ба ҳаёту саломатии ӯ ё аъзои оилааш роҳ диҳад, шахси мансабдор ё шахси ваколатдоршуда ҳуқуқ дорад қабулро қатъ намояд.

Бо қарори роҳбари мақомату ташкилоти дахлдор қабули шахсии сайёр, инчунин номнавис намудани пешакиро барои чунин қабул ташкил кардан мумкин аст.

Ҳангоми қабули шахсӣ бо қарори роҳбари мақомату ташкилот дахлдор ва розигии хаттии муроҷиаткунанда мумкин аст воситаҳои техникии махсус ба монанди, сабти видеоӣ ё аудиоӣ, расмгирӣ истифода шаванд.

Зимни муроҷиати шифохӣ муроҷиаткунанда бояд ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи шахсиятро пешниҳод намоянд. Намояндаи муроҷиаткунанда инчунин бояд ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи ваколаташро пешниҳод намояд.

Тартиби пешниҳоди муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ

Муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бевосита ба мақомату ташкилоти дахлдор, ки баррасии масъалаҳои дар муроҷиат дарчгардида ба салоҳияти онҳо мансуб аст ё бо тартиби тобеияти идоравӣ ба мақомоти болоӣ, ки шахси амалаш мавриди шикоят қароргирифта тобеи он аст, пешниҳод карда мешаванд.

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳуқуқ доранд шахсан ё тавассути намояндаи ваколатдори худ муроҷиати хаттии худро ба мақомату ташкилоти дахлдор ба воситаи алоқаи почта ё почтаи электронӣ ирсол намоянд. Ба манфиати ноболиғон, шахсони ғайриқобили амал ё қобилияти амалашон маҳдуд бо тартиби пешбиниамудани қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон намояндагони қонунии онҳо ё мақомоти ваколатдор муроҷиатҳоро пешниҳод намоянд.

танқиди фаъолияти мақомату ташкилот ё шахсони мансабдору роҳбарони онҳо чихати барқарор ё ҳимоя намудани ҳуқуқу озодиҳо ва манфиати қонунии худ ё ҳуқуқу озодиҳо ва манфиати қонунии шахсони дигар манъ аст.

Ҳангоми баррасии муроҷиат бидуни розигии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ифшо намудани маълумоти дар муроҷиат зикргардида инчунин, маълумоти ба ҳаёти шахсӣ ва (ё) фаъолияти шахси ҳуқуқӣ алоқаманд манъ аст. Маълумоти дар муроҷиати хаттӣ дарчгардида, ки ба мақомату ташкилоти дахлдор ирсол карда шуда, ҳалли онҳо ба салоҳияти мақомату ташкилот ва шахсони ваколатдоршуда мансуб аст, ошкор кардани маълумот ба ҳисоб намеравад.

Ҳуқуқи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ба муроҷиат

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳуқуқ доранд шахсан ё якҷоя бо дигарон ва (ё) тавассути намояндагони ваколатдори худ дар шакли шифохӣ, хаттӣ ва электронӣ ба мақомату ташкилоти дахлдор муроҷиат намоянд.

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳуқуқи худро оид ба муроҷиатҳо озодона ва ба таври ихтиёрӣ амалӣ намоянд. Маҷбур намудани шахс барои муроҷиат кардан ё ширкат намудан дар пешниҳоди он манъ аст.

Амалӣ намудани ҳуқуқ ба муроҷиат набояд ҳуқуқ ва озодиҳои шахсони дигарро ҳалалдор созад.

Уҳдадорҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ зимни пешниҳоди муроҷиатҳо

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ уҳдадоранд:

- матни муроҷиатҳои хаттӣ ва ҳуҷҷатҳои замимашударо дар шакли хондашаванда пешниҳод намоянд;
- ба шахсони мансабдор ва шахсони ваколатдори дигар эҳтиромона муносибат намоянд, ба истифодаи ифодаҳои

қабеху таҳқиркунанда, таҳдид ба ҳаёту саломатӣ ва молу мулки шахси баррасикунандаи муро чиат ё аъзои оилаи он роҳ надиханд;

- оид ба иваз намудани маҳалли будубош, суроғи маҳалли истиқомат, рақами телефонҳо, суроғи почтаи электронӣ сари вақт мақомоту ташкилоти баррасикунандаи муроҷиатро огоҳ намоянд;

- ухдадорҳои дигари пешбиниамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» ва қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистонро иҷро намоянд.

Қабули шахсӣ

Дар мақомоту ташкилоти дахлдор маҳал, рӯз ва соати қабули муро чиаткунандагонро роҳбарони он муайян мекунад. Шахсони мансабдор ва шахсони ваколатдоршуда ухдадоранд дар асоси чадвали тасдиқнамудаи роҳбари мақомоту ташкилоти дахлдор муроҷиаткунадагонро шахсан қабул намоянд.

Қабули шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ (намояндагони онҳо) дар маҳалли ҷойгиршавии мақомоту ташкилоти дахлдор, дар рӯз ва соати муайянгардида тибқи чадвали қабул гузаронида мешавад. Ин иттилоот бояд тавассути дар лавҳаи эълонҳо насб намудани чадвали қабул, ҷойгир намудани он дар сомонаҳо ва воситаҳои дигари техникӣ дастраси шаҳрвандон бошад.

Муҳтавои муроҷиатҳои шифоҳӣ дар китоби қабули муроҷиаткунандагон дарҷ карда мешавад. Дар сурате, ки ҳодиса ва ҳолатҳои дар муроҷиати шифоҳӣ иброзгардида аён бошанд ва санҷиши иловагиро талаб накунад, посух ба муроҷиаткунандагон бо розигии онҳо зимни қабули

шахсӣ мумкин аст ба тариқи шифоҳӣ дода шавад ва дар ин бора дар китоби қабули муроҷиаткунандагон қайд гузошта мешавад. Агар муроҷиати шифоҳӣ дар рафти қабули шахсӣ бинобар зарурати санҷиши иловагӣ ҳалли ҳудро наёбад, ҳуҷҷати алоҳида дар шакли варақаи қабули муроҷиаткунанда ба расмӣ дароварда шуда, дар он муҳтавои муроҷиат қайд карда мешавад ва он ҳамчун муроҷиати хаттӣ мавриди баррасӣ қарор мегирад.

Муроҷиатҳои хаттӣ зимни қабули шахсӣ супоридашуда, ба қайд гирифта шуда, бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» баррасӣ карда мешаванд²⁴.

Шахсони мансабдор ва шахсони ваколатдоршуда ҳуқуқ надоранд, қабули шахсони воқеӣ ва намояндаи шахсони ҳуқуқиро рад намоянд, агар масъалаҳои дар муроҷиат зикршуда ба салоҳияти ҳамин мақомоту ташкилот мансуб бошанд, ба истиснои ҳолатҳое, ки қаблан зимни қабули шахсӣ муроҷиати муроҷиаткунанда айнан бо ҳамин мазмун ҳал гардида, дар ин ҳусус ӯ хабардор бошад ё ин ки тавассути мактуб ҷавоб (муроҷиати такрорӣ) ирсол гардида бошад.

Агар дар муроҷиат масъалаҳои гузошта шуда бошанд, ки ҳалли онҳо ба салоҳияти мақомоту ташкилоти дахлдор дохил намешавад, ба муроҷиаткунанда дар ҳусуси ба кадом мақомот муроҷиат намудан фаҳмонида мешавад.

Агар муроҷиаткунанда зимни қабули шахсӣ нисбати шахси мансабдор ё шахси ваколатдоршудае, ки қабули шахсиро анҷом медиҳад муносибати беэҳтиромона зоҳир

²⁴ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» аз 23.07.2016 сол таҳти № 1339.

Иттиҳодияҳои динӣ бояд ҳар сол то 31 декабр дар бораи идома додани ҷаъолияти оинномавии (низомномавии) худ бо зикри маълумот барои ворид кардан ба феҳристи давлатии иттиҳодияҳои динӣ ба мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин иттилоъ диҳанд. Пешниҳод накардани маълумоти мазкур метавонад асоси боздоштани ҷаъолияти иттиҳодияи динӣ гардад.
Бақайдгирии иттиҳодияҳои динӣ
Ташкилотҳои динӣ бо ташкили шахси ҳуқуқӣ ба қайди давлатӣ гирифта шуда, ҷамоаҳои динӣ бе ташкили шахси ҳуқуқӣ аз қайди баҳисобгирӣ мегузаранд. Бақайдгирии давлатии ташкилотҳои динӣ ва қайди баҳисобгирии ҷамоаҳои диниро мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин тибқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии виҷдон ва иттиҳодияҳои динӣ» анҷом медиҳад. Бақайдгирии давлатӣ, азнавбақайдгирӣ ва рад кардани бақайдгирии ташкилотҳои динӣ, инчунин қайди баҳисобгирӣ, азнавбаҳисобгирӣ ва рад кардани қайди баҳисобгирии ҷамоаҳои динӣ бо тартибе, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян кардааст, вале дар мӯҳлати на бештар аз як моҳ аз рӯзи пешниҳоди номгӯи пурраи ҳуҷҷатҳои таъсисии дар ҳамин модда зикршуда ва дар ҳолати зарурати гузаронидани қорҳои иловагии санҷишӣ ва таҳқиқ дар мӯҳлати то се моҳ анҷом дода мешавад..
Рад кардани бақайдгирии иттиҳодияҳои динӣ
Бақайдгирии давлатӣ ё қайди баҳисобгирии иттиҳодияи динӣ дар асосҳои зерин рад карда мешавад: - агар оинномаи иттиҳодияи ҷамъиятӣ ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, муқаррароти моддаҳои 14, 17 ва 18 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон мухолифат кунад;

баъди таъсисдиҳӣ ҳуҷҷатҳои таъсисиро барои бақайдгирии давлатӣ ба мақомоти бақайдгиранда пешниҳод намоянд.
Иттиҳодияи ҷамъиятӣ аз вақти бақайдгирии давлатӣ ҳуқуқи шахси ҳуқуқиро пайдо мекунад.
Бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятӣ
Барои ба даст овардани ҳуқуқи шахси ҳуқуқӣ иттиҳодияи ҷамъиятӣ бояд ба қайди давлатӣ гирифта шавад. Бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятиро Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раёсатҳои адлияи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ва вилоятҳо (минбаъд - мақомоти бақайдгиранда) анҷом медиҳанд. Бақайдгирии давлатии иттиҳодияҳои ҷамъиятии байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ, инчунин иттиҳодияҳои ҷамъиятии маҳаллиро, ки ҷаъолияти онҳо мувофиқи оинномаҳои дар ҳудуди шаҳри Душанбе ва шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ амалӣ мегарданд, Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистонан ҷом медиҳад.
Рад кардани бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятӣ ва тартиби шикаст аз болои он
Бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятӣ дар асосҳои зерин рад карда мешавад: - агар оинномаи иттиҳодияи ҷамъиятӣ ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, муқаррароти моддаҳои 14, 17 ва 18 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон мухолифат кунад; - агар номгӯи пурраи ҳуҷҷатҳои барои бақайдгирии давлатӣ зарур, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» муайян кардааст, пешниҳод карда нашуда бошад ё маълумот дар ҳуҷҷатҳо ба

тартиби зарурӣ расмӣ кунонида нашуда бошанд ё ба мақомоти номувофиқ пешниҳод гардида бошанд;

- агар бо ҳамон ном иттиҳодияи ҷамъиятии қаблан ба қайд гирифташуда ғайолият намояд;

- агар муқаррар гардад, ки дар ҳуҷҷатҳои таъсисии пешниҳодшуда маълумоти носоҳеҳ мавҷуд бошад;

- агар номи иттиҳодияи ҷамъиятӣ ахлоқ, ҳисси миллӣ ва динии шаҳрвандонро таҳқир намояд²⁵.

Бо сабабҳои мувофиқи мақсад набудани таъсис ба рад кардани бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятӣ роҳ дода намешавад.

Дар сурати рад кардани бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятӣ ба аризадиҳандагон дар ин бора дар шакли хаттӣ бо нишон додани муқаррароти мушаххаси қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки вайрон кардани онҳо боиси рад кардани бақайдгирии давлатии ин иттиҳодия гардидааст, хабар дода мешавад.

Дар бораи рад кардани бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятӣ, инчунин дар бораи саркашӣ аз ин гуна бақайдгирӣ ба суд шикоят кардан мумкин аст.

Рад кардани бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятӣ барои такроран пешниҳод намудани ҳуҷҷатҳо чихати бақайдгирии давлатӣ монёз намешавад, ба шарте ки асосҳои боиси раддия бартараф карда шуда бошанд.

Баррасии аризаи такрорӣ дар бораи бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятӣ бо тартиби пешбиникардаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» сурат мегирад.

²⁵ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» аз 12.05.2007 сол таҳти № 258.

Шаклҳои ҷамоаи динӣ – масҷиди ҷомеъ, масҷиди панҷвақта, ҷамоатхона, ибодатгоҳ, зиёратгоҳ ва дигар шаклҳои, ки ба қонунгузорӣ муҳолиф нестанд.

Ҷамоаи динӣ дар асоси низомномаи худ, ки аз қайди баҳисобгирии мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин гузаронида мешавад, бе ташкили шахси ҳуқуқӣ ғайолият менамояд.

Ҳусусият ва ҳудуди ғайолияти ҷамоаи динӣ дар низомномаи он муайян карда мешаванд.

Биноҳо ва дигар молу мулки барои ғайолияти ҷамоаи динӣ ва ташкилотҳои динӣ зарур аз ҷониби иттиҳодияҳои динӣ ва ё дигар шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон чихати истифодаи як ҷоя пешниҳод карда мешаванд.

Ташкилоти динӣ – иттиҳоди ихтиёрӣ ва мустақили шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо мақсади якҷоя анҷом додани ибодат, таълими динӣ ва паҳн кардани эътиқоди динӣ ташкил карда шудааст.

Шаклҳои ташкилоти динӣ – маркази динии ҷумҳуриявӣ, масҷиди ҷомеи марказӣ, ҷамоатхонаи марказӣ, муассисаи таълими динӣ, калисо, куништ ва дигар шаклҳои, ки бо қонунгузорӣ муҳолиф нестанд.

Ташкилоти динӣ шахси ҳуқуқӣ буда, дар асоси оинномаи худ, ки бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ» ба қайд гирифта шудааст, амал мекунад.

Ташкилотҳои динӣ вобаста ба ҳудуди ғайолияти худ ба ноҳиявӣ, шаҳрӣ ва ҷумҳуриявӣ тақсим мешаванд.

Номи ташкилоти динӣ бояд маълумотро дар бораи эътиқоди динии он дар бар гирад.

- масъалаҳои марбут ба салоҳияташро шарҳу тавзеҳ медиҳад; - салоҳиятҳои дигареро, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии виҷдон ва иттиҳодияҳои динӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудаанд, амалӣ мекунад.
Таъсиси иттиҳодияҳои динӣ
Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иттиҳодияҳои динӣ ба таври ихтиёрӣ ва ошкоро таъсис дода мешаванд. Муассисони иттиҳодияҳои динӣ на камтар аз 10 нафар шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон шуда метавонанд, ки дорои эътиқоди динии умумӣ мебошанд ва ба синни 18-солагӣ расидаанд. Маркази динии ҷумҳуриявӣ ҳамчун шакли махсуси иттиҳодияи динӣ барои ҳалли масъалаҳои умумидиёнатӣ аз ҷониби зиёда аз нисфи ташкилотҳои динии дорои эътиқоди умумӣ таъсис дода мешавад. Шахсони мансабдори давлатӣ ва хизматчиёни давлатӣ, роҳбарон ва аъзои ҳизбҳои сиёсӣ муассис ва корманди иттиҳодияи динӣ шуда наметавонанд. Таъсис додани иттиҳодияҳои динӣ дар мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти дигари давлатӣ, ташкилоту муассисаҳои давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, муассисаҳои таълимӣ ва қисмҳои ҳарбӣ манъ мебошад.
Шаклҳои иттиҳодияҳои динӣ ва вазъи ҳуқуқии онҳо
Иттиҳодияҳои динӣ дар шаклҳои ҷамоаи динӣ ва ташкилоти динӣ фаъолият менамоянд. Ҷамоаи динӣ – иттиҳоди ихтиёрӣ ва мустақили шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, бо мақсади якҷоя анҷом додани ибодат ва қонеъ гардонидани дигар эҳтиёҷоти динӣ ташкил карда мешавад.

Ҳуқуқҳои иттиҳодияи ҷамъиятӣ
Барои амалӣ намудани мақсадҳои оинномавӣ иттиҳодияи ҷамъиятӣ ҳуқуқ дорад: - дар бораи фаъолияти худ озодона ахбор паҳн намояд; - дар таҳияи қарорҳои мақомоти давлатӣ бо тартиб ва дар доираи пешбиниқардаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» ва дигар қонунҳо иштирок намояд; - маҷлисҳо, гирдиҳамоиҳо, намоишҳо, роҳпаймоиҳо ва дигар чорабиниҳои оммавиро бо тартиби пешбиниқардаи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронад; - мувофиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон воситаҳои ахбори оммавро таъсис ва фаъолияти нашриро анҷом диҳад; - дар мақомоти давлатӣ, ташкилотҳо, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, суд ҳуқуқҳои худ, манфиатҳои қонунии аъзо ва иштирокчиёни худ, инчунин дигар шаҳрвандонро намояндагӣ ва ҳифз намояд; - аз рӯи масъалаҳои гуногуни ҳаёти ҷамъиятӣ бо ташаббусҳо баромад намояд, ба мақомоти давлатӣ пешниҳодҳо кунад; - аз мақомоти давлатӣ маълумоте гирад, ки барои иҷрои вазифаҳои оинномавӣ зарур аст, ба истиснои ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон; - тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти истехсолӣ ва хоҷагиро, ки он ба иҷрои мақсаду вазифаҳои оинномавӣ мусоидат менамояд, анҷом диҳад, аз он ҷумла бо ёрии ташкилотҳои тиҷоратие, ки барои ин мақсадҳо таъсис дода мешаванд; - барои татбиқи фаъолияти оинномавӣ дар озмунҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ бо мақсади гирифтани

фармоишҳои иҷтимоӣ, грантҳо, стипендияҳо ва дигар афзалиятҳои бо қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон манънагардида иштирок намояд;

- бо шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар бораи ҳамкории илмӣю техникаӣ, иқтисодӣ, молиявӣ ва истеҳсолӣ дар бораи расонидани хизмат ва иҷрои корҳои, ки ба татбиқи мақсад ва иҷрои вазифаҳои оинномавӣ нигаронида шудаанд, созишномаҳо бандад;

- аз шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар шакли молу мулк ва маблағ қўмаки моддӣ қабул намояд;

- мувофиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон корҳои илмӣю тадқиқотӣ ва лоиҳавию конструкториро амалӣ гардонад, лоиҳаю барномаҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ аҳамиятнокро аз санҷиши ҷамъиятӣ гузаронад, дар қори комиссияҳои муштарак оид ба баррасии онҳо иштирок намояд, ба шарте ки ин намудҳои фаъолият дар оиннома пешбинӣ шуда бошанд;

- ваколатҳои дигари муқаррарнамудаи қонунгузориҳо амалӣ намояд.

Амалӣ кардани ҳуқуқҳои номбаршудаи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ки шахрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд ё бо иштироки онҳо таъсис гардидаанд, бо қонунҳо ё санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофкардаи Тоҷикистон метавонанд маҳдуд карда шаванд.

Вазифаҳои иттиҳодияи ҷамъиятӣ

Иттиҳодияи ҷамъиятӣ вазифадор аст:

- Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофнамудаи Тоҷикистон ва меъёрҳои пешбиникардаи оинномаро риоя намояд;

диндор ва иттиҳодияҳои динӣ шароити мусоид фароҳам меорад.

Мутобиқи муқаррароти Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мафкураи ҳеҷ як ҳизб, иттиҳодияи ҷамъиятӣ, динӣ, ҳаракат ва гурӯҳе наметавонад ба ҳайси мафкураи давлатӣ эътироф шавад. Иттиҳодияҳои динӣ аз давлат ҷудо мебошанд.

Мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин

Мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин чунин салоҳият дорад:

- сиёсати давлатро оид ба таъмини ҳуқуқ ба озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин амалӣ менамояд ва муносибати онро бо иттиҳодияҳои динӣ ҳамоҳанг месозад;

- омӯзиш ва таҳлили фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон амалкунандаро анҷом медиҳад;

- дар доираи салоҳияти худ корҳои иттилоотӣю таблиғотӣ анҷом медиҳад;

- оид ба таъмини ҳуқуқи шахрвандон ба озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин корҳои фаҳмондадиҳӣ мебарад;

- барои тақмили қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин пешниҳодҳо таҳия мекунад;

- фаъолияти иттиҳодияҳои диниро оид ба иҷрои маросими динӣ назорат мекунад;

- дар доираи салоҳияти худ санадҳои меъёрии ҳуқуқиро вобаста ба татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ таҳия ва қабул менамояд;

- қайди давлатӣ ва баҳисобгирии иттиҳодияҳои диниро анҷом медиҳад;

мамлакат, ахлоқи чомеа, сиҳатии аҳолӣ ва тамомияти арзии ҷумҳурӣ раво доништа мешавад.

Барангехтани ҳар гуна кинаву адоват ва низои динӣ, таҳқири ҳиссиёти динӣ ва атеистии шаҳрвандон манъ мебошад.

Ба фаъолияти таблиғотии оммавии динӣ танҳо иттиҳодияҳои диние ҳуқуқ доранд, ки тибқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ» ба қайд гирифта шудаанд.

Айбдор кардани шахс бо сабаби диндорӣ ё бединӣ ва ё тарки дин манъ аст.

Иттиҳодияҳои динӣ дар масъалаҳои вобаста ба озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин ҳуқуқи даҳлат ба ҳаёти шахсии инсон ва шаҳрвандро надоранд.

Дар ҳуҷҷатҳои расмӣ ба қайди муносибати шаҳрванд ба дин ва эътиқод роҳ дода намешавад.

Ҳеҷ кас наметавонад бо сабаби эътиқоди динии худ аз иҷрои уҳдадориҳои муқаррарнамудаи қонун даст кашад. Иваз кардани иҷрои як уҳдадорӣ ба дигар уҳдадорӣ бо сабаби эътиқоди динӣ танҳо дар ҳолатҳои дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда мумкин аст.

Падару модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда ҳуқуқ доранд, ки фарзандонашонро тибқи муносибати шахсии худ ба дин бо риояи ҳуқуқи кӯдак ба озодии вичдон таълиму тарбия диҳанд.

Ҷалб кардани ноболиғон ба фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ, ба ноболиғон додани таълими динӣ бе иҷозати хаттии падару модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда манъ аст.

Муносибати давлат ва иттиҳодияҳои динӣ

Давлат барои таъмини озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин, риояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандони

- ҳар сол то 1-уми апрел ба мақомоти бақайдгиранда дар бораи идомаи фаъолияти худ маълумот, ки шакли он аз ҷониби Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад, пешниҳод намояд;

- бо дархости мақомоти бақайдгиранда қарорҳои мақомоти роҳбарикунанда ва шахсони мансабдори иттиҳодияи ҷамъиятӣ, инчунин дар бораи фаъолияти худ гузориш пешниҳод намояд;

- намоёндагони мақомоти бақайдгирандаро ба ҷорабиниҳои оммавие, ки иттиҳодияи ҷамъиятӣ мегузаронад, роҳ диҳад;

- ба намоёндагони мақомоти бақайдгиранда дар кори шиносшавӣ бо фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ вобаста ба амалӣ намудани мақсадҳои оинномавӣ ва риояи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат кунад;

- ҳар сол дар сомонии худ ё сомонии мақоми бақайдгиранда ҳисоботи молиявиро, ки дар он маълумоти муфасссал оид ба даромад ва хароҷот дарҷ шудааст, ҷой диҳад;

- дар давоми на кам аз панҷ сол пас аз анҷоми муносибатҳои қорӣ маълумот дар бораи амалиёти анҷомдодашудаи дохилӣ ва байналмилалиро нигоҳ дорад;

- маълумот дар бораи мушаххаскунии шахсоне, ки фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятиро назорат ё идора мекунанд, аз ҷумла муассисон, аъзои мақомоти роҳбарикунанда ва назорату тафтишро нигоҳ дорад ва ба мақоми бақайдгиранда пешниҳод намояд.

2. Азнавташқилдиҳӣ ва барҳамдиҳии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ

Азнавташқилдиҳӣ ва барҳамдиҳии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ

Азнавташқилдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ

Азнавташқилдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ бо қарори анҷуман, конференсия ё маҷлиси умумӣ амалӣ карда мешавад.

Тартиби қабули қарорро қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ё оинномаи иттиҳодияи ҷамъиятӣ муайян мекунад.

Бақайдгирии давлатии иттиҳодияи ҷамъиятие, ки бо роҳи азнавташкилдихӣ таъсис дода мешавад, бо тартиби пешбиникардаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» амалӣ мегардад.

Молу мулки иттиҳодияи ҷамъиятие, ки шахси ҳуқуқӣ мебошад, баъди азнавташкилдихии он ба шахсони ҳуқуқии навтаъсис бо тартиби пешбиниамудаи Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мегузарад.

Барҳамдихии иттиҳодияи ҷамъиятӣ

Барҳамдихии иттиҳодияи ҷамъиятӣ бо қарори анҷуман, конференсия ё маҷлиси умумӣ мувофиқи оинномаи иттиҳодияи ҷамъиятӣ ё бо қарори суд тибқи тартиби пешбиникардаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» анҷом дода мешавад.

Молу мулке, ки дар натиҷаи барҳамдихии иттиҳодияи ҷамъиятӣ боқӣ мемонад, баъди қонун ҳардонидани талаботи кредиторон барои мақсадҳои пешбиникардаи оинномаи иттиҳодияи ҷамъиятӣ равона карда мешавад. Агар дар оиннома масъалаи тартиби ихтиёрдорӣ молу мулки иттиҳодияи ҷамъиятии барҳамдодашуда ҳал нашуда бошад, ин гуна қарор дар анҷуман, конференсия ё маҷлиси умумӣ дар баробари қарор дар бораи барҳамдихии иттиҳодияи ҷамъиятӣ қабул карда шуда, дар мавридҳои баҳснок бошад, ин масъала бо қарори суд ҳал карда мешавад. Қарор дар бораи истифодаи молу мулки боқимонда ба мақомоти бақайдгиранда равона карда мешавад.

Бақайдгирии давлатии барҳамдихии иттиҳодияи ҷамъиятӣ

Анҷуман, конференсия ё маҷлиси умумии иттиҳодияи ҷамъиятӣ, ки дар бораи барҳамдихии иттиҳодияи ҷамъиятӣ

этиқодҳои дигар, инчунин мутобиқи онҳо амал кардан кафолат дода мешавад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳама новобаста аз муносибатҳои дин ва мансубияти динӣ дар назди қонун баробаранд.

Шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар адои маросимҳои динӣ иштирок карда метавонанд ва барои риоя кардани қонунгузорӣ дар бораи озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ масъуланд.

Ҳеҷ кас уҳдадор нест, ки дар бораи муносибати худ ба дин маълумот диҳад. Шахс ҳангоми муайян кардани муносибати худ ба дин, ба пайравӣ ё дасткашӣ аз пайравии дин, ба иштирок кардан ё накардан дар ибодати динӣ, дигар расму оин ва маросимҳои динӣ, дар фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ, дар таълими дин маҷбур карда намешавад.

Монешавӣ ба амалӣ гардонидани ҳуқуқ ба озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин, аз ҷумла бо истифодаи зӯроварӣ нисбат ба шахс, бо таҳқири ҳиссиёти шаҳрвандон вобаста ба муносибати онҳо ба дин, бо тарғиби афзалияти динӣ, бо маҳв намудани молу мулк ё осеб расонидан ба он ё бо таҳдиди он чом додани чунин амалҳо манъ буда, мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон боиси ҷавобгарӣ мегардад. Гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ ва ҷой додани матнӯ тасвирҳои таҳқиркунандаи ҳиссиёти динии шаҳрвандон дар назди объектҳои мӯътабари динӣ манъ аст.

Даъват ба ҳар гуна бартарихо ва маҳдудиятҳо дар муносибат ба дин ва эътиқод роҳ дода намешавад.

Маҳдуд кардани ҳуқуқи инсон ба озодии вичдон ва пайравӣ ба дин танҳо бо мақсади таъмини ҳуқуқ ва озодии дигарон, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи асосҳои сохтори конституционӣ, амнияти давлат, муҳофизаи

барои барҳамдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ - шахси ҳуқуқии пешбиниқардаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» метавонад манъ карда шавад.

3. Озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ

Озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ

Мафҳумҳои асосӣ

Озодии вичдон – ҳуқуқи ҳар як инсон ва шахрванд барои ихтиёрӣ ва мустақилона муайян намудани муносибати худ ба дин, ба танҳои ва ё ҳамроҳи дигарон пайравӣ кардан ва ё пайравӣ накардан ба ягон дин, ба таври озод интиҳоб кардан ва тағйир додани эътиқоди динӣ, инчунин баён намудан ва паҳн кардани ҳама гуна эътиқоди марбут ба дин ва ҷаҳонбинии атеистӣ;

Озодии пайравӣ ба дин – ҳуқуқи ҳар як инсон ва шахрванд барои озодона ва мустақилона интиҳоб кардани ягон дин ва пайравӣ намудан ба он, иштирок дар ибодати динӣ, адои маросимҳои динӣ ва таълими динӣ;

Иттиҳодияи динӣ – иттиҳоди ихтиёрии пайравони як дин ба мақсади якҷоя анҷом додани ибодат ва маросимҳои динӣ, таълими динӣ, инчунин паҳн намудани эътиқоди динӣ²⁶.

Ҳуқуқ ба озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин, аз ҷумла ҳуқуқи ба танҳои ва ё ҳамроҳи дигарон пайравӣ кардан ба ҳар гуна дин ё пайравӣ накардан ба ягон дин, ба таври озод интиҳоб, паҳн намудан ва дигар кардани ҳама гуна эътиқоди динӣ ва

қарор қабул намудааст, вазифадор аст дар бораи қабули чунин қарор бетаъхир ба мақоми бақайдгиранда хабар диҳад.

Мақоми бақайдгиранда қарорро дар бораи барҳамдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ гирифта, риоя гардидани қоидаҳои барҳамдиҳиро месанҷад ва вобаста ба натиҷаи санҷиш ба Феҳристи ягонаи давлатии иттиҳодияи ҷамъиятӣ дар хусуси дар ҷараёни барҳамдиҳӣ қарор доштани иттиҳодияи ҷамъиятӣ маълумот ворид менамояд.

Барои бақайдгирии давлатии барҳамдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ бояд ҳуҷҷатҳои зерин пешниҳод карда шаванд;

- ариза;
- нусхаи қарор дар бораи барҳамдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ;
- нусхаҳои аслии ҳуҷҷатҳои таъсисӣ, Шаҳодатнома дар бораи бақайдгирии давлатии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ;
- ҳуҷҷат аз мақомоти андоз оид ба қарздор набудани иттиҳодияи ҷамъиятӣ аз бучет.

Мақоми бақайдгиранда дар муддати даҳ рӯз аз лаҳзаи ба охир расидани ҷараёни барҳамдиҳӣ вазифадор аст:

- риоя шудани тартиби барҳамдиҳиро санҷад;
- ба Феҳристи ягонаи давлатии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар бораи барҳамдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ маълумот ворид намояд;
- аз Феҳристи ягонаи давлатии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ нусха диҳад.

Иттиҳодияи ҷамъиятӣ, намояндагӣ ё филиалҳои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ аз рӯзи ба Феҳристи ягонаи давлатии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ворид намудани маълумоти дахлдор барҳамхӯрда ба ҳисоб мераванд.

Боздоштани ғайриқонунии иттиҳодияи ҷамъиятӣ

Дар сурати аз тарафи иттиҳодияи ҷамъиятӣ риоя накардани

²⁶ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ» аз 26.03. 2009 сол таҳти № 489.

муқаррароти Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва содир намудани амалҳои муҳолифи мақсадҳои оинномавӣ. Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё прокурорҳои тобеи он ба мақомоти роҳбарикунандаи иттиҳодияи мазкур дар бораи бетаъхир бартараф намудани қонуншиканӣ амри хаттӣ ва ба мақомоти бақайдгиранда огоҳиномаи хаттӣ фиристода, мӯҳлати бартараф намудани онҳоро муқаррар менамояд.

Агар дар мӯҳлати муайяншуда қонуншиканӣ ҳолат, ки асоси баровардани амри хаттӣ ё огоҳиномаи хаттӣ гаштаанд, бартараф карда нашаванд, Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё прокурорҳои тобеи он ё мақомоти бақайдгиранда ҳуқуқ доранд ба суд бо аризаи даъвогӣ дар хусуси боздоштани ҷаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ муроҷиат намояд.

Дар ин маврид суд метавонад ҷаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятиро ба мӯҳлати то се моҳ боздорад.

Ҷаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ, инчунин бо тартиб ва асосҳои пешбиникардаи дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад боздошта шавад.

Тартиби боздоштани ҷаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятиро дар сурати қорӣ кардани вазъияти ғавқулдда дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қонун муайян менамояд.

Барҳам додан ва манъ кардани ҷаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ

Асосҳои барҳам додани иттиҳодияи ҷамъиятӣ ё манъ кардани ҷаъолияти он инҳо мебошанд:

- ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрвандро риоя накардани иттиҳодияи ҷамъиятӣ;
- Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конституционӣ, қонунҳо ё дигар санадҳои меъёрии

ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя накардани иттиҳодияи ҷамъиятӣ ё аз тарафи иттиҳодияи ҷамъиятӣ мунтазам анҷом додани ҷаъолият, ки ба мақсадҳои оинномавии он муҳолифат менамояд;

- аз тарафи иттиҳодияи ҷамъиятӣ бартараф накардани кирдорҳои, ки барои баровардани амри хаттӣ ё огоҳиномаи хаттӣ тибқи талаботи моддаи 35 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» асос гардидаанд.

Ариза дар бораи барҳамдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ бо асосҳои дар моддаи 37 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» нишондодашуда аз тарафи мақомоти бақайдгиранда ё Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё прокурорҳои тобеи он, новобаста ба татбиқи чораҳои пешбиниикардаи моддаи 35 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ», ба суд пешниҳод карда мешавад.

Барҳамдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ бо ҳалномаи суд маънои онро дорад, ки ҷаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ, сарфи назар аз мавҷудияти бақайдгирии давлатии он, манъ карда мешавад, инчунин асос барои барҳамдиҳии ҳамаи шахсони ҳуқуқии таъсисдодаи он, баромадан аз ҷамъияту ширкатҳои хоҷагидор ё қатъ гардидани иштироки он дар ҷаъолияти дигар шахсони ҳуқуқӣ мегардад. Иттиҳодияи ҷамъиятии барҳамдодашуда бо номи дигар сабт шуда наметавонад.

Агар суд аризаро дар бораи барҳамдиҳии иттиҳодияи ҷамъиятӣ ё манъ кардани ҷаъолияти он қонун нагардонад, иттиҳодияи ҷамъиятӣ баъди эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд ҷаъолиятро давом медиҳад.

Ҷаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ, ки шахси ҳуқуқӣ намебошад, мувофиқи ҳалномаи суд бо тартиб ва асосҳои

- фазои ягонаи иқтисодӣ ва фаъолияти озоди иқтисодӣ, гардиши озодонаи мол, хизматрасонӣ, сармоя ва қувваи коргариро таъмин менамояд;
- дурнамои иҷтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистонро пешгӯӣ мекунад, барномаҳои рушди соҳаҳои афзалиятноки иқтисодиётро таҳия ва амалӣ менамояд;
- барномаҳои давлатии иқтисодӣ ва сармоягузорию таҳия менамояд ва барои татбиқи он тадбирҳо меандешад;
- моликияти давлатиро идора мекунад;
- барои соҳибкорӣ ва рушди озодонаи тамоми шаклҳои моликият дар шароити муносибатҳои бозори шароит фароҳам меорад;
- сиёсати давлатиро дар соҳаи ҳамкории байналмилалӣ иқтисодӣ, молиявӣ ва сармоягузорӣ таҳия менамояд ва дар амал татбиқ мекунад;
- роҳбарии умумии фаъолияти гумрукиро ба амал мебарорад;
- дар бобати муҳофизати манфиатҳои истехсолкунандагони молҳои ватанӣ, иҷрокунандагони кор ва хизматрасониҳо тадбирҳо меандешад;
- фаъолияти саноати муҳофизатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро таъмин менамояд;
- зарурати ҷалб намудани қарзи давлатӣ ё қарзе, ки аз ҷониби давлат кафолат дода мешавад, муайян мекунад.

Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи буҷет, молия, пул, қарз ва андоз

- Татбиқи сиёсати ягонаи молиявӣ, қарзӣ, пулӣ ва андозситониро таъмин менамояд;
- лоиҳаи қонуни буҷетро таҳия намуда ба Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод мекунад ва иҷроӣ онро таъмин менамояд;

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳолифат кунад;;

- агар ҳуҷҷатҳои таъсисӣ пурра пешниҳод нашуда бошанд;
- агар дар ҳуҷҷатҳои пешниҳодшуда маълумоти нодуруст мавҷуд бошад;
- агар номи иттиҳодияи динӣ ахлоқ, ҳиссиёти миллӣ ва динии шаҳрвандонро таҳқир намояд;
- дигар ҳолатҳое, ки қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ кардааст.

Дар бораи рад кардани бақайдгирии иттиҳодияҳои динӣ ба суд шикоят кардан мумкин аст.

Ҳуқуқҳои иттиҳодияҳои динӣ

Иттиҳодияҳои динӣ мутобиқи меъёрҳои қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ва меъёрҳои дохилии онҳо, ки бо қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳолиф нестанд, фаъолият менамоянд.

Барои амалӣ намудани мақсадҳои худ иттиҳодияҳои динӣ ҳуқуқ доранд:

- дар бораи фаъолияти худ озодона маълумот паҳн намоянд;
- ҳуқуқҳои худро дар суд ва дигар мақомоти ҳокимияти давлатӣ намояндагӣ ва ҳимоя намоянд;
- оид ба масъалаҳои марбут ба манфиатҳои динии шаҳрвандон ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ тақлифҳо пешниҳод намоянд;
- тибқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ба фаъолияти хоҷагидорӣ ва истехсолӣ машғул шаванд;
- дигар ҳуқуқҳои дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ» ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишударо амалӣ намоянд.

Уҳдадорихои иттиҳодияҳои динӣ
Иттиҳодияҳои динӣ уҳдадоранд: - Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон эътироф намудааст ва ба соҳаи фаъолияти онҳо дахл доранд, инчунин муқаррароти оиннома (низоминома) ва дигар ҳуҷҷатҳои дохилии фаъолияти ҳудуди риоя намоянд; - бо дархости мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин маълумот дар бораи сарчашмаҳои даромад, номгуӣ молу мулк, хароҷоти маблағҳо ва молу мулки дигар, ҳайати кормандон ва пардохти музди меҳнати онҳо, маблағи андозҳои супоридашуда ва иттилооти дигари зарурӣ пешниҳод намоянд; - бо дархости мақоми ваколатдори давлатии дахлдор маълумот пешниҳод кунанд; - ба ҳузур доштани намоёндагони мақомоти ваколатдори давлатӣ дар чорабиниҳои иттиҳодияҳои динӣ монеъ нагарданд; - ба намоёндагони мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин дар шиносшавӣ бо фаъолияти динӣ вобаста ба амалӣ намудани мақсадҳои оинномавӣ ва риояи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат кунанд²⁷.
Боздоштани фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ
Ҳангоми ошкор шудани ҳолатҳои аз тарафи иттиҳодияҳои динӣ вайрон кардани қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ё аз ҷониби онҳо содир шудани амалҳои, ки ба мақсадҳои оинномавиашон

²⁷ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ» аз 26.03. 2009 сол таҳти № 489.

- барои осори нашршуда ва суҳанрониҳо ба сифати узви Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳаққи қалам гирад. - Эъломиякунонии даромадҳо ва вазъи молумулкии узви Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аъзои оилаи ӯ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба коррупсия» ва қонунгузориҳои андози Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.
Салоҳияти умумии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон: - дар татбиқи сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирок мекунад; - роҳбарии самараноки иҷтимоию иқтисодӣ ва фарҳангиро таъмин мекунад; - ба системаи мақомоти ҳокимияти иҷроия роҳбарӣ мекунад; - барномаҳои мақсадноки давлатиро таҳия менамояд ва татбиқи онҳоро таъмин мекунад; - ҳуқуқи ташаббуси қонунгузорӣ дорад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми зарурат ҳалли баъзе масъалаҳои идоракунии давлатиро, ки ба салоҳияти вай дохил мешаванд, ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, вазоратҳо ва кумитаҳои давлатии ҷудогонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар мақомоти идоракунии давлатӣ дода метавонад, агар ҳалли ин масъалаҳо мутобиқи Конституция, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба салоҳияти истисноии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мансуб набошанд.
Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи иқтисодиёт
Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон: - раванди иқтисодиро танзим мекунад;

Тоҷикистон вомегузорад ва мутобиқи фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаҳои худро то тасдиқ шудани ҳайати нави Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро менамояд.
Истеъфои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди ғайриимкон донишони иҷроӣ фаъолияти мӯътадили худ метавонад ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз хусуси истеъфо арз намояд. Ҳар як узви Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи ба истеъфо рафтан дорад. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад ҳар вақт Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар ҳайати пурра ё аъзои алоҳидаи онро ба истеъфо фириштад ва фармонро дар ин хусус барои тасдиқ ба ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намояд.
Фаъолияти, ки ба иҷроӣ вазифаи аъзои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ нест
Узви Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ надорад: - вакили мақомоти намояндагӣ бошад; - дигар вазифаро ишғол намояд; - шахсан ё ба воситаи шахсони боваринок ба фаъолияти соҳибкорӣ машғул шавад; - бо дигар фаъолияти музднок, ғайр аз фаъолияти омӯзгорӣ, илмӣ ва эҷодӣ машғул шавад. Узви Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон инчунин наметавонад: - ахборот, воситаҳои таъминоти моддию техникӣ, молиявӣ ва иттилоотиро, ки танҳо барои фаъолияти хизматӣ пешбинӣ шудаанд, ба мақсадҳои ғайрихизматӣ истифода намояд;

(низомномавиашон) муҳолифат мекунанд, мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин ба иттиҳодияи динӣ огохинома мефириштад ва мӯҳлати бартараф намудани онҳоро муқаррар менамояд.
Дар сурати аз тарафи иттиҳодияҳои динӣ риоя нагардидани меъёрҳои қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё аз ҷониби онҳо содир шудани амалҳои муҳолифи мақсадҳои оинномавиашон (низомномавиашон) Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё прокурорҳои тобеи он ба иттиҳодияи динӣ дар бораи бетаъхир бартараф намудани ҳуқуқвайронкунии амри хаттӣ ва ба мақомоти бақайдгирандаи онҳо огохинома фириштад, мӯҳлати бартараф намудани онҳоро муқаррар менамояд. Агар дар мӯҳлати муайяншуда ҳуқуқвайронкуниҳое, ки асоси қабули амри хаттӣ ё огохинома гаштаанд, бартараф карда нашаванд, мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин ҳуқуқ дорад фаъолияти иттиҳодияи диниро то се моҳ боздорад. Агар дар давоми мӯҳлати муқарраршудаи боздошти фаъолияти иттиҳодияи динӣ ҳуқуқвайронкуниҳое, ки асоси боздошти фаъолияти он гардидаанд, бартараф карда шаванд, бо қарори мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин иттиҳодияи динӣ фаъолияти худро давом медиҳад. Тартиби боздошти фаъолияти иттиҳодияи диниро дар сурати қорӣ гардидани вазъияти ғавқуллода қонун муайян менамояд.
Барҳам додани иттиҳодияи динӣ ва манъ кардани фаъолияти он
Иттиҳодияи динӣ тибқи оинномаи (низомномаи) худ ва ё бо қарори суд барҳам дода мешавад.

Иттиҳодияи динӣ бо асосҳои зерин барҳам дода ва ғайолияти он манъ карда мешавад:

- риоя накардани ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя накардан, инчунин аз тарафи иттиҳодияи динӣ он чом додани ғайолияте, ки ба мақсадҳои оинномавии (низомномавии) он муҳолиф аст;

- аз ҷониби иттиҳодияи динӣ бартараф накардани кирдорҳои, ки дар амри ҳаттии прокурор ё қарори мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин нишон дода шудаанд.

Прокурор ё мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин ҳуқуқ доранд, ки барои барҳам додани ташкилоти динӣ ва ё манъ кардани ғайолияти ҷамъаҳои динӣ ба суд муроҷиат намоянд.

Агар суд аризаро дар бораи барҳам додани иттиҳодияи динӣ ё манъ кардани ғайолияти он қонун нагардонад, иттиҳодияи динӣ баъди эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд ғайолияташро давом медиҳад.

Барҳам додани иттиҳодияи динӣ бо ҳалномаи суд чунин маъно дорад, ки ғайолияти иттиҳодияи динӣ, сарфи назар аз он ки ба қайд гирифта шудааст, манъ карда мешавад. Иттиҳодияи динии барҳамдодашуда бо номи дигар сабт шуда наметавонад.

Ҳангоми аз ҷониби муассисон барҳам додани иттиҳодияи динӣ таъиноти минбаъдаи молу мулки он дар протоколи маҷлиси муассисон нишон дода мешавад. Дар сурати бо ҳалномаи суд барҳам додани иттиҳодияи динӣ масъалаи молу мулки он тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳал карда мешавад.

Ғайолияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таъмини иҷрои қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи ваколатҳои худ иҷрои Конституция, дигар қонунҳо, фармонҳо ва амрҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои яққояи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф кардааст, таъмин намуда, аз ҷониби мақомоти идоракунии давлатӣ иҷро шудани онҳоро мунтазам назорат мекунад.

Соҳтори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Соҳтори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз вазоратҳо ва кумитаҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат аст.

Вазоратҳо ва кумитаҳои давлатиро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис ва барҳам медиҳад.

Ҳайати Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз Сарвазир, муовини якум ва муовинони ӯ, вазирон, раисони кумитаҳои давлатӣ иборат мебошад.

Аъзои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон шахсоне шуда метавонанд, ки танҳо шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошанд.

Мӯҳлати ғайолияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мӯҳлати ваколати Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ғайолият мекунад.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ваколатҳои худро дар назди Президенти навинтихобшудаи Ҷумҳурии

Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон маълумот медиҳад, масъалаҳоеро, ки заруру муҳим мешуморад, ба муҳокимаи ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд.

Президент ҳуқуқи дахлнопазирӣ дорад.

Дахлнопазирии Президент дар сурати аз тарафи ӯ содир шудани хиёнат ба давлат дар асоси ҳулосаи Суди конституционӣ ва бо тарафдории аз се ду ҳиссаи шумораи умумии аъзои Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагон, ки ҳар яке аз онҳо дар алоҳидагӣ овоз медиҳанд, бекор карда мешавад.

3. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун субъекти ҳуқуқи маъмури

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун субъекти ҳуқуқи маъмури

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мақоми ҳокимияти иҷроияи давлатӣ мебошад.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти худро дар асоси дастаҷамъӣ амалӣ намуда, системаи мақомоти идоракунии давлатиро роҳбарӣ, фаъолият ва мутобиқати ҳамкориҳои онҳоро таъмин менамояд.

Принсипҳои асосии фаъолияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар фаъолияти худ принсипҳои волоияти қонун, ҳокимияти халқ, таҷзияи ҳокимият, ошкорбаёнӣ, дастаҷамъӣ, таъмини ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандонро ба роҳбарӣ мегирад.

БОБИ 9. МАҚОМОТИ ИҶРОИЯИ ҲОКИМИЯТИ ДАВЛАТӢ ҲАМЧУН СУБЪЕКТИ ҲУҚУҚИ МАЪМУРӢ

1. Мафҳум, намуд ва принсипҳои мақомоти ҳокимияти иҷроия

Мафҳум

Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ – шакли ташкилии амалисозии идоракунии давлатиест, ки дар асоси санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низомии мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ таъсис дода шуда, фаъолият менамояд.

Вобаста ба сохтори давлатии Тоҷикистон ва ҳудуди фаъолият мақомоти ҳокимияти иҷроия ба ду мақомот ҷудо мешаванд:

- а) ҷумҳуриявӣ;
- б) маҳаллӣ.

Мақомоти ҳокимияти иҷроияи ҷумҳуриявӣ мақомоте мебошанд, ки ваколати онҳо аз рӯи иҷрои вазифаашон дар тамоми қаламрави ҷумҳурӣ паҳн мегардад, агарчанде, ки онҳо дар маҳалҳо мақомоти (намояндагӣ) - и худро дошта бошанд ҳам. Ба ҷумлаи ин гуна мақомот Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон вазоратҳо, кумитаҳои давлатӣ ва идораҳои марказии Тоҷикистон, аз ҷумла агентҳои дохил кардан мумкин аст.

Ба ҷумлаи мақомоти маҳаллии ҳокимияти иҷроия ҳамаи он мақомоте, ки дар воҳидҳои марзӣ маъмурии Тоҷикистон фаъолият мекунанд, дохил мешаванд. Яъне мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ВМКБ, вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо мебошанд.

Мақомоти ҳокимияти иҷроия аз рӯи характери ваколаташон
а) умумӣ; б) соҳавӣ; в) байнисоҳавӣ; г) махсус
Мақомоти ҳокимияти иҷроияи дорои ваколати умумӣ - вазифаҳои худро нисбат ба ҳама ё қисми баёнғари объектҳои идоракунии, новобаста ба мансубияти идориашон, амалӣ месозанд. Масалан, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ВМКБ, вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо мақомоти ҳокимияти иҷроияи ваколатдори умумӣ мебошанд, ки онҳо роҳбарии самарабахши ҳамаи соҳаҳои хоҷагии халқро таъмин месозанд ва ба иҷроии ин вазифа мувофиқан ба онҳо ваколат дода шудааст, ки ба ҳамаи объектҳои идоракунии ҷумҳурӣ ё воҳидҳои марзи маъмурии дахлдор паҳн мешавад.
Мақомоти ҳокимияти иҷроияи дорои ваколати соҳавӣ - идоракунии давлатиро танҳо дар соҳаи муайян ба иҷро мерасонанд. Ба ҷумлаи чунин мақомот пеш аз ҳама вазоратҳо ва дигар идораҳои давлатии соҳавиро мансуб медонанд. Масалан, Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон сиёсати давлатро танҳо дар соҳаи маориф, Вазорати тандурустӣ бошад - дар соҳаи ҳифзи саломатии омма амалӣ месозанд.
Мақомоти иҷроияи дорои ваколати байнисоҳавӣ - мутобиқи таъйинот ва функсияҳои иҷроемакардагашон фаъолияти мақомоти дигари иҷроияро мутобиқ ё ҳамоҳанг месозанд ва ваколати онҳо аз доираи низоми худ берун барои мадад, фаъолияти идоракунии ва интизоми ягонаро аз рӯи

19. Эътимодномаҳои сарони намояндагҳои дипломатии давлатҳои хориҷиро қабул менамояд; 20. Сарфармондеҳи Олии Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистон мебошад; фармондеҳони қўшунҳои Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистонро таъйин ва озод мекунад; 21. Ҳангоми таҳдиди ҳатари воқеӣ ба амнияти давлат ҳолати ҷангро эълон менамояд ва фармонро ба тасдиқи ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод мекунад; 22. Барои иҷрои уҳдадорӣҳои байналмилалӣ Тоҷикистон Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистонро берун аз ҳудуди он бо ризоияти Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон истифода мебарад; 23. Дар саросари ҷумҳурӣ ва ё дар маҳалҳои алоҳидаи он вазъияти ғайриқонуниро эълон намуда, фармонро ғайриқонуниро ба тасдиқи ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд ва ба Созмони Милалӣ Муттаҳид хабар медиҳад; 24. Масъалаҳои шахрвандиро ҳал мекунад; 25. Паноҳгоҳи сиёсӣ медиҳад; 26. Масъалаҳои бахшиши ҷазоро ҳал мекунад; 27. Бо рутбаҳои олии ҳарбӣ, дипломатӣ, рутбаҳо ва унвонҳои махсус сарфароз мегардонад; 28. Шаҳрвандонро бо мукофотҳои давлатӣ, ҷоизаҳои давлатӣ, нишонҳо ва унвонҳои ифтихории Тоҷикистон сарфароз мегардонад; 29. Ваколатҳои дигареро, ки Конститутсия ва қонунҳо муайян кардаанд, амалӣ менамояд ²⁸ .
Президент дар доираи салоҳияти худ фармон мебарорад ва амр медиҳад, дар бораи вазъи кишвар ба ҷаласаи якҷояи

²⁸ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 ноябри соли 1994.

мекунад ва ба тасдиқи Маҷлиси дахлдори вакилони халқ пешниҳод менамояд;

6. Санадҳои мақомоти ҳокимияти иҷроияро ҳангоми муҳолифати онҳо ба Конститутсия ва қонунҳо бекор мекунад ва ӯ бозмедорад;

7. Раиси Бонки милли ва муовинони ӯро таъйин ва озод мекунад ва фармонро барои тасдиқ ба Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд;

8. Номзатҳои раис, муовинон ва судяҳои Суди конституционӣ, Суди Олӣ, Суди Олии иқтисодиро барои интихоб ва бозхонд ба Маҷлиси милли пешниҳод менамояд;

9. Бо ризоияти Маҷлиси милли Прокурори генералӣ ва муовинони ӯро таъйин ва озод мекунад;

10. Дастгоҳи иҷроияи Президентро таъсис медиҳад;

11. Шӯрои амниятро таъсис ва роҳбарӣ мекунад;

12. Судяҳои суди ҳарбӣ, судҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия ва судҳои иқтисодии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанберо таъйин ва озод мекунад;

13. Раёспурсӣ, интиҳоботи Маҷлиси милли ва Маҷлиси намояндагон ва мақомоти намояндагии маҳаллиро таъйин мекунад;

14. Ба қонунҳо имзо мегузорад;

15. Низомии пулиро муайян менамояд ва маълумотро ба Маҷлиси милли ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд;

16. Ихтиёрдор ва масъули сармояи захиравӣ мебошад;

17. Ба татбиқи сиёсати хориҷӣ роҳбарӣ мекунад, шартномаҳои байналмилалиро имзо ва ба тасдиқи Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд;

18. Сарони намояндагҳои дипломатиро дар давлатҳои хориҷӣ, намояндаҳои ҷумҳуриро дар ташкилотҳои байналмилалӣ таъйин ва озод мекунад;

фаъолияти, ки барои анҷом додани он ташкил карда мешаванд, таъмин месозанд. Ба сифати чунин мақомот, одатан кумитаҳои давлатӣ, комиссияҳои марказӣ (ҷумҳуриявӣ) баромад карда метавонанд.

Мақомоти иҷроияи дорони ваколати махсус - онҳо фаъолияти махсус, вазифаҳои махсус ё функцияҳои махсус (хос) - ро аз рӯйи мабдаи (предмети) фаъолият, новобаста ба мансубияти идорӣ, шакли моликият, тарзу усулҳои ташкилӣ ба амал мебароранд. Масалан, ҳамагуна бозрасиҳо (инспексияҳо), мақомоти амалисозандаи контролӣ ва назоратии маъмуриро гирем, ба онҳо ваколати махсус дар ин ё он доираи идоракунии давлатӣ дода шудааст, ки чунин ваколат баёнғари вазъи ҳукукии ин мақомот мебошад. Масалан, мақомоти назорати барқӣ, зидди сӯхтор, стандартонӣ ва ғайра, ки ҳар яке аз онҳо дорони салоҳияти махсус буда, фаъолияти хосеро дар ҳамаи соҳаҳои идоракунии ба сомон мерасонанд.

Намудҳои шакли ташкили ҳукукии мақомоти ҳокимияти иҷроия

- а) Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- б) вазоратҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- в) кумитаҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- г) кумитаҳо, агентҳо, хадамот, сарраёсатҳои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- д) комиссияҳои ҷумҳуриявӣ;
- ж) мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ;
- з) сарраёсатҳо, идораҳо, кумитаҳо, шӯъбаҳо ва бахшҳо дар сохтори мақомоти ҳокимияти иҷроия ва ё махсус таъсисдодашуда.

Принсипҳои фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроия
1. Принципи мустақилияти ҳокимияти иҷроия; 2. Ягонагии ҳокимияти иҷроия; 3. Мазмуни ба принципи унитаризм асос ёфтани ташкил ва фаъолияти ҳокимияти иҷроия; 4. Принципи қонуният; 5. Принципи муттамарказонӣ ва ғайримуттамарказонӣ; 6. Принципи пурраҳокимиятии халқӣ дар ташкил ва фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроия; 7. Принципи ошкоро будани фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроия; 8. Принципи таъмини ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд; 9. Принципи масъулиятнокӣ.

2. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун субъекти ҳуқуқи маъмурӣ

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун субъекти ҳуқуқи маъмурӣ
Мафҳуми асосӣ
Президент аз калимаи латинӣ «presidents» гирифта шуда, мазмуни сардори давлатро дорад.
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон сарвари давлат ва ҳокимияти иҷроия (Ҳукумат) аст. Президент ҳомии Конститутсия ва қонунҳо, ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, кафили истиқлолияти миллӣ, ягонагӣ ва тамомияти арзӣ, пойдориву бардавомии давлат, мураббагии фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ҳамкориҳои онҳо, риояи шартномаҳои байналмилалӣ Тоҷикистон мебошад.

Президентро шаҳрвандони Тоҷикистон ба тарзи умумӣ, мустақим, баробар ва овоздиҳии пинҳонӣ ба мӯҳлати 7 сол интихоб менамоянд. Шахсе ба номзодии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод шуда метавонад, ки танҳо шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошад, синни ӯ аз 30 кам набуда, дорои таҳсилоти олӣ бошад, забони давлатиро донанд ва дар ҳудуди ҷумҳурӣ на камтар аз 10 соли охир истиқомат дошта бошад. Шахсе ба номзодии Президент ба қайд гирифта мешавад, ки ҳадди ақал 5 фоизи интихобкунандагон ба пешниҳоди номзодии ӯ имзо гузошта бошанд. Як шахс ба вазифаи Президент бештар аз ду мӯҳлат пай дар пай интихоб шуда наметавонад.
Президент наметавонад вазифаи дигарро иҷро намояд, вакили мақомоти намоёндагӣ бошад, ба соҳибкорӣ машғул шавад.
Салоҳияти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
1. Самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳуриро муайян мекунад; 2. Тоҷикистонро дар дохили кишвар ва дар муносибатҳои байналмилалӣ намоёндагӣ мекунад; 3. Вазоратҳо ва кумитаҳои давлатиро таъсис ва барҳам медиҳад; 4. Сарвазир ва дигар аъзои ҳукуматро таъин ва озод мекунад; фармон дар бораи таъин ва озод кардани Сарвазир ва дигар аъзои Ҳукуматро ба тасдиқи ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намоёндагон пешниҳод менамояд; 5. Раисони Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳияро таъин ва озод

намудани салоҳияти мақомоти давлатӣ муқаррар карда шудааст.

Хизматчи давлатӣ - шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки мансаби давлатии хизмати давлатии музднокро дар асоси касбӣ бо мақсади таъмини иҷрои ваколатҳои шахсони мансабдори давлатии ҳокимияти давлатӣ ва амалӣ намудани салоҳияти мақомоти давлатӣ ишғол намудааст.

Хизматчи давлатии сиёсӣ - хизматчи давлатӣ, ки фаъолияти ӯ ба сиёсати умумидавлатӣ вобаста аст ва барои дар амал татбиқ намудани сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон масъул мебошад.

Хизматчи давлатии маъмурӣ - хизматчи давлатӣ, ки уҳдадорҳои мансабии ӯ ба таъмини иҷрои ваколатҳои шахсони мансабдори давлатии ҳокимияти давлатӣ, мансабҳои сиёсии хизмати давлатӣ ва амалӣ намудани салоҳияти мақомоти давлатӣ равона карда шудааст.

Шахси мансабдори давлатӣ - шахси таъйин ё интихобшуда, ки ба таври доимӣ, муваққатӣ ё бо ваколати махсус вазифаи намоёндаи ҳокимияти давлатиро амалӣ менамояд, яъне бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои ваколатҳои амрдиҳӣ нисбати шахсоне мебошад, ки дар тобеияти хизмати ӯ қарор надоранд, инчунин шахсе, ки вазифаҳои ташкилию амрдиҳӣ, маъмурию хоҷагидориро дар мақомоти ҳокимияти давлатӣ, муассисаҳои давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, ҳамчунин дар субъектҳои хоҷагидори давлатӣ ва дигар субъектҳои хоҷагидоре, ки дар онҳо ҳиссаи давлат на кам аз нисфи ташкил медиҳад, ба таври музднок ё бемузд иҷро менамояд ва шахсони ба онҳо баробаркардашуда.

- лоиҳаи қонунҳоро дар бораи муқаррар кардан ва бекор намудани андоз таҳия менамояд ва ба Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод мекунад;

- ризоияти Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистонро оид ба доду гирифтӣ қарзи давлатӣ мегирад;

- дар бобати танзими бозори қоғазҳои қиматнок тадбирҳо меандешад;

- идоракунии қарзи давлатии дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба амал мебарорад;

- ба фаъолияти молиявӣ дар муносибатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо давлатҳои хориҷӣ роҳбарӣ менамояд;

- сиёсати ягонаи нархҳо бо назардошти талаботи иқтисоди бозорӣ таҳия менамояд ва барои дар амал татбиқ намудани он тадбирҳо меандешад.

Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи иҷтимоӣ

Гузaronидани сиёсати ягонаи давлатии иҷтимоӣ, татбиқи ҳуқуқи конституционии шахрвандонро дар соҳаи таъминоти иҷтимоӣ амалӣ мекунад, ба рушди таъминоти иҷтимоӣ ва хайру эҳсон мусоидат менамояд;

- барномаҳои иҷтимоию иқтисодиро ба тасдиқи Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод менамояд;

- дар бобати татбиқи ҳуқуқи шахрвандон ба меҳнат тадбирҳо меандешад;

- барномаҳои таъмини шугли аҳолиро таҳия менамояд ва доир ба татбиқи ин барномаҳо тадбирҳо меандешад;

- пешбурди сиёсати ягонаи давлатии муҳоҷиратро таъмин менамояд;

- дар бобати татбиқи ҳуқуқи шахрвандон барои ҳифзи

саломатӣ ва таъмини некӯаҳолии санитарию эпидемиологӣ тадбирҳо меандешад; - ба ҳалли масъалаҳои оила, падару модарон ва фарзандон мусоидат менамояд, оид ба татбиқи сиёсати ҷавонон тадбирҳо меандешад; - оид ба рушди тарбияи ҷисмонӣ, варзиш ва туризм, инчунин соҳаи табобати курортию санаторӣ ва истироҳатӣ тадбирҳо меандешад ва онҳоро амалӣ менамояд.
Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи илм, фарҳанг, маориф ва тандурустӣ
Доир ба дастгирии давлатии инкишофи илм, фарҳанг, маориф ва тандурустӣ тадбирҳо меандешад ва онҳоро амалӣ менамояд; - пешбурди сиёсати ягонаи давлатиро дар соҳаи илм, фарҳанг, маориф ва тандурустӣ таъмин намуда, самтҳои асосии рушду такомули онҳоро муайян менамояд; - ба рушди забон, адабиёт, санъати касбӣ, танзими анъанаҳо ва расму оинҳо мусоидат менамояд ва муҳофизати ёдгориҳои таърих ва фарҳангро таъмин мекунад.
Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи истифодабарии табиат ва муҳофизати муҳити зист
Пешбурди сиёсати ягонаи давлатиро дар соҳаи истифодаи табиат, ҳифзи муҳити зист ва беҳатарии экологӣ таъмин менамояд; - доир ба татбиқи ҳукуки шаҳрвандон барои муҳити зисти мусоид ва оид ба таъмини беҳбудии экологӣ тадбирҳо меандешад; - фаъолияти мақомоти идоракунии давлатиро дар бобати яқоя гузаронидани чорабиниҳои ҳифзи табиат ва татбиқи барномаҳои экологии аҳамияти ҷумҳуриявӣ ва

БОБИ 11. ХИЗМАТИ ДАВЛАТӢ

1. Мафҳум, низом ва принципҳои хизмати давлатӣ

Мафҳум, низом ва принципҳои хизмати давлатӣ
Дастгоҳи давлатӣ - низоми мақомоти давлатӣ, ки фаъолияти он барои амалӣ намудани вазифа, функсия ва сиёсати давлат равона шудааст.
Мақоми давлатӣ - ҷузъи таркибии дастгоҳи давлатӣ, ки тибқи салоҳият ва сохтори муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳукукӣ ваколати давлатию ҳокимиятиро дар шакли ташкилию ҳукукии ба худ хос амалӣ менамояд.
Мансаби давлатӣ - воҳиди сохтори мақоми давлатӣ, ки дар доираи салоҳияти муқарраркардаи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои амалӣ намудани ҳокимияти давлатӣ, таъмини иҷрои ваколатҳои шахсони мансабдори давлатии ҳокимияти давлатӣ ва салоҳияти мақомоти давлатӣ таъсис дода шудааст.
Мансабҳои давлатии ҳокимияти давлатӣ - мансабҳое, ки Конститутсия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои амалӣ намудани ҳокимияти давлатӣ муқаррар намудаанд.
Мансабҳои давлатии хизмати давлатӣ (мансабҳои сиёсӣ ва маъмурии хизмати давлатӣ) - мансабҳое, ки бо тартиби қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон барои таъмини иҷрои ваколатҳои шахсони мансабдори давлатии ҳокимияти давлатӣ ва амалӣ намудани салоҳияти мақомоти давлатӣ муқаррар карда шудаанд.
Хизмати давлатӣ - фаъолияти касбии хизматчиёни давлатӣ, ки барои таъмини иҷрои ваколатҳои шахсони мансабдори давлатии ҳокимияти давлатӣ ва амалӣ

ноҳия дар рӯзи оғози ҷамоияти Маҷлиси вакилони халқи даъвати нав қатъ мегардад.

Маҷлиси вакилони халқ пеш аз мӯҳлат аз тарафи Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳолатҳои зерин пароканда карда мешавад:

- мунтазам, яъне дар давоми як сол зиёда аз як маротиба иҷро накардани талаботи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо пешниҳоди Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- агар Маҷлиси вакилони халқи аз нав интихобшуда дар давоми як моҳ баъди ифтитоҳи иҷлосияи якумаш мақомоти худро ташкил карда натавонад;

- баргузор нашудани иҷлосия дар давоми ду моҳ, бинобар ҳозир нашудани шумораи зарурии вакилон;

- ҳангоми азнавташкилдихии (ҳамроҳшавии, муттаҳидшавии, табдилдихии, тақсимшавии, ҷудошавии) воҳиди маъмурию ҳудудии дахлдор.

Ваколати Маҷлиси вакилони халқ пеш аз мӯҳлат дар сурати ихтиёран пароканда шудани он низ қатъ мегардад, агар қарор оид ба ин масъала бо тарафдории на камтар аз се ду ҳиссаи шумораи умумии вакилони Маҷлиси вакилони халқ қабул шуда бошад³⁰.

³⁰ Қонуни Конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ» аз 17.05.2004 сол таҳти № 28.

байналмилалӣ доштара ҳамоҳанг месозад, дар бобати рафъи оқибатҳо ва кам кардани хатари сар задани ҳолатҳои ғавқулуддаи ҳислати табиӣ, техногенӣ ва экологӣ дошта тадбирҳо меандешад;

- ҳифз ва истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ, танзими истифодаи табиат ва ҳифзи захираи маъдан ва ашёи хоми Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил менамояд.

Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таъмини қонуният, ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрвандон, мубориза бар зидди ҷинояткорӣ

Дар таҳия ва татбиқи сиёсати давлатии таъмини амнияти шахс, ҷамъият ва давлат чораҳо меандешад;

- доир ба таъмини қонуният ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрвандон дар бобати муҳофизати моликият ва тартиботи ҷамъиятӣ, оиди мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва дигар ҳодисаҳои барои ҷамъият хатарнок тадбирҳо меандешад;

- доир ба таъминоти ташкилӣ, рушд, таҳким бахшидани заминаи моддию техникаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ тадбирҳо меандешад ва онҳоро амалӣ мекунад.

Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таъмини мудофия ва амнияти давлатӣ

Оид ба таъмини мудофия ва амнияти давлатӣ тадбирҳо меандешад;

- қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар воҳидҳои ҳарбиро бо аслиҳа ва техникаи ҳарбӣ, воситаҳои моддӣ, захираҳо ва хизматрасониҳо таъмин мекунад;

- иҷрои барномаҳои мақсадноки давлатӣ ва нақшаҳои тақмили силоҳу аслиҳа, инчунин барномаҳои тайёр кардани шаҳрвандонро аз рӯи ихтисосҳои касби ҳарбӣ таъмин мекунад;

- барои хизматчиёни ҳарбӣ ва дигар шахсоне, ки мувофиқи қонунҳо ба мақсади таъмини мудофия ё амнияти давлат қалб карда мешаванд, кафолати иҷтимоиро таъмин менамояд;

- муҳофизати сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро таъмин менамояд;

- ба мудофияи маданӣ роҳбарӣ мекунад.

Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи сиёсати хориҷӣ ва муносибатҳои байналмилалӣ

Дар амали намудани сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирок менамояд;

- намоёндагии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар давлатҳои хориҷӣ ва ташкилотҳои байналмилалӣ аз ҷиҳати моддӣ таъмин менамояд;

- иҷрои уҳдадориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро мувофиқи шартномаҳои байналмилалӣ таъмин менамояд, инчунин аз ҷониби иштироккунандагони шартномаҳои мазкур ба иҷро расидани уҳдадориҳои онҳоро назорат мекунад;

- ҳуқуқ ва манфиатҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистонро берун аз ҳудуди он ҳимоя менамояд.

- танзим ва назорати давлатиро дар соҳаи фаъолияти иқтисодии хориҷӣ, ҳамкориҳои байналмилалӣ илмӣ-техникӣ ва фарҳангӣ анҷом медиҳад²⁹.

муқаррар намудан ва ба ҷои дигар қўчонидани маркази маъмурии онҳо, мансуб донишҷуи маҳаллоӣ аҳолинишин ба категорияи шаҳрҳои тобеи ҷумҳурӣ ва вилоят, шаҳрак ва деҳа, номгузорӣ ва номивазкунӣ воҳидҳои маъмурию ҳудудӣ ва маҳаллоӣ аҳолинишинро баррасӣ намуда, қарори ҳудро ба мақомоти дахлдор пешниҳод менамояд;

- лоиҳаи Нақшаи генералии шаҳр, маркази маъмурии ноҳия ва маҳаллоӣ аҳолинишинро баррасӣ менамояд, ки он мутабоқи талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод мегардад, Нақшаи минтақавӣ тарҳрезии шаҳр, ноҳия ва Нақшаи умумии сохтмони маркази шаҳр, ноҳия, инчунин нақшаҳои муфассали банақшагирии маҳалло тасдиқ менамояд;

- шартномаҳо оид ба ваколатҳои вогузоршаванда (шартномаи маъмурӣ) ва муштарақ, созишномаҳо доир ба муқаррар намудани муносибатҳо ва ба роҳ мондани ҳамкорӣ бо шаҳрҳои давлатҳои хориҷиро бо тартиби пешбинишудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ ва ҷонибдорӣ менамояд;

– бо тартиби пешбинишудаи қонунгузорӣ нашрияти расмӣ ва дигар воситаҳои ахбори омма, инчунин сомонӣ мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро таъсис дода, тартиб, номгӯӣ маълумот ва масъалаҳое, ки мутабоқи талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сомонӣ ҷойгир карда мешаванд, муайян менамояд;

- дигар ваколатҳоро, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудаанд, амалӣ менамояд.

Асосҳои қатъи ваколати Маҷлиси вакилони халқ

Ваколати Маҷлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Қўҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва

²⁹ Қонуни Конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 12.05.2001 сол таҳти № 28.

оид ба масъалаҳое, ки ба ваколати Маҷлиси вакилони халқ мансубанд, баррасӣ менамояд ва ҳангоми зарурат ба мақомоти дахлдор дар хусуси ба ҷавобгарӣ кашидани шахсони мансабдори онҳо пешниҳод ирсол медорад;

- Дастури Маҷлиси вакилони халқро қабул ва ба он тағйиру иловаҳо ворид менамояд;

- бо пешниҳоди раиси Маҷлиси вакилони халқ комиссияҳои доимӣ, муваққатӣ ва мақомоти дигари Маҷлиси вакилони халқро таъсис медиҳад, низомномаи онҳоро тасдиқ мекунад, ҳайати комиссияҳоро интихоб менамояд ва ҳисоботро оид ба фаъолияти онҳо мешунавад;

- ваколати вакилони Маҷлиси вакилони халқи дахлдорро дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пеш аз мӯҳлат қатъ менамояд;

- санадҳои мақомоти намояндагии маҳаллии ҳокимияти давлатии дахлдори поёниро дар сурати ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат накарданишон бекор мекунад;

- мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарорҳои раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳияро тасдиқ ё бекор мекунад;

- тибқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд тадбирҳои зарурӣ меандешад;

- дар доираи ваколати худ тибқи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон қоидаҳои муайян менамояд, ки барои вайрон намудани онҳо ҷавобгарии маъмурӣ пешбинӣ карда мешавад;

- масъалаҳои тағйир додани сарҳади Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия, таъсис ва барҳам додани воҳидҳои маъмурию ҳудудӣ,

БОБИ 10. МАҚОМОТИ МАҲАЛЛИИ ҲОКИМИЯТИ ДАВЛАТӢ ҲАМЧУН СУБЪЕКТИ ҲУҚУҚИ МАЪМУРӢ

1. Мафҳум ва функсияҳои мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ

Мафҳум ва функсияҳои мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ

Мафҳумҳои асосӣ

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ – мақомоти намояндагии маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ буда, дар доираи салоҳияти худ амал мекунанд.

Мақомоти намояндагии маҳаллии ҳокимияти давлатӣ – Маҷлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия, ки аз тарафи интихобкунандагони Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия интихоб шуда, дар доираи ваколати худ масъалаҳои дорои аҳамияти маҳаллиро ҳал мекунанд.

Иҷлосияи Маҷлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия – шакли асосии фаъолияти мақомоти намояндагии маҳаллии ҳокимияти давлатӣ буда, ба воситаи он ваколати ин мақомот амалӣ мегардад.

Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ – мақомоте, ки дар ҳудуди воҳидҳои маъмурию ҳудудии дахлдор иҷрои Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдори мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро таъмин менамоянд.

Раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия – мақоме, ки ҳокимияти иҷроияро дар ҳудуди воҳидҳои маъмурию ҳудудии дахлдор амалӣ гардонида, ба мақомоти намоёндагии маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ роҳбарӣ менамояд.

Дастгоҳи раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия – сохтори ёрирасон ва таъминкунандаи фаъолияти раис мебошад.

Сохторҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии тобеи раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия – сохторҳои мақомоти иҷроияи маҳаллие, ки дар сохтор ё нақшаи идоракунии мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия қарор надошта, роҳбарони онҳо бевосита аз ҷониби раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешаванд.

Сохтори маҳаллии мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия – воҳиди мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия буда, дар ҳудуди маъмурию ҳудудии дахлдор дар доираи ваколати худ вазифаҳои мақомоти иҷроияи марказиро амалӣ менамояд.

Машварати назди раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия – мақоми машваратии ташкили кори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мебошад, ки барои баррасии масъалаҳои дахлдор даъват карда мешавад.

Вазифа – самти масъулияти мақомоти намоёндагии

минтақаи дахлдорро тасдиқ ва иҷрои онҳоро назорат мекунад;

- андоз ва пардохти маҳаллиро мувофиқи қонун муқаррар мекунад;

- дар доираи қонун тарзи идора ва ихтиёрдорӣ моликияти коммуналии ҳудуди маъмурию ҳудудии дахлдорро муайян менамояд ва истифодаи самараноки онро назорат мекунад;

- дар доираи ваколати худ барномаҳои ҳифзи муҳити зист ва истифодаи оқилонаи сарватҳои табиӣ ҳудуди воҳиди маъмурию ҳудудии дахлдорро тасдиқ ва иҷрои онҳоро назорат мекунад;

- дар доираи ваколати худ барномаҳои мусоидат ба шугли аҳоли ва паст кардани сатҳи камбизоатиро тасдиқ ва иҷрои онҳоро назорат мекунад;

- дар доираи ваколати худ муносибатҳои вобаста ба истифодаи об, замин ва дигар сарватҳои табиӣ тибқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим менамояд;

- Раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳияро, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод намудааст, тасдиқ мекунад;

- ба Раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия ҳангоми мавҷуд будани асос бо овоздиҳии пинҳонӣ ва бо тарафдорӣ на камтар аз се ду ҳиссаи шумораи умумии вакилони Маҷлиси вакилони халқи дахлдор нобоварӣ изҳор намуда, ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи аз мансаб озод намудани ӯ масъала мегузорад;

- ҳисоботи роҳбарони сохтори маҳаллии мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия ва ташкилотҳои дахлдорро

Шумораи вакилони Маҷлиси вакилони халқи дахлдорро Маҷлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия дар доираи меъёрҳои зерин муайян мекунад:

- барои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят ва шаҳри Душанбе – то 70 нафар;

- барои шаҳр ва ноҳия – то 40 нафар;

Маҷлиси вакилони халқ дар сурати интихоб шудани на камтар аз се ду ҳиссаи шумораи умумии муқарраршудаи вакилони он ваколатдор мебошад.

Тартиби интихоби вакилони Маҷлиси вакилони халқро Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи интихоботи вакилон ба Маҷлисиҳои маҳаллии вакилони халқ» танзим менамояд.

Ҳангоми азнавташкिल्диҳии (ҳамроҳшавии, муттаҳидшавии, табдилдиҳии, тақсимшавии ё ҷудошавии) воҳидҳои маъмурию ҳудудӣ вакили Маҷлиси вакилони халқӣ ин воҳиди маъмурию ҳудудӣ вакили Маҷлиси вакилони халқи азнавташкिल्шудае мебошад, ки ба ҳайати он аксарияти интихобкунандагони вакил дохил мешаванд ва то оғози ҷаъолияти иҷлосияи даъвати нав ваколати худро нигоҳ медорад.

Ваколати Маҷлиси вакилони халқ

Маҷлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия чунин ваколат дорад:

- бучети маҳаллиро қабул мекунад, ҳангоми зарурат ба он тағйиру иловаҳо ворид менамояд, иҷрои онро назорат намуда, ҳисоботи онро тасдиқ мекунад;

- роҳҳои инкишофи иқтисодию иҷтимоии маҳалро муайян намуда, барномаҳои рушди иқтисодӣ - иҷтимоии

маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мебошад

Ваколати воғузоршаванда – ваколати Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии болоӣ, ки тибқи санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё дар асоси шартномаи тарафҳо ба ихтиёри мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии дахлдор воғузошта мешавад.

Ваколати муштарак – ваколате, ки барои иҷрои он Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ё дигар мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия ё мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ аз як тараф ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии дахлдор аз тарафи дигар масъулияти муштарак доранд.

Ваколати истисноӣ – ваколате, ки тибқи қонун ба мақомоти намоёндагии маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ тааллуқ дорад ва барои иҷрои он танҳо ин мақомот масъул мебошанд.

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ аз мақомоти намоёндагии маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ иборат мебошанд.

Мақомоти намоёндагии маҳаллии ҳокимияти давлатӣ аз Маҷлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия иборат мебошанд.

Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ аз раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия, сохторҳои мақомоти

ичроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии тобеи раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия ва сохторҳои маҳаллии мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия иборат мебошанд.

2. Принципиҳои фаъолияти мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ

Принципиҳои фаъолияти мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ

- қонуният ва адолати иҷтимоӣ;
- ҳифзи ҳукуку озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- мутобиқати манфиатҳои маҳаллӣ ва умумидавлатӣ;
- ба таври демократӣ, ошкоро ва бо назардошти гуногунандешии сиёсӣ ҳал намудани масъалаҳо;
- масъулият барои натиҷаҳои фаъолияти худ дар назди аҳоли;
- изҳори иродаи аҳоли ба воситаи Маҷлиси вакилони халқи дахлдор;
- мустақилияти мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар ҳалли масъалаҳои ваколати худ;
- ҳатмӣ будани иҷрои санадҳои мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ки дар доираи ваколаташон қабул шудаанд;
- дастаҷамъӣ будани фаъолияти мақомоти намоёндагии маҳаллии ҳокимияти давлатӣ;
- яккасардории фаъолияти мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлай.

Муносибати мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ бо мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ба мақомоти

худидоракунии шаҳрак ва деҳот барои амалӣ намудани вазифаҳои онҳо мусоидат менамоянд ва тибқи санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба онҳо кӯмакҳои молиявӣ ва иқтисодӣ мерасонанд.

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ метавонанд татбиқи баъзе ваколатҳои худро ба мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот вогузоранд.

Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ»

Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ» ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ» дигар санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳукукии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, иборат мебошад.

3. Тартиби ташкили Маҷлиси вакилони халқ

Тартиби ташкили Маҷлиси вакилони халқ

Маҷлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳияро интихобкунандагони воҳидҳои маъмурию ҳудудии дахлдор дар асоси принциpleri умумӣ, баробар, мустақим, бо овоздиҳии пинҳонӣ ба мӯҳлати 5 сол интихоб мекунанд.

Ҳар як шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон аз синни 18 қатъи назар аз миллат, наҷод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил ва молу мулк метавонад вакили Маҷлиси вакилони халқи дахлдор интихоб шавад.

Дар сурати озод шудан аз мансаби давлатӣ, бинобар содир намудани кирдори ғайриқонунӣ, хизматчиӣ давлатӣ аз кафолатҳо ва ҷубронпулиҳое, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» пешбинӣ кардааст, маҳрум мегардад.

Иваз шудани роҳбари мақоми давлатӣ барои бо ташаббуси роҳбари нав қатъ шудани шартномаи (қарордоди) меҳнатӣ асос шуда наметавонад, ба истиснои шартномаи (қарордоди) меҳнатие, ки бо хизматчиёни давлатии сиёсӣ баста мешаванд.

Ҳавасмандгардонии хизматчиӣ давлатӣ

Хизматчиӣ давлатӣ барои дастовардҳои хизматӣ, хизмати бардавому бенуқсон, иҷрои супоришҳои махсусан муҳими давлатӣ ҳавасманд гардонида мешавад.

Намудҳои ҳавасмандгардонӣ ва тартиби бо он сарфароз гардониданро қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамоянд³¹.

БОБИ 12. ВАЗЪИ МАЪМУРИЮ ҲУҚУҚИИ ТАШКИЛОТ, КОРҲОНА ВА МУАССИСА

1. Мафҳум ва намуди ташкилотҳо

Мафҳум ва намуди ташкилотҳо

Ташкилот

Мафҳум

Ташкилот гуфта коллективи кормандон (аз як то чанд ҳазор нафар) – ро меноманд, ки таҳти роҳбарияти

Феҳристи мансабҳои давлатӣ - номгӯи мансабҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар басти қорӣ мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва идорақунӣ барои ба амал баровардани ҳокимияти давлатӣ, таъмини иҷрои ваколатҳои шахсони мансабдори давлатии ҳокимияти давлатӣ ва салоҳияти мақомоти давлатӣ пешбинӣ гардидааст.

Феҳристи хизматчиёни давлатӣ - маҳзани ягонаи маълумот ва иттилоот оид ба теъдоди умумӣ ва ҳайати сифатии хизматчиёни давлатии дастгоҳи давлатӣ, ки дар асоси шарҳи ҳол ва фаъолияти касбии хизматчиёни давлатии алоҳида тартиб дода шуда, тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба маълумоти дорони сирри давлатӣ мансубанд.

Талаботи таҳассусӣ - талаботе, ки бо мақсади муайян кардани тайёрии касбӣ ва мувофиқат ба мансаби мушаххаси давлатии хизмати давлатӣ ба шахрвандон ҳангоми қабул шудан ба хизмати давлатӣ ва хизматчиёни давлатӣ барои ишғоли мансаби баландтари давлатии хизматӣ пешниҳод карда мешавад.

Категорияи мансабҳои маъмурии хизмати давлатӣ - мансабҳои маъмурии хизмати давлатӣ, ки вобаста ба ҳаҷм, хусусият ва доираи уҳдадорӣҳои мансабии хизматчиӣ давлатии маъмурӣ тасниф мешаванд

Уҳдадорӣҳои мансабӣ - уҳдадорӣҳои пешбининамудаи мансаби муайяни давлатӣ, ки ҷавобгӯи мақсад ва вазифаҳои мақомоти давлатӣ буда, хизматчиӣ давлатӣ дар доираи меъёрҳои муқарраркардаи қонун ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ иҷро мекунад.

Одоби хизматчиӣ давлатӣ - маҷмӯи меъёрҳо, принсипҳо ва қоидаҳои рафтори хизматӣ ва ғайрихизматии хизматчиӣ

³¹ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» аз 5.03.2007 сол таҳти № 233.

давлатӣ, ки хислатҳои ахлоқии ғаёлияти касбӣ ва рафтори ӯро дар кор ва ҷомеа таҷассум намуда, арзишҳои эътирофшудаи ахлоқи инсонӣ, талаботи маънавии ҷомеаро нисбат ба хизматчиӣ давлатӣ дар бар мегирад.

Аттестатсия - тартиби муайян намудани мувофиқати хизматчиӣ давлатии маъмурӣ ба мансаби ишғолнамуда бо роҳи баҳодихӣ ба иҷрои уҳдадориҳои мансабӣ, сатҳи дониш, малака ва тайёрии касбӣ.

Озмун - тартиби интихоби номзадҳо барои ишғоли мансабҳои холии маъмурии хизмати давлатӣ бо роҳи муайян намудани дараҷаи мутобикати онҳо ба талаботи таҳассуси мансаби ишғолшаванда.

Баҳодихии ғаёлияти хизматчиӣ давлатӣ - тартиби муайян кардани натиҷаҳои ғаёлияти хизматчиӣ давлатӣ бо роҳи гузаронидани сӯҳбат дар бораи нишондиҳандаҳои иҷрои уҳдадориҳои мансабӣ дараҷаи комёб шудан ба натиҷаҳои пешбинишудае, ки ба мақсаду вазифаҳои мақоми давлатӣ ва воҳиди сохтори он мувофиқат мекунад.

Дастурамали мансабӣ - санаде, ки номгӯи мансаби давлатӣ, талаботи таҳассуси мушаххас нисбат ба ишғолкунандагони мансаби мазкур, уҳдадориҳои мансабӣ, ҳуқуқ ва масъулияти хизматчиӣ давлатиро пешбинӣ мекунад.

2. Низом ва принципҳои асосии хизмати давлатӣ

Низом ва принципҳои асосии хизмати давлатӣ

Низоми хизмати давлатӣ

Ба низоми хизмати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил мешаванд:

- хизмати давлатии шаҳрвандӣ;

- суғуртаи ҳатмии давлатӣ барои беморӣ ё гум кардани қобилияти меҳнатӣ, ғавт ё расондани зарар ба саломатӣ ва молу мулки ӯ хангоми иҷрои уҳдадориҳои мансабӣ;

- таъмини нафақа тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- таъмини нафақаи хизматчиӣ давлатӣ дар ҳолати ғавти хизматчиӣ давлатӣ ба аъзои оилаи ӯ, ки тахти саробониаш қарор доранд;

- хатман гирифтани розигии хизматчиӣ давлатӣ хангоми гузаронидан ба мансаби дигар (ғайр аз ҳолатҳои пешбини-намудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон);

- ҳимояи хизматчиӣ давлатӣ, аъзои оила ва наздикони ӯ аз зӯроварӣ, таҳдид ва дигар кирдорҳои ғайриқонунии вобаста ба иҷрои уҳдадориҳои мансабӣ;

- таъмини имконияти баландравии мансабӣ;

- ҷуброни зарар хангоми пурра ё қисман гум кардани қобилияти меҳнатӣ;

Хароҷоти вобаста ба сафарҳои хизматӣ, ҷойивазкунӣ (ротатсия), гузаронидан ба мақоми давлатии воқеъ дар маҳалли дигар (вилоят, шаҳр, ноҳия), инчунин хароҷоти нақлиёт ва манзили хизматчиӣ давлатӣ вобаста ба чунин гузариш ҷуброн карда мешаванд.

Хароҷот вобаста ба ҳолатҳое, ки моддаи 34 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» пешбинӣ менамояд, аз ҳисоби маблағҳои буҷети дахлдор сурат мегирад.

Қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои хизматчиӣ давлатӣ кафолатҳои дигарро низ пешбинӣ карда метавонанд.

Дар сурати вафоти хизматчиӣ давлатӣ ба аъзои оилаи ӯ дар ҳаҷми панҷ музди моҳонаи меҳнат аз ҷои қори охиринаш кӯмакпулии яқвақта дода мешавад.

- танбеҳи қатъӣ;
- то як сол мавқуф гузоштани додани рутбаи тахассусии навбатӣ;
- ба мансаби паст гузаронидан;
- аз мансаб озод кардан.

Бо мақсади чамъ овардан ва сан ҷиши маълумот дар бораи кирдори интизомии содирнамудаи хизматчиӣ давлатӣ аз тарафи роҳбари мақоми давлатӣ сан ҷиши хизматӣ таъйин карда мешавад. Санҷиши хизматӣ метавонад бо талаби хизматчиӣ давлатӣ низ гузаронида шавад.

Тартиби гузаронидани санҷиши хизматӣ ва ба ҷавобгариӣ интизомӣ кашидани хизматчиӣ давлатӣ аз тарафи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешаванд.

Татбиқи ҷазоҳои интизомие, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи хизмати давлатӣ, Кодекси меҳнат ва дигар санадҳои қонунгузориӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ нагардидаанд, манъ аст.

Кафолатҳо барои хизматчиӣ давлатӣ

Ба хизматчиӣ давлатӣ кафолатҳои зерин дода мешавад:

- шароити корӣ барои таъмини и ҷрои уҳдадорӣҳои мансабӣ;
- музди меҳнат, аз ҷумла мукофотпулӣ, кӯмакпулӣ, иловапулӣ, ҷубронпулӣ ва изофапулӣ;
- рухсатии ҳарсолаи пардохтшаванда ва дигар рухсатӣҳои муқаррарнамудаи қонунгузориӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- таҳсил ва баланд бардоштани дараҷаи тахассус бо нигоҳ доштани музди меҳнат, мансаби ишғолнамуда ё мансаби ба он баробар, бо тартиби муайяннамудаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар тамоми давраи таҳсил;

- хизмати давлатии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ;
- хизмати давлатии ҳарбӣ.

Хизмати давлатии шаҳрвандӣ ҳамчун фаъолияти касбии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мансабҳои давлатии хизмати давлатӣ тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» ба амал бароварда мешавад.

Хизмати давлатии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ фаъолияти касбии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мансабҳои давлатии хизмати давлатии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ буда, ба таъмини қонуният, амният, тартиботи ҳуқуқӣ, ҳифзи ҳуқуқ, озодиҳои инсон ва шаҳрванд, инчунин мубориза бар зидди ҷинояткорӣ нигаронида мешавад.

Хизмати давлатии ҳарбӣ фаъолияти касбии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мансабҳои давлатии хизмати давлатии мақомот ва ҷузъу томҳои ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар кӯшунҳо ва сохторҳои ҳарбӣ буда, ба таъмини мудофия ва амнияти давлат нигаронида мешавад.

Хизмати давлатии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва хизмати давлатии ҳарбӣ мувофиқи қонунгузориӣ дахлдори соҳавӣ, бо назардошти принципҳо ва муқаррароти умумии Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» ба танзим дароварда мешаванд.

Доираи амали Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ»

Амали Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» нисбат ба хизматчиёни давлатии сиёсӣ ва хизматчиёни давлатии маъмурӣ, ки мансабҳои давлатии хизмати давлатиро дар мақомоти зерини давлатӣ ишғол менамоянд, татбиқ мегардад:

- Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Дастгоҳи Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Дастгоҳи Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Палатаи ҳисоби Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои он;
- дастгоҳҳои судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Дастгоҳи он;
- Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- мақомоти назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- вазоратҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои онҳо;
- кумитаҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои онҳо;
- мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои ҳарбӣ (барои хизматчиёни давлатии шаҳрвандӣ);
- дастгоҳи Комиссияи марказии интиҳобот ва раёйпурсии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- идораҳои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои онҳо;
- мақомоти дигари марказии ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сохторҳои онҳо;
- намояндагҳои доимии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ташкилотҳои байналмилалӣ, байнидавлатӣ (байниҳукуматӣ);
- мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Принсипҳои асосии хизмати давлатӣ

Хизмати давлатӣ ба принсипҳои зерин асос меёбад:

Ҷумҳурии Тоҷикистон шомил гардад, агар қонунгузорӣ ё шартномаҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигарро пешбинӣ накарда бошанд;

- дар идораи фаъолияти ҷамъияти хоҷагидор ё дигар ташкилоти тичоратӣ иштирок кунад, аз ҷумла ба ҳайати мақомоти идоракуни ташкилоти тичоратӣ, ки узвият дар онҳо бе изҳори иродаи махсуси фардӣ ғайриимкон аст, ба истиснои ҳолатҳое, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ кардааст;

- дар бонкҳои хориҷие, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷойгир шудаанд, суратҳисобҳо кушояд ва пасандозҳо дошта бошад, пули нақд ва ашёи киматнокро нигоҳ дорад, дигар воситаҳои молиявӣ ва моликият дар хориҷа дошта бошад ва (ё) аз онҳо истифода барад;

- ба фаъолияти мақомоти дигари давлатӣ, ки ба доираи ваколати мансабиаш дохил нест, даҳлат намояд;

- дигар маҳдудиятҳои пешбиниамудай қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро вайрон намояд.

Ҷавобгари интизомии хизматчи давлатӣ

Роҳбари мақоми давлатӣ, ки ҳуқуқи ба мансаб таъйин ва аз мансаб озод намуданро дорад, ба хизматчи давлатӣ барои кирдори интизомии содиринамудааш, ҳамчунин барои риоя накардани талаботи Кодекси одоби хизматчи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва кодексҳои соҳавии одоби хизматчи давлатӣ, роҳ додан ба бархурди манфиатҳо ҳангоми адои хизмати давлатӣ ва ё дигар кирдорҳои баву ҷудоварандаи коррупсия, ки дорои аломатҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё ҷиноят намебошанд муҷозоти зерини интизомиро татбиқ менамояд:

- сарзаниш;
- танбех;

- сатҳи касбӣ ва таҳассусии худро барои иҷрои самараноки уҳдадориҳои мансабӣ баланд бардорад;
- мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» савганд ёд кунад.

Уҳдадориҳои мушаххаси хизматчиӣ давлатӣ, ки аз уҳдадориҳои асосӣ бармеоянд, тибқи талаботи таҳассусӣ муайян карда шуда, дар дастурамалҳои мансабие, ки аз тарафи роҳбарони мақомоти давлатии дахлдор тасдиқ карда мешаванд, инъикос мегарданд. Қоидаҳои таҳияи дастурамалҳои мансабии хизматчиёни давлатии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи мақомоти ваколатдори соҳаи хизмати давлатӣ тасдиқ карда мешаванд;

Уҳдадориҳои хизматчиёни давлатии сиёсӣ бо дигар санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон низ муқаррар карда мешаванд.

Маҳдудиятҳо вобаста ба хизмати давлатӣ

Хизматчиӣ давлатӣ ҳуқуқ надорад:

- бе иҷозати Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мукофот, унвонҳои фахрӣ ва махсуси давлатҳои хориҷӣ ва ташкилотҳои байналмилалиро қабул намояд;
- ҳангоми иҷрои ваколатҳои мансабӣ аз хизматрасониҳои шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқӣ ба манфиати шахсӣ истифода барад;
- дар дигар амалҳо, аз ҷумла корпартоиҳо, ки фаъолияти мақомоти давлатӣ ва иҷрои уҳдадориҳои мансабиро халалдор месозанд, иштирок намояд;
- ба ҳайати мақомоти идоракунии, шӯроҳои нозирон ё парасторон, мақомоти дигари ташкилотҳои ғайри тижоратии хориҷӣ ва воҳидҳои сохтории онҳо дар ҳудуди

- волоияти Конститутсия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- афзалияти ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- ягонагии низоми хизмати давлатӣ, новобаста аз таҷзияи ҳокимияти давлатӣ ба ҳокимияти қонунгузор, иҷроия ва судӣ;
- садоқат ба Ватан ва ба халқи Тоҷикистон;
- инсондӯстӣ ва адолати иҷтимоӣ;
- хусусияти дунявӣ доштани хизмати давлай;
- ғайриҳизбӣ будани хизматчиёни давлатии мақомоти дахлдори давлатӣ, ки тибқи Конститутсия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардидаанд;
- шаффофият дар хизмати давлатӣ, ба ҷуз фаъолияти, ки сирри давлатӣ ва дигар сирри бо қонун ҳифзшазандаро ташкил медиҳад;
- касбият ва салоҳиятнокии хизматчиӣ давлатӣ;
- ихтиёрӣ ва дастрас будани хизмати давлатӣ;
- ҳисоботдиҳанда будани хизматчиӣ давлатӣ;
- устувории ҳайати шахсии мақоми давлатӣ;
- баландравии мансабии хизматчиӣ давлатӣ дар асоси қобилият, истеъдод, тайёрии касбӣ ва талаботи таҳассусӣ;
- баҳодихӣ ба фаъолияти хизматчиӣ давлатӣ дар асоси дастовардҳои хизматӣ.

Хизмати давлатӣ инчунин ба дигар принципҳо, ки ба қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон мухолифат надоранд, асос ёфта метавонад.

Одоби хизматчиӣ давлатӣ

Одоби хизматчиӣ давлатӣ бо Кодекси одоби хизматчиӣ давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, кодексҳои соҳавии одоби хизматчиӣ давлатӣ, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар

бораи хизмати давлатӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим дароварда мешавад.

Кодекси одоби хизматчиӣ давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва кодексҳои соҳавии одоби хизматчиӣ давлатӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешаванд.

3. Феҳристи мансабҳои давлатӣ ва категорияҳои мансабҳои давлатии хизмати давлатӣ

Феҳристи мансабҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро мансабҳои давлатии ҳокимияти давлатӣ, мансабҳои сиёсӣ ва маъмурии хизмати давлатӣ ташкил медиҳанд.

Барои хизматчиёни давлатии сиёсӣ категорияи мансабҳои давлатӣ муқаррар карда намешавад.

Категорияи мансабҳои давлатӣ барои хизматчиёни давлатӣ:

- категорияи олий;
- категорияи якум;
- категорияи дуюм;
- категорияи сеюм;
- категорияи чорум;
- категорияи панҷум;
- категорияи шашум;
- категорияи ҳафтум.

Таснифи мансабҳои маъмурии хизмати давлатӣ ба категорияҳо дар Феҳристи мансабҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ карда мешавад.

Қабул шудан ба хизмати давлатӣ

Ба мансабҳои сиёсии хизмати давлатӣ қабул шудани шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқи тартиби

- мурочиати шаҳрвандонро тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ баррасӣ намуда, аз рӯи онҳо чораҳои дахлдор андешад;

- интизоми давлатӣ ва хизмати роия намояд;

- меъёрҳои муқаррарнамудаи Кодекси одоби хизматчиӣ давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дастури ҷаъолияти худ қарор дода, ҳолатҳои бархӯрди манфиатҳоро ҳангоми иҷрои уҳдадорӣҳои мансабӣ истисно намояд;

- фармон, фармоиш ва амрҳои роҳбарон, қарор ва дастури мақомоти болоӣ ва шахсони мансабдорро, ки дар доираи ваколати онҳо дода шудаанд, иҷро намояд;

- сирри давлатӣ ва сирри дигари бо қонунҳо ҳифзшавандаро, аз ҷумла баъди қатъи хизмати давлатӣ, дар давоми мӯҳлати муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ нигоҳ дорад;

- ҳангоми иҷрои уҳдадорӣҳои мансаби маълумотро дар бораи ҳаёти шахсӣ, шаъну шарафи шаҳрвандон махфӣ нигоҳ дорад, аз онҳо пешниҳод намудани ҷунин маълумотро талаб накунад (ба истиснои мавридҳои муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон);

- ҳифзи моликияти давлатиро таъмин намояд;

- агар манфиати шахсии хизматчиӣ давлатӣ барои иҷрои уҳдадорӣҳои мансабӣ монеа гардад, ё ба манфиати давлатӣ муҳолифат кунад ва ё боиси дигар ҳолатҳои бархӯрди манфиатҳо гардад, бояд ба роҳбари мақоми давлатӣ, ки барои таъйин ва озод намудани ӯ аз мансаб салоҳият дорад, хабар диҳад;

- аз рӯзи гирифтани иттилооти расмӣ дар бораи қатъ намудани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё соҳиб шудан ба шаҳрвандии давлати дигар ба роҳбари мақоми давлатӣ, ки ҳуқуқи ба мансаб таъйин ва аз мансаб озод намуданро дорад, хабар диҳад;

- ба тайёркунӣ, азнавтайёркунӣ, такмили ихтисос ва таҷрибаомӯзӣ дар муассисаҳои таълимии дахлдор аз ҳисоби маблағҳои бучети давлатӣ фаро гирифта шавад;

- ба фаъолияти илмиву эҷодӣ ва омӯзгорӣ машғул шавад;

- бо маводе, ки ба адои хизмати давлатии ӯ дахл дорад, аз ҷумла парвандаи шахсӣ бемамоният шинос шавад;

- дар хизмати давлатӣ, бо назардошти таҳассус, қобилияти касбӣ ва сатҳи иҷрои уҳдадорихои мансабии худ, баланд равад;

- дар сурати айбдоркунии беасос гузаронидани санчиши хизмати ро талаб намояд ва бо натиҷааш шинос шавад;

- бо ташаббуси худ фаъолиятро дар хизмати давлатӣ қатъ намояд;

- тибқи талаботи қонунгузорӣ бо нафақа таъмин гашта, аз ҳифзи иҷтимоӣ ва ҳуқуқӣ бархурдор бошад;

- оид ба такмили хизмати давлатӣ ба мақоми давлатие, ки дар он фаъолият мекунад, инчунин ба мақомоти давлатии болоӣ ва шахсони мансабдори он тақлиф пешниҳод намояд.

Ҳуқуқҳои хизматчиёни давлатии сиёсӣ бо дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон низ муайян карда мешаванд.

Уҳдадорихои асосии хизматчиин давлатӣ

Хизматчиин давлатӣ уҳдадор аст:

- Конститутсия, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя намояд;

- ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, инчунин ҳуқуқ ва манфиатҳои шахсони ҳуқуқиро риоя, ҳифз ва эҳтиром намояд;

муқаррарнамудаи Конститутсия, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Ба мансабҳои маъмурии хизмати давлатӣ шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба синни 18 расидаанд, ба талаботи таҳассусии муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат меkunанд, метавонанд қабул шаванд.

Ҳангоми ба мансабҳои маъмурии хизмати давлатӣ қабул шудани шаҳрвандон ба ғайр аз ҳуҷҷатҳои пешбиниамудаи моддаи 26 Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин ҳуҷҷатҳои зеринро пешниҳод менамоянд:

- аризаи шахсӣ;

- эълония дар бораи даромадҳо ва вазъи молумулкии худ;

- маълумоти тиббӣ дар бораи вазъи саломатӣ;

- ҳуҷҷатҳои дигаре, ки қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба хусусияти мансабҳои давлатии хизмати давлатӣ пешбинӣ намудаанд.

Шаҳрванд ба хизмати давлатӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» қабул карда шуда, бо ӯ шартномаи (қарордоди) меҳнатӣ баста мешавад, ки намунаи онро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ менамояд.

Шаҳрванде, ки ба хизмати давлатӣ қабул шудааст, бояд дар мӯҳлати на дертар аз понздаҳ рӯз баъди ба хизмати давлатӣ дохил шудан ҳиссаи дар сармояи оинномавии (шариконаи) ташкилотҳои тиҷоратӣ доштаашро ба шахси дигар бо ҳуқуқи идораи ба боварӣ асосёфта диҳад.

Асосҳои қатъ шудани хизмати давлатӣ
Хизмати давлатӣ ғайр аз асосҳои пешбиникардаи Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавридҳои зерин қатъ мегардад: - истеъфои хизматчиӣ давлатии сиёсӣ; - расидан ба синни ниҳоии хизмати давлатӣ; - қатъ намудани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соҳиб шудан ба шаҳрвандии давлати дигар ё тарки доимии Ҷумҳурии Тоҷикистон; - гирифтани нафақаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ё давлати хориҷӣ; - вайрон намудани тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба танзими анъана ва ҷашну маросимҳо; - эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукми айбдоркунии суд; - эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд дар бораи маҳдуд намудани қобилияти амал ё ғайри қобили амал эътироф шудани хизматчиӣ давлатӣ; - риоя накардани маҳдудиятҳои, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» пешбинӣ намудааст; - ҳолатҳои дигаре, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудаанд. Аз мансаби давлатӣ озод намудани хизматчиӣ давлатӣ аз тарафи роҳбари мақоми давлатӣ, ки ҳуқуқи ба мансаби давлатии хизмати давлатӣ таъйин ва озод карданро дорад, мувофиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.
Синни ниҳоии дар хизмати давлатӣ будан
Синни ниҳоии дар хизмати давлатӣ будан барои занон то 58-солагӣ ва барои мардон то 63-солагӣ мебошад.

Роҳбари мақоми давлатӣ метавонад баъди мувофиқа бо мақоми ваколатдори соҳаи хизмати давлатӣ бо қарори (амри) худ мӯҳлати дар хизмати давлатӣ будани хизматчиӣ давлатии ба синни ниҳой расидаро то ду сол дароз намояд. Дар ин сурат бо хизматчиӣ давлатӣ шартномаи (қарордоди) мӯҳлатноки меҳнатӣ баста мешавад.
Истеъфои хизматчиӣ давлатии сиёсӣ
Истеъфо қатъ ёфтани хизмати давлатӣ мувофиқи аризаи хаттии хизматчиӣ давлатии сиёсӣ буда, асоси он монеаи сиёсӣ барои минбаъд ишғол намудани мансаби сиёсии хизмати давлатӣ мебошад. Истеъфо аз тарафи мақоми давлатии ваколатдор қабул ё рад карда мешавад. Дар сурати рад кардани истеъфо хизматчиӣ давлатии сиёсӣ бояд иҷрои уҳдадориҳои мансабиашро давом диҳад ва ё бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ дар бораи бо хоҳиши худ аз мансаби сиёсии хизмати давлатӣ озод кардани муроҷиат намояд.
4. Вазъи ҳуқуқии хизматчиӣ давлатӣ
Вазъи ҳуқуқии хизматчиӣ давлатӣ
Ҳуқуқҳои хизматчиӣ давлатӣ
Хизматчиӣ давлатӣ ҳуқуқ дорад: - дар доираи ваколатҳои худ дар баррасии масъалаҳо ва қабули қарор иштирок намуда, иҷрои онҳоро аз тарафи мақомоти дахлдор ва шахсони мансабдор талаб намояд; - иттилоот ва маводи барои иҷрои ваколат ва уҳдадориҳои мансабиаш заруриро бо тартиби муқарраргардида талаб карда гирад; - муайян намудани доираи уҳдадориҳои мансабиашро аз роҳбари худ талаб намояд;

мансабдоре, ки барои баррасии парванда дар ҷойи зисти он шахс ваколатдор мебошанд, боздошта мешавад ³⁶ .
Ҳолатҳое, ки ҷавобгарии маъмуриро сабук мекунад
Ҳолатҳои зерин ҷавобгарии маъмуриро сабук мекунад: - софдилона пушаймон шудани шахсе, ки ҳуқуқвайронкунии маъмуриро содир кардааст; - ихтиёран хабар додани шахс дар бораи аз ҷониби ӯ содир шудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ; - оқибатҳои зарарноки ҳуқуқвайронкунии маъмуриро бартараф кардани шахси гунаҳгор, ихтиёран ҷуброн намудани товони зарар ва ё бартараф намудани зарари расонидашуда; - содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар ҳолати ҳаяҷони саҳти рӯҳӣ (аффект) ё бинобар ҳолатҳои вазнини ҳаёти шахсӣ, оилавӣ ва ё ҳолатҳои дигар; - содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз ҷониби шахси ноболиғ; - содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз ҷониби зани ҳомила ё зане, ки кӯдаки хурдсол дорад ё шахсе, ки ҳудаш кӯдаки то ҳаҷдаҳсоларо танҳо тарбия мекунад; - содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ таҳти таъсири таҳдид, маҷбуркунӣ ё вобастагии хизматӣ, моддӣ ва ё вобастагии дигар; - бори аввал содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурии қамаҳамият; - содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳангоми баромадан аз ҳадди зарурати ниҳой, таваккали асоснок. Судя, мақомоти ваколатдори давлатӣ (шахси мансабдор)

³⁶ Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон 31.12.2008 сол таҳти № 455.

мақомоти худ қарор дошта, амволи ҷудогонаро дар ҳуқуқи моликияти, ҳуқуқи идораи оперативӣ доро мебошад ³² .
Намудҳои ташкилот
• Корхона; • Муассиса.
Корхона ташкилотест, ки барои истеҳсоли неъматҳои моддӣ ва хизматрасонӣ таъсис дода мешавад. Муассиса бошад – барои тавлидоти арзишҳои махсуси характери истеҳсоли ва моддинадошта.
Асосҳои вазъи маъмурӣ – ҳуқуқии корхона ва муассиса
Корхона ҳамчун объекти ҳуқуқ маҷмаи ғайриманкули молумулкиёе эътироф карда мешавад, ки дар фаъолияти соҳибкорӣ истифода мегардад. Корхона субъекти муносибати хоҷагидорӣ ба шумор рафта, ба тариқи муқарраргардидаи қонунгузорӣ дар шаклҳои ташкилию ҳуқуқии гуногун аз рӯи аломатҳои соҳавӣ ва истеҳсолию хусусияти технологӣ таъсис дода мешавад.
Намуди корхонаҳо аз рӯи шакли ташкилию ҳуқуқӣ
1) ширкату ҷамъиятҳои хоҷагидорӣ (м.м. 69 – 114 Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон); 2) кооперативи истеҳсоли (м.м.115 – 120 Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон); 3) корхонаҳои воҳиди давлатӣ ва коммуналӣ (м.м. 120 – 123 Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон)³³.

³² Ниг. ба: Административное право: Учебник / Под ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова. М: Юрист, 1999. С.231.

³³ Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24.12.2022 сол таҳти № 1918.

Муассиса
Ташкилоте, ки молик барои амалӣ гардондани вазифаҳои идоракунӣ, иҷтимоию фарҳангӣ ва ё вазифаҳои дигари дорои хусусияти ғайритиҷоратӣ таъсис дода, онро пурра ё қисман маблағгузорӣ мекунад, муассиса доништа мешавад.
Намудҳои муассисаҳо вобаста ба фаъолият
- муассисаҳои соҳаи маориф (донишгоҳҳо, академияҳо, донишқадаҳо, клечҳо, курсҳо, марказҳои таълимӣ, пажуҳишгоҳҳо, гимназияҳо, литсейҳо, мактабҳо, боғчаҳои бачагона ва ғ.); - муассисаҳои соҳаи фарҳанг (коҳҳо ба монанди коҳи «Ваҳдат», «Борбад», биноҳои миллӣ, маданӣ, хонаҳои эҷодӣ, театрҳо, кинотеатрҳо, толорҳои консертӣ, филармонияҳо, Китобхонаҳо, музейҳо, намоишгоҳҳо ва ғ.); - муассисаҳои соҳаи тандурустӣ (касалхонаҳо, дармонгоҳҳо, амбулаторияҳо, госпиталҳо ва ғайра); - соҳаи илм (академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, пажуҳишгоҳҳои илмӣ – тадқиқотӣ, марказҳои илмӣ, лабораторияҳо, майдонҳо ва озмоишгоҳҳои илмӣ, шабакаҳои илмӣ ва ғ.); - корҳои хориҷӣ (сафоратхонаҳо, консулгариҳо, намояндагии савдо ва ғ.); - дигар намуди муассисаҳо.

махсуси техникаи низоми худкори идоракунӣ дар соҳаи нақлиёт сабт шудаанд ё боиси расонидани зарари сабук ба саломатии ҷабрдида гардидаанд); - дар соҳаи моликияти зехнӣ; - дар соҳаи энергетика ва истифодаи захираҳои энергетикӣ; - дар соҳаи бехатарии иншоотҳои гидротехникӣ; - дар соҳаи саноат, фаъолияти меъморию шаҳрсозӣ ва сохтмон; - дар соҳаи қонунгузорию бонкӣ; - дар соҳаи қонунгузорию зиддиинҳисорӣ; - дар соҳаи қонунгузорию гумрук; - дар соҳаи қонунгузорию андоз; - вобаста ба коррупсия. Дар сурати давомнок будани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳисоби мӯҳлатҳои пешбиниамудаи қисмҳои 1 ва 2 моддаи 33 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯзи ошкор шудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз мегардад. Ҳангоми рад кардани оғози парвандаи ҷиноятӣ ё қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ, агар дар ҳаракатҳои шахс аломатҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мавҷуд бошад, дар ин ҳолат ҳисоби мӯҳлати пешбиниамудаи қисми якуми ҳамин модда аз рӯзи қабули қарор дар бораи рад кардани оғози парвандаи ҷиноятӣ ё қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ оғоз меёбад. Дар сурати қонунгардонидани дархости шахсе, ки парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбати ӯ баррасӣ мешавад, дар хусуси баррасии парванда дар ҷойи зисти ӯ муддати даъвои ба ҷавобгарию маъмурӣ кашидани шахс аз лаҳзаи қонунгардонидани дархост то лаҳзаи воридшавии маводи парванда ба судя, мақомоти давлатӣ ва ё шахси
--

Чавобгари маъмури шахрванди хориҷӣ, шахси бешахрванд ва шахси ҳуқуқии хориҷӣ

Шахрванди хориҷӣ, шахси бешахрванд ва шахси ҳуқуқии хориҷии (намояндагию филиалҳои онҳо ва ғайра) воқеъ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба истиснои шахрванди хориҷии ҳуқуқи дахлнопазирии (масунияти) дипломатӣ дошта, барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тибқи асосҳои умумӣ ба чавобгари маъмурӣ кашида мешаванд.

Чавобгари маъмурӣ нисбати шахрванди хориҷии дахлнопазирии (масунияти) дипломатӣ дошта, тибқи санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофнамудаи Тоҷикистон татбиқ карда мешавад.

Мӯҳлати ба чавобгари маъмурӣ кашидан

Агар аз рӯзи содир шудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ се моҳ гузашта бошад, ба истиснои ҳуқуқвайронкунии маъмури пешбининамудаи қисми 2 моддаи 33 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон, шахс ба чавобгари маъмурӣ кашида намешавад.

Агар аз рӯзи содир шудани ҳуқуқвайронкунии маъмури зерин шаш моҳ гузашта бошад, шахс ба чавобгари маъмурӣ кашида намешавад:

- вобаста ба ҳифзи саломатӣ, вазъи санитарияу эпидемиологии аҳоли;
- дар соҳаи ҳифзи меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли;
- дар соҳаи истифодаи замин;
- дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва истифодаи захираҳои табиӣ;
- вобаста ба қоидаҳои беҳатарии ҳаракат дар роҳ (ҳуқуқвайронкунии маъмури, ки тавассути воситаҳои

БОБИ 13. ҲУҚУҚВАЙРОНКУНИИ МАЪМУРӢ

Мафҳуми ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ

Мафҳум

Ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ кирдори (амал ё беамалии) зиддиҳуқуқӣ ва гунаҳкоронаи шахси воқеӣ, мансабдор ё ҳуқуқӣ мебошад, ки содир намудани он тибқи тартиби муқаррарнамудаи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури (минбаъд – КҲМ) Ҷумҳурии Тоҷикистон боиси чавобгари маъмурӣ мегардад. Ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қасдан ё аз беэҳтиётӣ содир карда мешавад.

Беамалӣ дар он сурат ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дониста мешавад, ки дар қонун ё дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон уҳдадории шахс дар хусуси бо амалҳои худ бартараф кардани фарорасии ин ё он оқибатҳо пешбинӣ шуда бошад.

Шахс барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба шарте гунаҳкор дониста намешавад, ки кирдори (амал ё беамалии) зиддиҳуқуқии вай гумроҳона содир шуда бошад ва ӯ сар задани ин гумроҳиро пешбинӣ карда натавониста бошад.

Шахси ҳуқуқӣ барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба шарте ба чавобгари маъмурӣ кашида мешавад, ки барои риояи меъёру қоидаҳое, ки тибқи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон барояшон чавобгари маъмурӣ пешбинӣ гардидааст, имконият доштани муқаррар шуда бошад, вале ӯ барои риояи онҳо на ҳамаи чораҳоро андешидааст.

Ба шахси ҳуқуқӣ таъйин кардани ҷазои маъмурӣ шахси воқеии гунаҳгорро ба сабаби ҳуқуқвайронкунии мазкур аз чавобгари маъмурӣ озод намекунад ва ҳамзамон ба

ҷавобгарии маъмурӣ ва ё ҷиноятӣ кашида шудани шахси воқеӣ шахси ҳуқуқиро аз ҷавобгарии маъмурӣ ба сабаби ин ҳуқуқвайронкунӣ озод намекунад.

Қасдан содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ

Агар шахси ҳуқуқвайронкунии маъмуриро содиркарда хусусияти зиддиҳуқуқӣ доштани кирдори (амал ё беамалии) худро донад, оқибати зарарноки онро пешбинӣ карда, чунин оқибатро хоҳад ё дидаю дониста ба содиршавии он роҳ дода бошад, ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қасдан содиршуда эътироф мегардад.

Аз беэҳтиётӣ содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ

Ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба шарте аз беэҳтиётӣ содиршуда эътироф мегардад, ки шахси онро содиркарда эҳтимоли оқибати зарарноки кирдори (амал ё беамалии) худро пешакӣ донад, вале бе асосҳои кофӣ, бепарвоёна ё худбоварона ба пешгирии чунин оқибатҳо умед бандад ё эҳтимоли ба вуқӯъ пайвастании чунин оқибатро пешбинӣ накарда бошад, ҳарчанд мебоист ва мумкин буд онро пешбинӣ намояд, инчунин ғайриқонунӣ будани кирдори худро бояд медонист.

Зарурати ниҳой

Кирдори шахс ба шарте ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ эътироф карда намешавад, ки онро аз ноилоҷӣ содир карда бошад.

Зарурати ниҳой, расонидани зарар барои рафъи хавфест, ки бевосита ба манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи давлат, ҷамъият ва шахс таҳдид мекунад, яъне дар ин ҳолат бо дигар тарзу восита рафъи он хавф имконопазир гардад ва зарари расонида нисбат ба зарари баргарафшуда камтар бошад.

ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ шахси ҳуқуқии навтаъсис кашида мешавад.

Ҳангоми ба дигар шахси ҳуқуқӣ ҳамроҳ шудани шахси ҳуқуқии содирнамудаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ шахси ҳуқуқие, ки онро ба худ ҳамроҳ кардааст, ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешавад.

Ҳангоми чудо шудани шахси ҳуқуқӣ ё аз ҳайати шахси ҳуқуқӣ баромадани як ё якчанд шахси ҳуқуқӣ барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мутобиқи тавозуни (баланси) тақсимот шахси ҳуқуқии навтаъсис ва ё ҳар як шахси ҳуқуқие, ки аз ҳайати шахси ҳуқуқӣ баромадааст, ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешавад.

Ҳангоми табдил додани шахси ҳуқуқии як намуд ба шахси ҳуқуқии намуди дигар барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ шахси ҳуқуқии азнавташкилшуда ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешавад.

Дар ҳолатҳои пешбининамудаи қисмҳои чорум - ҳафтуми моддаи 31 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии маъмурӣ барои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбат ба он шахси ҳуқуқӣ низ татбиқ мешавад, ки вай дар бораи воқеияти ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ то анҷоми аз нав ташкил додан огоҳ буд ё набуд.

Ҷазоҳои маъмуриё, ки мутобиқи сарҳатҳои дуюм, сеюм, чорум, шашум, ҳафтум ва ҳаштуми қисми якуми моддаи 36 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбат ба шахси ҳуқуқӣ то анҷоми аз нав ташкил додани шахси ҳуқуқӣ таъйин гардидаанд, тибқи муқаррароти қисмҳои дуюм - ҳафтуми моддаи 31 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда мешаванд.

умумӣ ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешаванд. Нисбат ба шахсони зикршуда татбиқ кардани ҷазои маъмурӣ ба тариқи ҳабси маъмурӣ ва нисбат ба хизматчиёни ҳарбие, ки тибқи даъват хизмат мекунанд (аскарон ва сержантҳо), ҳамчунин татбиқи ҷазои маъмурӣ ба тарзи ҷаримаи маъмурӣ иҷозат дода намешавад.

Ҷавобгарии маъмурии шахси ҳуқуқӣ

Шахси ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ танҳо дар ҳолатҳое, ки бевосита дар моддаҳои дахлдори Қисми махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидаанд, ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешавад.

Шахси ҳуқуқӣ ҳамчунин метавонад барои кирдори (амал ё беамалии) шахси воқеие, ки дар содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ гунаҳкор доништа шудааст, ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида шуда, нисбати онҳо ҷазои маъмурӣ татбиқ гардад, ба шарте, ки муқаррар карда шавад, ки ин шахси воқеӣ ҳамчун намояндаи (узв, роҳбари) шахси ҳуқуқӣ кирдори ғайриқонуниро ба манфиати онҳо содир кардааст.

Агар дар моддаҳои дахлдори қисмҳои умумӣ ва махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон зикр нагардида бошад, ки меъёрҳои муқаррарнамудаи ин моддаҳо танҳо нисбат ба шахси воқеӣ ё танҳо нисбат ба шахси ҳуқуқӣ татбиқ мегарданд, дар ин сурат меъёрҳои мазкур ҳам нисбат ба шахси воқеӣ ва ҳам нисбат ба шахси ҳуқуқӣ татбиқ карда мешаванд, ба истиснои ҳолатҳое, ки ин меъёрҳо мазмунан метавонанд танҳо нисбат ба шахси воқеӣ ё танҳо нисбат ба шахси ҳуқуқӣ татбиқ карда шаванд.

Ҳангоми якҷояшавии якчанд шахси ҳуқуқӣ ба ҷавобгарии маъмурӣ барои содир намудани

Агар зарари аз ҷониби шахс дар ҳолати зарурати ниҳой ё ночорӣ ва ё дар ҳолати парешонҳолӣ, ваҳму тарс содиршуда зарари баробар ё нисбатан бештар расида бошад, чунин ҳаракатҳо ғайриқонунӣ доништа намешаванд.

Таваккали асоснок

Ҳангоми таваккали асоснок расонидани зарар ба манфиатҳои тибқи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳофизатшаванда ҷиҳати ноил шудан ба мақсади барои ҷомеа ғоиданок ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳисоб намеёбад.

Таваккал дар ҳолате асоснок эътироф мешавад, ки ноил шудан ба мақсади мазкур бо амал (беамалии) ба таваккал марбутнабуда имконнопазир бошад ва шахсе, ки таваккал кардааст, бояд барои пешгирии зарар ба манфиатҳои тибқи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳофизатшаванда тамоми чораҳои заруриро андешида бошад.

Таваккал кардан ба ҳаёт ва саломатии одамон манъ аст. Агар таваккал бараъло бо фалокати экологӣ ё офати ҷамъиятӣ алоқаманд бошад, асоснок эътироф карда намешавад.

БОБИ 14. ҶАВОБГАРИИ МАЪМУРӢ

1. Мафҳум, асос ва хусусиятҳои ҷавобгарии маъмурӣ

Мафҳум, асос ва хусусиятҳои ҷавобгарии маъмурӣ

Мафҳум

Ҷавобгарии маъмурӣ як намуди ҷавобгарии ҳуқуқӣ буда, барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбати шахси воқеӣ, соҳибкори инфиродӣ, шахсони мансабдор ва ҳуқуқӣ аз ҷониби судя, мақомоти

ваколатдори давлатӣ (шахси мансабдор) татбиқ карда мешавад.
Намудҳои гуногуни ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ боиси татбиқи намудҳои гуногуни ҷазоҳои маъмурӣ мегарданд. Ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар сурате мунтазам содиршуда эътироф мегардад, ки аз ҷониби шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ дар давоми як сол ду маротиба ё бештар аз он содир шуда бошад³⁴.
Асоси ҷавобгарии маъмурӣ
Асоси ҷавобгарии маъмурӣ аз ҷониби шахси воқеӣ, мансабдор ё ҳуқуқӣ содир шудани кирдорест, ки тамоми аломатҳои таркиби ҳуқуқвайронкунии маъмурии пешбиниқардаи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дарбар гирад.
Шарикӣ дар ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ
Иштироки якҷояи қасдонаи ду ё зиёда шахсони воқеӣ ё мансабдор дар содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурии қасдона шарикӣ дар ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ эътироф мешавад. Ташкилқунанда ва ёрдамчӣ дар баробари иҷроқунанда шарикони ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ эътироф мешаванд. Иҷроқунанда шахсе эътироф мешавад, ки бевосита ҳуқуқвайронкунии маъмуриро содир намудааст ё якҷоя бо шахсони дигар (ҳамчироқунандагон) бевосита дар содир намудани он иштирок кардааст, инчунин шахсе, ки бо роҳи истифодаи шахсони дигаре, ки мувофиқи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида намешаванд, ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир кардааст.

³⁴ Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31.12. 2008 сол таҳти № 455.

ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мутобиқи оинномаҳои интизомӣ ва ё қоидаҳои махсус ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешаванд. Кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ, мақомоти Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, воҳидҳои ҳифзи ҳуқуқи мақомоти Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти системаи иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти гумрук ва дигар мақомоти дахлдори Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳангоми иҷроӣ вазифаҳои хизматӣ мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки тартиби адои хизматро дар мақомоти зикршуда танзим меқунанд, ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешаванд. Шахсоне, ки нисбат ба онҳо амали оинномаҳои интизомӣ ё қоидаҳои махсуси интизом татбиқ мегарданд, барои риоя накардани қонунгузорӣ дар бораи интиҳобот ва раъйпурсӣ, таъмини амнияти санитарии эпидемиологии аҳоли, дар бораи инҳисороти табиӣ, қоидаҳои ҳаракат дар роҳ, талаботи беҳатарӣ аз сӯхтор берун аз ҷойи хизмат, қонунгузорӣ дар бораи ҳифзи муҳити зист, қоидаҳои гумрук ва қоидаҳои низоми муқарраргардидаи Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, низоми сарҳадӣ, низоми гузаргоҳҳои Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин барои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар соҳаи андоз, боҷ ва дигар пардохтҳои молиявии давлатӣ ва маҳаллӣ, вобаста ба коррупсия, иҷро накардани талаботи қонунии суд, прокурор, муфаттиш, шахси таҳқиққунанда ё шахси мансабдори ваколатдори баррасиқунандаи парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тибқи асосҳои

амрдихӣ нисбат ба шахсоне мебошад, ки дар тобеияти хизмати ӯ қарор надоранд, инчунин шахсе, ки вазифаҳои ташкилию амрдихӣ, маъмурию хоҷагидориро дар мақомоти ҳокимияти давлатӣ, муассисаҳои давлатӣ, мақомоти худидоракунии шахрак ва деҳот, ҳамчунин дар субъектҳои хоҷагидори давлатӣ ва дигар субъектҳои хоҷагидоре, ки дар онҳо ҳиссаи давлат на кам аз нисфро ташкил медиҳад, ба таври музднок ё бемузд иҷро менамояд ва шахсони ба онҳо баробаркардашуда.

Рохбарон ва кормандони ташкилотҳо сарфи назар аз шакли моликият, ки дар робита ба иҷрои вазифаҳои ташкилию амрдихӣ ва маъмурию хоҷагӣ ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир намудаанд, ҳамчун шахсони мансабдор ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешаванд, агар тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигар муқаррар нашуда бошад.

Соҳибкорони инфиродӣ барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бинобар сабаби иҷро накардан ва ё номатлуб иҷро кардани уҳдадорихое, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудааст, ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешаванд.

Таҳти мафҳуми соҳибкори инфиродӣ мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон шахси воқеие фаҳмида мешавад, ки фаъолияти соҳибкориро бе таъсис додани шахси ҳуқуқӣ тибқи патент ё шаҳодатнома амалӣ менамояд.

Ҷавобгарии маъмурии хизматчиёни ҳарбӣ ва шахсони дигаре, ки дар ҳаққи онҳо оинномаҳои интизомӣ татбиқ мегарданд

Хизматчиёни ҳарбӣ ва дигар шахрвандоне, ки ба ҷамъомадҳои ҳарбӣ даъват шудаанд, барои

Ташкилкунанда шахсе эътироф мешавад, ки ҳуқуқвайронкунии маъмуриро ташкил ё ба иҷрои он роҳбарӣ кардааст.

Ёрдамчӣ шахсе эътироф мешавад, ки бо маслиҳату дастур, додани маълумот, восита ё олоти содир кардани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё рафъи монеаҳо ба содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мусоидат кардааст, инчунин шахсе, ки пинҳон кардани ҳуқуқвайронкунанда, восита ё олоти содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, осори ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё ашёи бо роҳи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба даст омадари пешакӣ ваъда додааст, ҳамчунин шахсе, ки дар хусуси соҳиб шудан ё ба соҳибияти каси дигар додани чунин ашёро пешакӣ ваъда додааст.

Ҷавобгарии ташкилкунанда ва ёрдамчӣ бо ишора ба ҳамин модда мутобиқи моддаи қисми махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар мегардад, ба истиснои ҳолатҳое, ки агар онҳо дар як вақт ҳамичроқунандагони ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бошанд.

Ҳангоми таъйини ҷазои маъмурӣ барои ҳуқуқвайронкунии маъмурии дар шарикӣ содиршуда хусусият ва дараҷаи иштироқи воқеии ҳар як шарикӣ ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба инобат гирифта мешавад³⁵.

Синну соле, ки ҷавобгарии маъмурии шахси воқеӣ фаро мерасад

Ба ҷавобгарии маъмурӣ шахси воқеие кашида мешавад, ки ҳангоми содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ синни ӯ ба **шонздаҳ** расида бошад.

³⁵ Тафсири кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2017.

Имкони озод шудан аз ҷавобгарии маъмурӣ
Агар ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қамаҳамият бошад, судя, мақомоти ваколатдори давлатӣ (шахси мансабдор) парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро баррасӣ менамоянд, метавонанд шахси содирнамудаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро аз ҷавобгарии маъмурӣ озод намуда, бо таъйини огоҳии шифохӣ маҳдуд гарданд. Мутобики КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамон ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қамаҳамият дониста мешавад, ки дар натиҷаи он ба шахси воқеӣ ба андозаи то як нишондиханда барои ҳисобҳо ва ба шахси ҳуқуқӣ ба андозаи то даҳ нишондиханда барои ҳисобҳо зарари моддӣ расонида шуда бошад.
Номукаллафӣ
Шахси воқеие, ки ҳангоми содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар ҳолати номукаллафӣ қарор дошт, яъне бар асари бемории рӯҳии доимӣ, парешонии муваққатии рӯҳӣ, заъфи ақл ва ё ҳолати дигари бемории рӯҳӣ хусусияти воқеӣ ва зиддиҳуқуқии кирдори (амал ё беамалии) худро дарк ё онро идора карда наметавонад, ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида намешавад.
Ҷавобгарии маъмурии шахси воқеӣ
Барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ шахси воқеӣ тибқи тартиби пешбиниnamудаи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешавад, ба шарте, ки дар КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигар муқаррар нашуда бошад. Таҳти мафҳуми шахси воқеӣ шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, шахрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд фаҳмида мешавад.

Ҷавобгарии маъмурии ноболиғон
Ноболиғон тибқи тартиби муқарраркардаи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешаванд. Судя, мақомоти ваколатдори давлатӣ (шахси мансабдор) метавонанд ҳолатҳои мушаххаси парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва маълумоти марбут ба ноболиғро, ки ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дар синни аз шонздаҳ то ҳаҷдаҳ содир кардааст, ба назар гирифта, он ноболиғро аз ҷавобгарии маъмурӣ озод намоянд. Баъди аз ҷониби судя, мақомоти ваколатдори давлатӣ ё шахси мансабдори ваколатдор қабул гардидани қарори аз ҷавобгарии маъмурӣ озод кардани ноболиғ парванда дар ҳаққи ӯ барои татбиқ намудани чораҳои таъсиррасонӣ ба Комиссияи ҳифзи ҳуқуқи кӯдак фиристода мешавад.
Ҷавобгарии маъмурии шахси мансабдор, шахси ба ӯ баробаркардашуда ва соҳибкори инфиродӣ
Шахси мансабдор барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бо сабаби иҷро накардан ва ё номатлуб иҷро кардани уҳдадориҳои хизматиаш ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешавад. Ҳангоми мавҷуд набудани ин ҳолатҳо шахси мансабдоре, ки дар содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ гунаҳгор аст, тибқи асосҳои умумӣ ба ҷавобгарӣ кашида мешавад. Таҳти мафҳуми шахси мансабдор дар КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон шахси таъйин ё интихобшуда фаҳмида мешавад, ки ба таври доимӣ, муваққатӣ ё бо ваколати махсус вазифаи намояндаи ҳокимияти давлатиро амалӣ менамояд, яъне бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои ваколатҳои

Амалисозии назорати давлатӣ дар соҳаи идоракунии давлатӣ
- назорати маъмурӣ; - назорати прокурорӣ.
Мафҳуми назорати маъмурӣ ва таносуби он бо мафҳуми контрол дар доираи фазои илмӣ баҳснок ва дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳаммаъно ва яксон ифода ёфтааст ⁴⁰ .

⁴⁰ Масалан, ниг. ба: м.м. 4,12,21 Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 12.05.2008 сол таҳти № 28.

парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро баррасӣ мекунад, метавонад дигар ҳолатҳоро низ чун ҳолати сабуккунандаи ҷавобгарӣ эътироф намояд, ки дар КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ нашудааст.
Ҳолатҳое, ки ҷавобгарии маъмуриро вазнин мекунанд
Ҳолатҳои зерин ҷавобгарии маъмуриро вазнин мекунанд: - давом додани рафтори зиддихуқуқӣ, сарфи назар аз талаби шахсони ваколатдор дар хусуси қатъ кардани он; - содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз ҷониби гурӯҳи шахсон; - ҷалби шахси ноболиғ барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ; - содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳангоми офатҳои табиӣ ё дигар ҳолатҳои фавқулодда; - дар давоми як сол такроран содир намудани як намуди ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ба шарте ки шахс барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурии аввалааш таҳти ҷазои маъмурӣ қарор гирифта, аммо нисбат ба он мӯҳлати муқаррарнамудаи моддаи 53 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ нашада бошад; - содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар ҳолати мастӣ бинобар истеъмоли машрубот, маводи нашъаовар, психотропӣ ё дигар воситаҳои мадхушкунанда. Судя, мақомоти ваколатдори давлатӣ (шахси мансабдор) ҷазои маъмуриро таъйин мекунад, вобаста ба хусусияти ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ метавонад ин ҳолатҳоро ҳолатҳои вазнинкунанда ҳисоб накунад. Ҳолатҳои пешбинамудаи қисми якуми ҳамин модда ҳамчун ҳолатҳои вазнинкунанда дониста намешаванд, ба шарте ки ин

ҳолатҳо тибқи меъёрҳои моддаҳои дахлдори Қисми умумии КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сифати нишонаи бандубастии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ пешбинӣ шуда бошанд.

Номгӯии ҳолатҳое, ки ҷавобгарии маъмуриро вазнин мекунад, пурра буда, ҳолатҳои дигари вазнинкунандаи ҷавобгариро танҳо КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

БОБИ 15. ҶАЗОИ МАЪМУРӢ

1. Мафҳум ва намудҳои ҷазои маъмурӣ

Мафҳум ва намудҳои ҷазои маъмурӣ
Мафҳум
Ҷазои маъмурӣ чораи маҷбуркунии давлатӣ буда, тибқи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби судя, мақомоти ваколатдори давлатӣ (шахси мансабдор) нисбат ба шахси воқеӣ, соҳибкори инфиродӣ, шахсони, мансабдор ва ҳуқуқӣ барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ татбиқ карда мешавад.
Мақсади ҷазои маъмурӣ
Ҷазои маъмурӣ бо мақсади дар рӯҳияи риояи бечунучарои қонунҳо тарбия кардани шахси содиркунандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, инчунин пешгирӣ намудани ҳуқуқвайронкунии нави маъмурӣ ҳам аз ҷониби ҳуди ҳуқуқвайронкунанда ва ҳам аз тарафи шахсони дигар татбиқ карда мешавад.
Ҷазои маъмурӣ наметавонад ба мақсади таҳқири шаъну эътибори шахси содиркунандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ,

таъмини риоя вав ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар низоми идоракунии давлатӣ маҳсуб мешавад.

Мақсадҳои контрол

- риоя намудани қонунгузорӣ;
- таъмини сарфчӯёнаи воситаҳои молию пулӣ;
- баланд бардоштани сатҳи самаранокии идоракунӣ аз ҷониби мақомоти ҳокимияти иҷроия ва шахсони мансабдор.

Шаклҳои фаъолияти контролӣ

- шунидани ҳисоботҳо;
- маълумотҳо;
- дархостҳо;
- гузаронидани санҷишҳо;
- ташхисҳо (экспертиза);
- мушоҳидаҳо;
- омӯхтани фаъолияти корӣ;
- баррасии аризаҳо, шикоятҳо ва ғайра.

Назорати давлатӣ

Назорати давлатӣ – яке аз фишанг, усули таъмини қонуният ва интизом дар идоракунии давлатӣ маҳсуб мешавад, ки моҳияти он аз бурдани мушоҳидаи доимӣ ва мунтазам аз ҷониби мақомоти махсусгардонидашуда, салоҳиятдор ё шахси мансабдор аз болои фаъолияти мақомот ва шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ, ки ба он итоат намекунанд иборат буда, мақсади он аз ошкорсозии қонуният, на ба фаъолияти ҷорӣ маъмурӣ – хоҷагии объекти зерин назорат қарордошта иҷозат дода намешавад, яъне манъ аст³⁹.

³⁹ Ойев Х. Ҳуқуқи маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қисми 1. Душанбе. 2013. 564 с.

Иловагӣ	
1.	Маҳрум кардани шахси воқеӣ аз ҳуқуқи махсус
2.	Бо подош ситонидан ва мусодира кардани ашъе, ки олоти содир намудан ё объекти бевоситаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебошад
3.	Бо роҳи маъмурӣ берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон

Маҳрум кардани шахси воқеӣ аз ҳуқуқи махсус, бо подош ситонидан ва мусодира кардани ашъе, ки олоти содир намудан ё объекти бевоситаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебошад, инчунин бо роҳи маъмурӣ берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сифати ҷазои асосӣ ва ҳам ҷазои иловагӣ муқаррар ва татбиқ мешаванд.

БОБИ 16. КОНТРОЛ ВА НАЗОРАТ

Мафҳуми контрол ва назорат дар соҳаи идоракунии давлатӣ: фарқият ва таносуби онҳо
Контроли давлатӣ
Контроли давлатӣ – яке аз функсияи идоракунии давлатӣ, шакл ва усули ташкили фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ маҳсуб шуда, он на танҳо фишанги асосии тарзи таъмини қонуният ва интизом, инчунин усули

расонидани ранҷу озори ҷисмонӣ ё рӯҳӣ, тарсонидан, ҳама гуна таъйиз ё таҳқири шаъну эътибори инсонии шахси воқеӣ ва ё расонидани зарар ба шӯҳрату эътибори кории шахси ҳуқуқии содирнамудаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ истифода гардад.

2. Намудҳои ҷазои маъмурӣ

Барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҷазоҳои маъмурии зерин муқаррар ва татбиқ карда мешаванд:

- огоҳӣ;
- ҷаримаи маъмурӣ;
- боздошти маъмурии амали иҷозатнома барои машғул шудан ба намудҳои муайяни фаъолият;
- маҳрум кардан аз иҷозатнома барои машғул шудан ба намудҳои муайяни фаъолият;
- маҳрум кардани шахси воқеӣ аз ҳуқуқи махсус;
- боздошти маъмурии намуди муайяни фаъолият;
- бо подош ситонидани ашъе, ки олоти содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё объекти бевоситаи он мебошад;
- мусодираи ашъе, ки олоти содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё объекти бевоситаи он мебошад;
- бо роҳи маъмурӣ аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд;
- ҳабси маъмурӣ.

Нисбати шахси ҳуқуқӣ ҷазоҳои маъмурие татбиқ мегарданд, ки дар сарҳатҳои дуҷум, сеҷум, чорум, шашум, ҳафтум ва ҳаштуми қисми якуми ҳамин модда пешбинӣ шудаанд.

Ҷазоҳои маъмурии пешбининамудаи қисми якуми моддаи 36 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон танҳо тибқи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд³⁷.

³⁷ Тафсири кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон 2017 сол.

Ҷазоҳои маъмурии асосӣ ва иловагӣ
Огоҳӣ, ҷаримаи маъмурӣ, ҳабси маъмурӣ, боздошти маъмурии амали иҷозатнома, маҳрум кардан аз иҷозатнома, боздошти маъмурии намуди муайяни ғаёлият танҳо ба сифати ҷазои маъмурии асосӣ муқаррар ва татбиқ мешаванд.
Маҳрум кардани шахси воқеӣ аз ҳуқуқи махсус, бо подош ситонидан ва мусодира кардани ашёе, ки олотӣ содир намудан ё объектӣ бевоситаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебошад, инчунин бо роҳи маъмурӣ берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сифати ҷазои асосӣ ва ҳам ҷазои иловагӣ муқаррар ва татбиқ мешаванд.
Барои як ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҷазои асосӣ ё ҷазои асосӣ ва иловагии маъмурӣ аз ҷумлаи ҷазоҳои пешбиниамудаи моддаҳои қисми махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон мазкур таъйин карда мешавад.
Огоҳӣ
Огоҳӣ як намуди ҷазои маъмурӣ буда, дар шакли хаттӣ ва бо тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои дахлдори қисми махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шахси содиркардаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дода мешавад.
Ҷаримаи маъмурӣ
Ҷаримаи маъмурӣ намуди ҷазои маъмурӣ буда, ба тарзи ситонидани пул ба ғоидаи давлат сурат мегирад ва аз тарафи судя, мақомоти ваколатдори давлатӣ (шахси мансабдор) нисбат ба шахси содиркардаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бо тартиби муқаррарнамудаи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон таъйин карда мешавад.
Андозаи ҷаримаи маъмурӣ ба ҳисоби ғоиз ва ё қарат вобаста ба инҳо муқаррар карда мешавад:

Намудҳои ҷазоҳои маъмурии	
Асосӣ	
1.	Огоҳӣ
2.	Ҷаримаи маъмурӣ
3.	Боздошти маъмурии амали иҷозатнома барои машғул шудан ба намудҳои муайяни ғаёлият
4.	Маҳрум кардан аз иҷозатнома барои машғул шудан ба намудҳои муайяни ғаёлият
5.	Маҳрум кардани шахси воқеӣ аз ҳуқуқи махсус
6.	Боздошти маъмурии намуди муайяни ғаёлият
7.	Бо подош ситонидани ашёе, ки олотӣ содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё объектӣ бевоситаи он мебошад
8.	Мусодираи ашёе, ки олотӣ содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё объектӣ бевоситаи он мебошад
9.	Бо роҳи маъмурӣ аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд
10.	Ҳабси маъмурӣ

Ҳабси маъмурӣ чундо нигоҳ доштани ҳуқуқвайронкунанда аз ҷамъият буда, ба мӯҳлати аз як то понздаҳ шабонарӯз ва барои риоя накардани низоми вазъи ҷаҳулодда то сӣ шабонарӯз муқаррар гардида, аз тарафи судя таъйин карда мешавад.

Ҳабси маъмурӣ танҳо дар ҳолатҳои истисно барои намудҳои алоҳидаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии бевосита пешбинишудаи моддаҳои қисми махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар ва таъйин карда шуда, нисбат ба зани ҳомила, зане, ки таҳти тарбияаш кӯдаки то чордаҳсола дорад, шахси ба синни ҳаҷдаҳ нарасида, маъҷубони гурӯҳҳои 1 ва 2, инчунин нисбат ба шахсе, ки ба синни нафақа расидааст, таъбиқ карда намешавад.

Мӯҳлати дастгиркунии маъмурӣ ба мӯҳлати ҳабси маъмурӣ дохил мешавад³⁸.

- нишондиҳанда барои ҳисобҳо, ки дар рӯзи хотима ёфтаи пешгирии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, барои ҳуқуқвайронкунии маъмурии давомнок аз рӯзи ошкор карда шудани он муқаррар гардидааст;

- аз арзиши ашёи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ки дар вақти хотима ёфтаи пешгирии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ муқаррар гардидааст, барои ҳуқуқвайронкунии маъмурии давомнок аз рӯзи ошкор шудани он;

- аз маблағи пардохтнашудаи андозҳо ва дигар пардохтҳои ҳатмӣ ё амалиёти асбобҳои ғайриқонунӣ, ки бояд пардохта шаванд, дар рӯзи хотима ёфтаи пешгирии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, барои ҳуқуқвайронкунии маъмурии давомнок дар рӯзи ошкор шудани он муқаррар гардидаанд;

- аз арзиши қорҳои иҷрошуда.

Андозаи ҳадди ақалли ҷаримаи маъмурӣ, ки аз шахси воқеӣ ва соҳибқори инфиродие, ки дар асоси патент ғайриқонунӣ менамояд ситонида мешавад, бояд аз як нишондиҳанда барои ҳисобҳо, шахси мансабдор аз се нишондиҳанда барои ҳисобҳо, соҳибқори инфиродие, ки дар асоси шаҳодатнома ғайриқонунӣ менамояд ва шахси ҳуқуқӣ аз даҳ нишондиҳанда барои ҳисобҳо кам набошад.

Андозаи ҳадди ниҳии ҷаримаи маъмурӣ аз шахси воқеӣ ва соҳибқори инфиродие, ки дар асоси патент ғайриқонунӣ менамояд, набошад аз сад нишондиҳанда барои ҳисобҳо, аз шахси мансабдор аз дусад нишондиҳанда барои ҳисобҳо, соҳибқори инфиродие, ки дар асоси шаҳодатнома ғайриқонунӣ менамояд, аз сесад нишондиҳанда барои ҳисобҳо ва аз шахси ҳуқуқӣ аз як ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо ва ё аз дусад ғайриқонунӣ маблағи андозҳо ва дигар пардохтҳои ҳатмии пардохтнашуда зиёд бошад, агар қисми

³⁸ Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31.12.2008 сол таҳти № 455.

махсуси КХМ Ҷумҳурии Тоҷикистон андозаи дигарро муқаррар накарда бошад.

Парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриё, ки дар он андозаи ҷарима аз сесад нишондиҳанда барои ҳисобҳо зиёд аст, ба истиснои парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмуриё дар соҳаи андоз ва қонунгузорию зиддиинҳисорӣ аз тарафи судя баррасӣ мешавад.

Маблағи ҷаримаи маъмуриё ба буҷети ҷумҳуриявӣ гузаронида мешавад.

Боздошти маъмурии амали иҷозатномаи машғул шудан бо намуди муайяни ғайриқонуний

Боздошти маъмурии амали иҷозатномаи машғул шудан бо намуди муайяни ғайриқонуний, ки мақомоти ваколатдор ба шахси воқеӣ ва ё ҳуқуқӣ додааст, ҳангоми аз ҷониби иҷозатномадор риоя накардани шарту талаботи иҷозатнома танҳо дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаҳои дахлдори қисми махсуси КХМ Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда мешавад.

Мӯҳлати боздошти маъмурии амали иҷозатномаи машғул шудан бо намуди муайяни ғайриқонуний бояд аз шаш моҳ зиёд набошад.

Ҷазои маъмуриро мақомоти иҷозатномадиҳанда дар намуди боздошти маъмурии амали иҷозатномаи машғул шудан бо намуди муайяни ғайриқонуний таъйин менамояд.

Маҳрум кардан аз иҷозатномаи машғул шудан бо намуди муайяни ғайриқонуний

Маҳрум кардан аз иҷозатнома барои машғул шудан бо намуди муайяни ғайриқонуний, ки аз тарафи мақоми ваколатдори давлатӣ ба шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ дода шудааст, барои мунтазам аз ҷониби иҷозатномадор риоя накардани талабот

ҷазои маъмуриё аз маҷбуран берун кардани шахрванди хориҷӣ ва шахси бешахрванд аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат буда, дар ҳолатҳои зерин татбиқ мешавад, ба шарт ки:

- кирдори (амал ё беамалии) онҳо бархилофи манфиати таъмини амнияти ҷамъиятӣ ва давлатӣ ё бархилофи манфиати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ бошад;

- ин чора барои ҳифзи саломатӣ ва маънавияти аҳоли, ҳимояи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони дигар зарур бошад;

- онҳо талаботи санадҳои қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя накарда бошанд.

Бо роҳи маъмуриё аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шахрванди хориҷӣ ва шахси бешахрванд бо роҳи маҷбуриё ва тахти назорат тавассути Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шахсони зикргардида ҳангоми аз ҷониби онҳо риоя накардани тартиби будубош дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, вале дар дигар ҳолатҳои бевосита пешбининамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо роҳи ба таври назоратшаванда мустақилона аз Ҷумҳурии Тоҷикистон баромада рафтани шахрванди хориҷӣ ва шахси бешахрванд амалӣ гардонида мешавад.

Ҳабси маъмуриё

Ҳабси маъмуриё ҳамчун ҷазои маъмуриё аз муваққатан маҳрум кардани шахс аз озодӣ барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмуриё ва бо роҳи маҷбуран ҷалб кардани ӯ ба меҳнати ғайриқонунии ҷамъиятӣ тибқи шартҳо ва тартиби муайяннамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат аст.

гардад, ки моликияти шахси ҳуқуқвайронкунанда аст, ба шарте ки дар санадҳои қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигар пешбинӣ нашуда бошад.

Мусодира бояд ба хусусияти ҳуқуқвайронкунии маъмури мутобикат намояд.

Аз соҳибияти ғайриқонунии шахси содирнамудаи ҳуқуқвайронкунии маъмури маҷбуран гирифтани олооти содиркунӣ ё объекти бевоситаи ҳуқуқвайронкунии маъмури мусодира ҳисобида намешавад, ба шарте ки он:

- мутобики қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд ба соҳиби қонуниаш баргاردонида шавад;

- аз муомилоти маданӣ гирифта ё бо дигар сабабҳо таҳти соҳибияти ғайриқонунии шахси содирнамудаи ҳуқуқвайронкунии маъмури қарор дошта, дар ин асос бояд ба моликияти давлат гузаронида ё нобуд карда шавад.

Ашъе, ки олооти содиркунӣ ё объекти бевоситаи ҳуқуқвайронкунии маъмури гардидааст ва ба ҳуқуқвайронкунанда тааллуқ надошта, балки моликияти шахси сеюм аст, ба истиснои ҳуқуқвайронкунии маъмури дар соҳаи қонунгузори гумрук, танҳо ба шарте мусодира мегардад, ки аз мақсади шахси ҳуқуқвайронкунанда ҳангоми ба даст овардани он пешакӣ огоҳ будани шахси сеюм исбот карда шавад.

Тартиби татбиқи мусодира ва номгӯи ашъе, ки мусодира карда намешавад, тибқи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Бо роҳи маъмури аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд

Бо роҳи маъмури аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд ҳамчун

ва шартҳои иҷозатнома танҳо дар асоси ҳолатҳо ва тартиби пешбининамудаи моддаҳои дахлдори қисми махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда мешавад.

Ҷазои маъмури дар намуди маҳрум кардан аз иҷозатномаи машғул шудан бо намуди муайяни ғайриқонун аз тарафи судя таъйин карда мешавад.

Маҳрум кардани шахси воқеӣ аз ҳуқуқи махсус

Шахси воқеӣ аз ҳуқуқи махсус (ҳуқуқи идора кардани воситаҳои нақлиёт, шикор, нигоҳ доштан, бо худ гирифта гаштани силоҳи оташфишон, истифодаи воситаҳои радиоэлектронӣ ва ё дастгоҳҳои баландбасомад, истифодаи қитъаи замин ва ғайра), ки ба ӯ дода шудааст, барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмури дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи қисми махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон бинобар дағалона ё ба таври мунтазам риоя накардани қоидаҳои истифодаи он маҳрум карда мешавад. Маҳрум кардан аз ҳуқуқи махсус ба мӯҳлати аз ду моҳ то даҳ сол муқаррар карда мешавад.

Қарорро оид ба таъйин намудани ҷазои маъмури дар намуди маҳрум кардан аз ҳуқуқи махсус судя қабул мекунад.

Маҳрум кардан аз ҳуқуқи махсус дар намуди ҳуқуқи идора кардани воситаҳои нақлиёт наметавонад нисбат ба шахсе татбиқ гардад, ки воситаи нақлиётро бо сабаби маъюбиаш истифода мебарад ё воситаи нақлиёт манбаи асосии даромади ин шахс мебошад, ба истиснои ҳолатҳои идоракунии воситаи нақлиёт дар ҳолати мастӣ, итоат накардан ба талаботи қонунии корманди милитсия ва худсарона тарк намудани ҷойи ҳодисаи садамаи нақлиёт, ки ӯ иштирокчии он аст.

Боздошти маъмурии намуди муайяни фаъолият

Боздошти маъмурии намуди муайяни фаъолият аз қатъшавии муваққатии фаъолияти шахси воқеӣ, ки фаъолияти соҳибкорию бе таъсиси шахси ҳуқуқӣ анҷом медиҳад, аз фаъолияти шахси ҳуқуқӣ, филиалҳо, намояндагӣҳо, сохторҳои таркибӣ ва қитъаҳои истеҳсолии он, инчунин истифодаи таҷҳизот, объектҳо, иморату иншоот, амалӣ намудани намудҳои муайяни фаъолият, кор ва хизматрасонӣ иборат мебошад.

Боздошти маъмурии намуди муайяни фаъолият дар ҳолатҳои таҳдид ба ҳаёт ва саломатии одамон, руҳ додани эпидемия, эпизоотия, захролудшавии (ифлосшавии) объектҳои таҳти карантин қарордошта тавассути объектҳои карантинӣ, сар задани садамаҳои радиатсионӣ ё фалокати техногенӣ, расонидани зарари ҷиддӣ ба ҳолат ва хусусияти муҳити зист ё ҳангоми содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар соҳаи муомилоти маводи нашъадор, воситаҳои психотропӣ ва прекурсорҳои онҳо, истеҳсол ва муомилоти спирти этилӣ, машрубот, маҳсулоти спиртдор, инчунин маҳсулоти тамоку ва дигар ҳолатҳои бевосита пешбининамудаи моддаҳои дахлдори қисми махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда мешавад.

Боздошти маъмурии намуди муайяни фаъолият ба мӯҳлати то се моҳ муқаррар гардида, аз тарафи мақомоти ваколатдор танҳо дар асоси ҳолатҳо ва тартиби пешбининамудаи моддаҳои дахлдори қисми махсуси КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон таъйин карда мешавад.

Мақомоти ваколатдор тибқи дархости шахси воқеӣ, мансабдор ё ҳуқуқӣ иҷрои ҷазои маъмуриро дар намуди боздошти маъмурии намуди муайяни фаъолият пеш аз мӯҳлат қатъ менамояд, ба шарте, ки бартараф карда

шудани ҳолатҳои пешбининамудаи қисмҳои якум ва дуҷуми ҳамин модда, ки барои таъйини ин ҷазои маъмурӣ асос гаштаанд, муқаррар карда шавад.

Бо подош ситонидани ашёе, ки олотӣ содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё объекти бевоситаи он гардидааст

Бо подош ситонидани ашёе, ки олотӣ содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё объекти бевоситаи он мебошад, аз маҷбуран гирифтани ғуруҳтани он ва ба соҳиби пештарааш додани арзиши ҳамин ашё бо баровардани хароҷоти ғуруҳи ашёи гирифташуда иборат аст.

Тартиби бо подош ситонидани ашё ва номгӯи ашёҳои гирифташаванда тибқи КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад. Бо подош ситонидани ашёро танҳо судя таъйин мекунад.

Бо подош ситонидани ашё бояд ба хусусияти ҳуқуқвайронкунии маъмурии содиршуда мутобиқат намояд.

Моликияти шахси сеюм, ки ба ҳуқуқвайронкунида тааллуқ надорад, танҳо дар ҳолате бо подош ситонида мешавад, ки аз мақсади шахси ҳуқуқвайронкунида ҳангоми ба даст овардани он огоҳ будани шахси сеюм исбот карда шавад.

Мусодираи ашёе, ки олотӣ содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё объекти бевоситаи он гардидааст

Мусодираи ашёе, ки олотӣ содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё объекти бевоситаи он мебошад, аз маҷбуран ва ройгон ба моликияти давлат гузаронидани ҳамин ашё иборат аст. Мусодираи ин ашё танҳо аз ҷониби судя таъйин карда мешавад. Танҳо ашёе бояд мусодира

РУЙХАТИ АДАБИЁТ

Санадҳои меъёрӣ – ҳуқуқӣ

Шарифзода П.Р., Вализода Н.Д., Ғафурзода Д.А.,
Акрамзода Ш.М., Шарифзода Б.Р.

ҲУҚУҚИ МАЪМУРӢ ДАР НАҚШАҲО

(Воситаи таълимӣ)

Ба чоп 28.01.2024 имзо шуд.
Андозаи 60x84.1/16. Қоғази офсет.
Чопи офсетӣ. Гарнитураи Times New RomanTj.
Ҷузъи чопии шартӣ 11,75. Адади нашр 100 нусха.

Китоб дар ҶДММ «Садои Қалб»
ш. Душанбе, кӯчаи Айни 267 чоп шудааст.

1. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6.11.1994 сол. Бо тағйиру иловаҳо аз 26 сентябри соли 1999, 22 июни соли 2003 ва 22 майи соли 2016.

2. Қонуни Конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 12.05.2001 сол таҳти № 28.

3. Қонуни Конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ» аз 17.05.2004 сол таҳти № 28.

4. Қонуни Конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 8.08.2015 сол таҳти № 1208.

5. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқи шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 2.01.2018 сол таҳти № 1471.

6. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» аз 10.05.2002 сол таҳти № 50.

7. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20.03.2008 сол таҳти № 372.

8. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» аз 23.07.2016 сол таҳти № 1339.

9. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» аз 12.05.2007 сол таҳти № 258.

10. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии виҷдон ва иттиҳодияҳои динӣ» аз 26.03.2009 сол таҳти № 489.

11. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» аз 5.03.2007 сол таҳти № 233.

12. Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24.12.2022 сол таҳти № 1918.

13. Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31.12.2008 сол таҳти № 455.

14. Тафсири кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2017.

Адабиётҳои истифодашуда

1. Ойев Х. Ҳуқуқи маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қисми 1. Душанбе 2013.

2. Административное право: Учебник / Под ред. Л. Л. Попова. – М., 2002.

3. Административное право: Учебник /под ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. попова. М: Юрист 1999.

4. Атаманчук Г.В. Государственное управление (организационно - функциональные вопросы): Учебн. пособие. — М., 2000.

5. Бахрах Д.Н., Российский Б.В., Старилов Ю.Н. Административное право: Учебник для вузов. — М.: Норма, 2005; Алехин А.П., Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. Административное право Российской Федерации: Учебник. — М.: Зерцало, 2005.

6. Бахрах Д.Н., Хазанов С.Д. Формы и методы деятельности государственной администрации: Учебное. пособие. — Екатеринбург, 1999.

7. Габричидзе Б.Н., Чернявский А.Г. Курс административного права Российской Федерации. В трех частях: Учебник для вузов. — М., 2003.

8. Головистикова А.Н. Административное право в России в альбом и схемах. 2006 г.

9. Козлов Ю.М. Административное право. – М., 2002.

10. Козлов Ю.М. Административные правоотношения. — М., 1976.

11. Конин Н.М. Российское административное право. Общая часть: Курс лекции. – Саратов, 2001.

12. Коренева А.П. Административное право России: Учебник: В 3-х ч. — М., 1996.

13. Манохин В.М., Адушкин Ю.С., Багишаев З.А. Российское административное право: Учебник. — М., 1996.

14. Петров Г.И. Советское административное право. — М., 1961.

15. Старилов Ю.Н. Административное право. – Воронеж, 2001.

16. Старилов Ю.Н. Курс общего административного права. В 3-х т. Т. II: Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция. — М., 2002.

17. Стартов Ю.Н. Курс общего административного права. В 3-х т. — Т. 1: История. Наука. Предмет. Субъекты. — М., 2002.

18. Теория государства и права: Курс лекций. 2-е изд., перераб. и доп./ Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. — М., 2001.

19. Тихомиров Ю.Л. Курс административного права и процесса. — М, 1998.